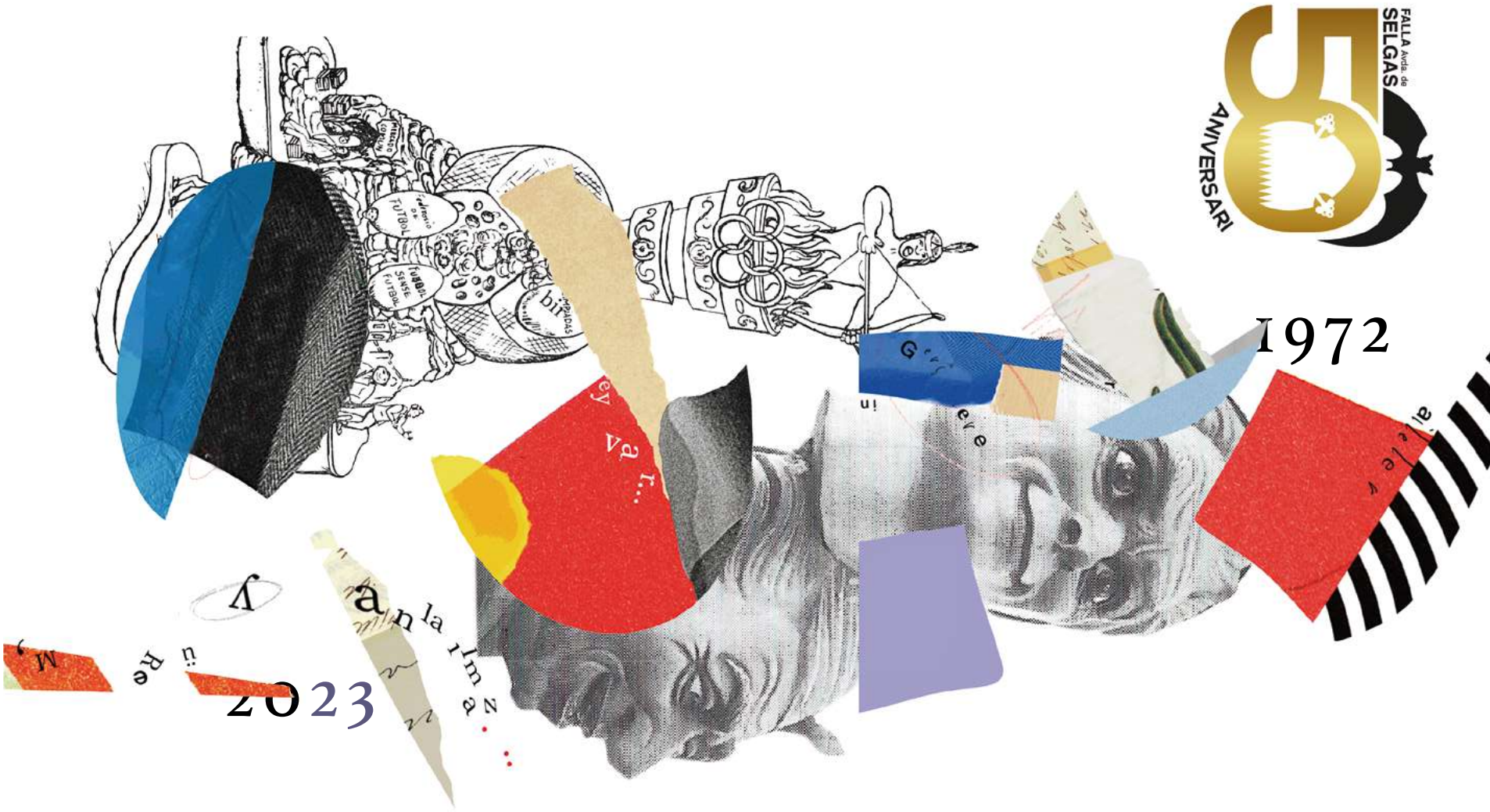
50
ANIVERSARI
FALLA Avda de SELGAS
1972
2023

Este llibret participa en:

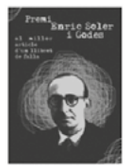

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció i l'ús del valencià 2023.
Les falles de Xàtiva són Bé d'Interès Cultural, Festa d'Interés Turístic Autonòmic i Patrimoni Immaterial de la Humanitat.

**Llibret del 50 aniversari de la falla Selgas, segon dels tres volums del present exercici 2023.*

EDITA
A.C. Falla Avinguda Selgas i Adjacents

COORDINACIÓ I IDEA ORIGINAL
José Luis Lagardera Ventura

EQUIP DE LLIBRET
Alejandro Agustí Corts, Ana Arnau Orts, Miguel López Ochoa, Loles Merino Roncero i Dámaso Mollá Galán

FOTOGRAFIES
Arxiu Municipal, Rafa Tortosa, Estudis Fallers Xàtiva, Falleres Majors i presidents de la comissió, David Calatayud

DISSENY PORTADA I MAQUETACIÓ INTERIOR
José Luis Mollà Rodríguez

COL·LABORACIONS GRÀFIQUES
Paco Roca

IMPRESSIÓ
Blauverd Impressors

COL·LABORACIONS LITERÀRIES
Alejandro Agustí, Andrés Guerola, Guillem Alborch, Isaïes Blesa, José Ramon Cerdà, Rafa Tortosa, Salvador Català i Sergio Rubio

TIRADA
400 exemplars

DIPÒSIT LEGAL
V-380-2016

XARXES SOCIALS
Falla Selgas i Adjacents
@Falla_Selgas
@Falla_Selgas

Índex

Sentiment d´estima, llavor d'inici d'arrels culturals
José Ramón Cerdà (Trellater).....6

La Xàtiva dels anys 70: els inicis de la transició a la democràcia
Salvador Catalá Sanchis.....28

Xàtiva i la família Selgas
Isaïes Blesa Duet.....34

Qui eren les persones que donen nom als carrers del nostre barri?.....50

50 ANYS DE FALLES.....62

50 anys de cobertes.....114

Activitats al voltant del 50 Aniversari.....130

10 preguntes a la primera Fallera Major de la falla Selgas: Mari Carmen Garrido González
Alejandro Agustí Corts.....136

Artistes de la falla Selgas
Rafa Tortosa Garcia.....140

Premis.....

Cens.....

Falleres Majors de Xàtiva que eren de Selgas.....

Selgas i prou
Andrés Guerola Morales.....

Fotografies de mig segle.....

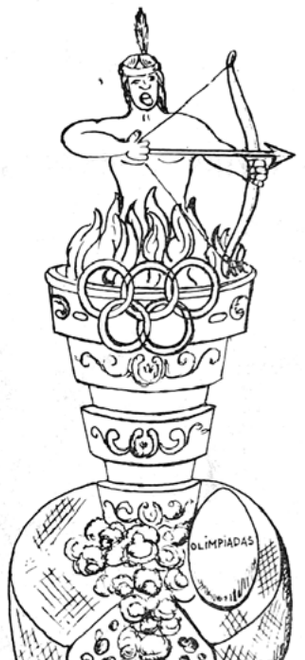

Sentiment d'estima, llavor d'inici d'arrels culturals

José Ramón Cerdà (Trellater)

Diuen que la unió fa la força,
i és una vertadera realitat.
Que no hi ha paret forta i grossa,
que aguante l'espenta de la unitat.

L'estima a un
lloc, barri,
ciutat, animal o persona.
És la que et fa a diari,
gaudir, avançar i créixer com una ona.

El sentit de pertànyer,
a una mateixa cultura.
És satisfactòriament cridaner,
i amb el temps... perdura.

I ací tampoc hi ha diferències,
entre l'home i la dona.
Perquè tots som persones,
i això dels sentiments... igual ens sona.

L'evolució de la dona en les falles,
ha sigut molt important.
Ha passat de desfilar i fer paelles,
a tindre dret, a qualsevol càrrec rellevant.

És la transformació més cridanera,
d'aquesta festa de tradició.
De ser només imatge i cuinera,
a ser presidenta de la comissió.

L'essència de les falles en qüestió,
és la suma de dos factors.
L'estima als nostres costums amb decisió,
i la unió de diferents actors.

Arrels, sentiments i unió,
cultura del nostre poble.
Música, art i tradició,
un sentir... sincer i noble.

Al 1972, amb molt de vigor,
enmig d'una barriada obrera.
Va nàixer una llavor,
il•lusionant i festera.

Va ocórrer en el barri,
Selgas i adjacents.
On van decidir fer falla, amb bon criteri,
un grup de majors i adolescents.

Idea i llavor que va créixer,
forta i vigorosa.
Com un brillant amanèixer,
després d'una nit fosca i horrorosa.

En contra d'algunes opinions,
que deien que ni fu ni fa.
Que seria flor efímera de collons,
com va passar amb el Moro Mustafá.

Moro que es va cremar,
en una ventosa nit de Sant Josep.
Quan totes les cendres es van dispersar,
sense quedar-se al barri, ni mitja espurna, ni cap.

Al principi dels anys seixanta,
una xicoteta falla es va tornar a plantar.
Que per a il•lusió de la xicalla,
Rafael Ventura i E. Gascó, amb afecte van crear.

Van ser dos flames efímeres,
que no van acabar d'arrancar.
En època de misèries,
el jornal només donava... per a menjar.

Però al 72 va ser diferent, l'arrel creixia,
enèrgica i flexible com palmera.
Lluitant contra el pessimisme i la desídia,
amb la unió i la il•lusió més sincera.

I va tornar la falla a la barriada,
de la mà d'un indi en el més alt.
Que amb la fletxa al futur apuntava,
marcant el camí des de dalt.

Amb expectació inusitada,
es va plantar el cadafal en l'encreuament.
Davant de la vista entusiasmada,
i l'emoció palpable en l'ambient.

Va tornar l'alegria al barri
acompanyada de música i coets.
Amb cercaviles a diari,
per a l'alegria de grans i xicotets.

50 anys fa d'això,
plantant falles ininterrompudament.
Per a gran satisfacció,
de qui ho gaudeix feliçment.

Les arrels emocionals,
cal cuidar-les contínuament.
Són els aqüífers habituals,
on hidratar-se diàriament.

Amb l'emoció personal,
naix i creix l'afecte a la tradició.
Que passa a ser manifestació cultural,
quan s'estén per tota la població.

Satisfacció legítima,
fent accions naturals.
Sentiment d'estima,
llavor d'inici... d'arrels culturals.

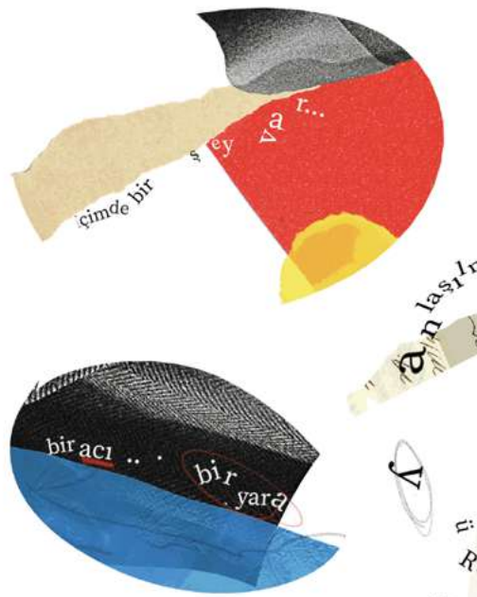

Paco Roca Chorques

Artista Faller, il·lustrador i amant de les falles.

La Falla de les Cases Barates de 1961. La primera falla plantada a l'eixample de Xàtiva

Guillem Alborch Mallol

Segons el cens de l'Institut Nacional d'Estadística, Xàtiva tenia 19.698 habitants l'any 1960. La ciutat no va créixer exponencialment durant la primera meitat del segle XX, com sí que ho feren Alzira, Gandia, Ontinyent o Alcoi, tot degut a la seua forta activitat econòmica en els seus diversos sectors... Xàtiva es mantenia capdavantera al sector de serveis, amb influència supra-comarcal, però amb una activitat agrària i industrial força moderada. La ciutat havia anat creixent demogràficament molt a poc a poc. Des d'inicis del segle XX tenia 12.600 habitants i no va arribar als 20.000 fins seixanta anys després(1) , amb l'episodi de la Guerra Civil per mig inclòs i els seus anys de postguerra. Amb tot i això una vegada derruïda la barrera física que suposava l'antiga muralla, acció tant errònia com qüestionada des de l'òptica actual, Xàtiva va anar eixamplant-se fora del que ara és considerat nucli antic. Als extramurs es trobaven, fins a finals del segle XIX, horts i fanecades de conreu, masos i cases de camp disseminades, que conformaven diverses partides, amb les seues respectives sèquies i braçals de reg. Tot va anar menjant-s'ho el progrés i a sobre van anar edificant naus industrials i de serveis, noves finques i grups de vivendes unifamiliars.
Una de zones de l'expansió demogràfica de Xàtiva on primer es va construir fou la del barri del Carme i la contigua zona urbana del nord-est. On s'edificaren a finals dels anys quaranta les anomenades popularment com Cases Barates.

1 Dades consultades a la web de l'Institut Nacional d'Estadística: https://www.ine.es.

Les vivendes de Planas de Tovar

El Grup de vivendes de Planas de Tovar, aquesta era la denominació oficial, devia el nom al seu promotor i delegat del Govern de Taxes i Abastiments, en aquell moment, Francisco Javier Planas de Tovar. Encara hui en dia podem observar al carrer Gonçal Viñes la placa commemorativa en honor al sanguinari coronel franquista, qui anteriorment va ser Governador Civil de València i va exercir una repressió sistemàtica i cruenta d'afusellaments portats a terme en plena repressió.
Aquest barri començà a construir-se a finals dels anys quaranta del passat segle. Estava format per tres tipus de cases: la majoria d'elles eren cases de planta baixa construïdes per a joves matrimonis que volgueren viure a l'eixample de la ciutat. Realment no tenien res de barates per a la dèbil economia de l'època, 11.000 pessetes. Comptaven amb àmplia distribució, un jardinet exterior i pati interior.
Un segon grup el conformaven les cases anomenades de llauradors. Eren una mica més econòmiques, són les que estan a la dreta baixant pel carrer ara dit de mossén Gonçal Vinyes. Aquestes tenien dues plantes i la porta d'entrada a la casa a la dreta, mentre una altra, més amplia, donava directament al pati i a la quadra per a entrar el carro i les haques.

La Música Nova de Xàtiva acudeix a recollir a la Ceciliana, Helena Alborch Benavent, veïna del carrer Ramírez Cameno, abans de la processó de Santa Cecília. Novembre de 1960. Al fons de la imatge s'endevina el mur del camp de futbol Murta i el terreny descampat on poc després es construí la piscina municipal. Foto: José Sisternes.

Finalment es va construir un tercer model de cases anomenades "dels militars", aquestes amb facilitats de pagament per als que havien fet la guerra en el bàndol guanyador... d'ací el nom de cases barates. Són les que estan al carrer anomenat Lingüista Sanelo, just enfront del Col•legi Teresa Coloma.

Socialització i identitat. La personalitat d'un nou barri

D'igual forma que va ocórrer quinze anys abans amb el veïnat de les cases anomenades "La Cooperativa", vivendes unifamiliars construïdes als anys trenta als carrers Poeta Chocomeli i Dr. Blasco Soto, a poc a poc les Cases Barates s'uniren a les anteriors en la formació d'una personalitat psicosocial pròpia.

Es tracta un procés molt investigat a l'àmbit de la psicologia, que s'experimenta quan els inquilins d'un nou barri l'habiten i passen almenys dues dècades. Aquest procés de socialització i de consolidació d'identitat pròpia com a barri es produí a la quasi totalitat dels nous grups de vivendes i blocs d'edificacions que confor-

2 El segon franquisme (1959-1975), també anomenat període "desarrollista", va ser la segona gran etapa de la dictadura del general Franco, durant la qual es va produir un creixement econòmic espectacular —es va parlar del «miracle econòmic espanyol»— que va donar lloc a una «gran transformació» social, però que no va estar acompanyada de canvis polítics.

maven barris sencers, acabats de construir, a les grans i mitjanes ciutats d'arreu de l'Estat Espanyol durant els anys cinquanta seixanta i setanta, en plena època de l'anomenat "Desarrollismo"(2).

Els psicòlegs l'anomenen Procés psicosocial col•lectiu. Són aquells processos implicats en els àmbits de la percepció social, les actituds i la motivació, on s'explica l'acció social segons un grup de pertinença, i on es configura la identitat col•lectiva d'un nucli urbà.

El cas de les Cases Barates no s'escapa d'aquest fenomen i encara hi ha veïns del barri, que hui en dia passen dels vuitanta anys, que recorden com, al voltant del mes de maig, arribat el bon temps, se celebrava un dinar veïnal al descampat situat enfront del mur de la Caserna de la Guàrdia Civil, en la baixada del carrer Gonçal Viñes, entre les cases de La Cooperativa dels carrers poeta Chocomeli i Dr. Blasco Soto. Tot just on avui trobem tres petites finques més recents, i on, en els baixos d'una d'elles, ves per on que hi trobem el casal de l'actual Falla de l'avinguda de Selgas. (Vegeu les fotografies).
També és destacable la relació d'alguns veïns amb la Música Nova, alguns d'ells formaven part de famílies amb tradició de pertinença a aquesta entitat i, quan anaren a viure al nou barri, feren Ceciliana Major a la seua filla. Per la qual cosa, durant un període de temps dels anys cinquanta, es deia que la Música Nova no eixia de les cases barates, per les tantes voltes que visitava el nou barri en les celebracions de Santa Cecília, patrona dels músics. (Vegeu fotografia)
La **Falla de Planas de Tovar** plantada en 1961.

A final dels anys cinquanta va quallar entre el veïnat la idea de plantar una falla al barri. Cal dir en aquest punt que les comissions falleres constituïdes a Xàtiva, fins als anys cinquanta, pertanyien a barris del nucli antic de la població o de barris annexes, però mai s'havia plantat una falla a l'eixample de la ciutat, i menys encara en una zona tan llunyana del centre com ara el barri de les Cases Barates.

Com dèiem abans, el comentari d'any rere any va ser realitat passades les falles de 1960. Un grup de veïns, encapçalat per Ernesto Torres Garcia, qui havia estat de ben menut faller de la plaça de Sant Pere, comença a fer números per contractar una falla. Es fan rifes i loteries, s'apunten una trentena de falleres, totes elles filles de veïns del barri... La fallera major va ser precisament la germana d'Ernesto, Carmen Torres Garcia, encara que no es constitueix una comissió fallera com l'entenem actualment. Tot era més com una iniciativa que demostrava certa cohesió veïnal i que feia palès el fenomen de socialització i identitat col•lectiva que comentàvem abans.

El programa de Festejos d'aquell any, coordinat per la Junta Local Fallera, ja era d'allò més complet. Cal dir que ja s'organitzaven els principals actes que actualment conformen la setmana fallera i els dies de vespra. Així troben la Cavalcada del Ninot, celebrada el dimecres 15 de març del 1961 on també participaren els fallers del Barri de les Cases Barates (vegeu fotografia). També es va celebrar un Humorístic Pregó, precedent de l'actual Crida, l'Entrega de Premis, l'Ofrena de Flors i la Romeria a Sant Josep.
Crida l'atenció que ja hi havia el costum de realitzar una *"visita a los Centros de Beneficos donde nuestras falleras mayores ofrecerán una suculenta comida",* això va ser el matí del diumenge dia 12 de març. També la vesprada del dimarts 14 el director del Museu Municipal, l'historiador Carlos Sarthou Carreres, oferia una visita guiada pel museu a les falleres majors i públic que volguera assistir.

Ja s'ha ressenyat en diverses publicacions falleres la imatge i el lema de la falla, "Mustafaes", l'artista contractat fou Enrique Grau Tomás, pare d'Antoni Grau Cros. El cost del monument va ser de 25.000 pessetes. Rematava la falla la figura d'un moro abillat a la turca i realitzat en cartó pedra. El cadafal estava construït sobre un prosceni de menys d'un metre d'altura, on s'instal•laven els versos explicatius escrits sobre fornícules barroques. L'escena principal representava una bucòlica composició amb tres persones sopant a la fresca al Real de la Fira, mentre assistien a un concert de les revetlles musicals que en aquell temps s'organitzaven. El monument aconseguí el segon premi de l'Excel•lentíssim Ajuntament, dotat amb mil pessetes de l'època, així ho diu al document de pagament de premis de 1961 *"Segundo premio dotado con mil pesetas al monumento plantado en las viviendas de Planas de Tovar"*. Val a dir que tenia una forta competidora, ja que aquell mateix any el jove artista Josep Martínez Mollà va guanyar el primer premi amb la històrica falla que va realitzar per a la comissió de la Plaça Tetuan, que duia per lema "Quina aigua cau" i que tenia un pressupost de 33.000 pessetes.

Una experiència aïllada

Malauradament aquella primera falla plantada a l'eixample de la ciutat no va tindre continuïtat. Preguntat per allò a les poques fonts orals que queden d'aleshores, els quals eren xiquets en aquell temps, ens corroboren que era aquell un temps de dificultat econòmica... per a poder ajuntar les 25.000 pessetes que va

Dinar veïnal celebrat el diumenge 7 de maig de 1961 al solar del carrer Gonçal Viñes, junt a la Caserna de la Guàrdia Civil. Foto: Arcadio Alborch.

costar el monument van fer molts esforços i no els venia de gust tornar a repetir un altre any. El veïnat de les Cases Barates va seguir congregant-se al voltant de la taula parada quan venia el bon temps durant els anys successius. Aquesta vegada, però, sense plantar cap monument. El fet que no hi haguera cap comissió fallera constituïda també ajudà a deixar de plantar falla si no els abellia.

Al remat aquest va ser el germen de la Comissió fallera que es va constituir l'exercici 1971-72 al contigu encreuament de l'Avinguda de Selgas - Canonge Gonçal Viñes. No debades, encara portava, fins fa poc, afegit al nom de la comissió els cognoms de Planas de Tovar... però això ja és una altra història.

Bibliografia Consultada:

Ventura Conejero, Agustí. *Barri del Carme i zona urbana nordest. Dins d'Els carrers i les partides de Xàtiva, Volum II. Mateu Editors, Xàtiva. 2008. Pàgs. 87 - 118.*

VV. AA. *75 aninersari Junta Local Fallera de Xàtiva. Junta Local Fallera de Xàtiva. 2006. Pàgs 84 - 85.*
Sanchis Martinez, Josep. *Falles a l' Eixample de Xàtiva. Dins de Llibret Falla Molina-Claret 1999. Xàtiva. 1999. Pàgs. 42 - 44.*
Sánchez, Joaquim. *Quadern de Falles, 1865-2014. Junta Local Fallera de Xàtiva. Xàtiva. 2014. Pàgs 50 - 52.*

Preparant el ball després del dinar veïnal del diumenge 7 de maig de 1961. Foto: Arcadio Alborch.

Fallers de les Cases Barates preparats per a la Cavalcada del Ninot la vesprada del dimecres 15 de març de 1961. Al fons de la imatge es pot veure la façana d'una de les cases del carrer Poeta Chocomeli. Foto: Arcadio Alborch.

Grup de falleres al carrer Músic Fayos, preparades per a acudir a l'Ofrena de Flors el dissabte 18 de març de 1961. Al centre de la imatge la fallera major Carmen Torres Garcia. Foto: José Sisternes.

Abans d'eixir cap a l'Ofrena de Flors. La tercera per la dreta es la fallera major Carmen Torres Garcia i al seu costat (quart per la dreta), el seu germà Enrique Torres Garcia, qui feia de president. Foto: José Sisternes.

"Mustafaes". d' Enrique Grau Tomás. Segon Premi de 1961. Font: Quadern de falles 1865-2014.

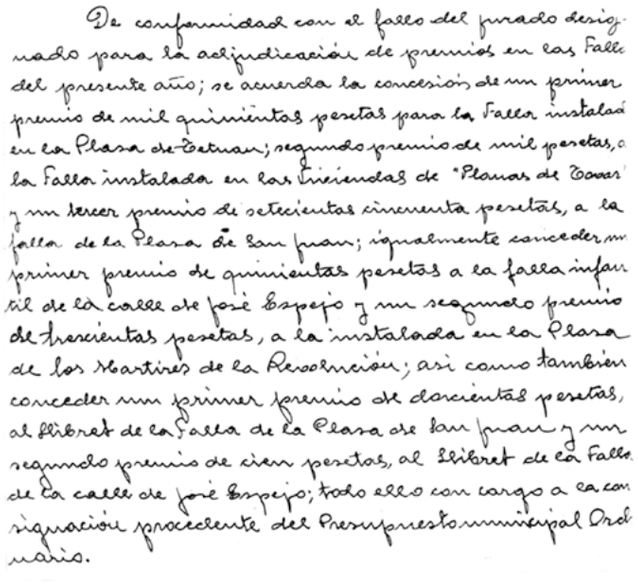

De conformidad con el fallo del jurado desig-
nado para la adjudicación de premios en las Falla
del presente año; se acuerda la concesión de un primer
premio de mil quinientas pesetas para la Falla instalad
en la Plaza de Tetuan; segundo premio de mil pesetas, a
la Falla instalada en las Viviendas de "Planas de Tovar"
y un tercer premio de setecientas cincuenta pesetas, a la
falla de la Plaza de San Juan; igualmente conceder un
primer premio de quinientas pesetas a la falla infan-
til de la calle de José Espejo y un segundo premio
de trescientas pesetas, a la instalada en la Plaza
de los Martires de la Revolución; así como también
conceder un primer premio de doscientas pesetas,
al Llibret de la Falla de la Plaza de San Juan y un
segundo premio de cien pesetas, al Llibret de la Falla
de la calle de José Espejo; todo ello con cargo a la con-
signación procedente del Presupuesto municipal Ord-
nario.

Acta del document de pagament de premis de 1961, de l'Excel•lentíssim Ajuntament de Xàtiva. On es pot llegir: *"Segundo premio dotado con mil pesetas al monumento plantado en las viviendas de Planas de Tovar"*. Font: Quadern de falles 1865-2014.

L'abans i l'ara del nostre barri i dels llocs on es planten falles a Xàtiva

Sergio Rubio Tormo
Arxiver municipal

El patrimoni documental és una tipologia patrimonial complexa per, entre altres factors, la seua diversitat i la dispar concepció que d'ella s'ha tingut per la societat al llarg del temps. No obstant això, tenim en el patrimoni documental una eina fonamental per a conèixer, entendre i aprofundir en la nostra història, l'evolució com a societat, les tradicions i costums pròpies de cada àmbit territorial i cultural, el nostre sistema d'administració i govern en cada moment històric i la seua influència en el seu context, etc.

De fet, el patrimoni documental constitueix una font primària per a la investigació històrica, sense la qual seria impossible preservar amb garanties el testimoniatge d'una societat i transmetre eixos coneixements a les generacions futures. No sols això, el patrimoni documental és una de les potes sobre les que se sustenta la democràcia, en tant que suposa un dels elements justificatius fonamentals per exercir jurídicament els nostres drets, mitjançant la prova documental, possiblement l'argument legal més habitual i determinant en multitud de litigis.

Però la conservació del nostre patrimoni documental no té cap sentit sense una adequada gestió dels nostres documents. De què serviria sinó conservar tota la documentació que es genera en un municipi al llarg dels segles, si no som capaços de recuperar el seu contingut per explotar la informació que conté? La gestió documental i la pràctica arxivística ens ajuden, no sols a conservar, sinó també a posar en valor una part essencial del nostre patrimoni, com són els documents, tinguen el suport que tinguen. I és que els documents presenten una gran diversitat de tipologies i de suports encara que, inconscientment, tenim la tendència a associar el document amb la tipologia textual i el suport en paper. Nogensmenys també les fotografies, mapes, documents audiovisuals, sonors i electrònics o digitals són documents i, per tant, han de rebre el mateix tractament per a la seua correcta ordenació, classificació, descripció, conservació i transmissió.

En moltes ocasions, de fet, els documents gràfics o fotogràfics ens aporten valuossísima informació per la quantitat d'informació visual que contenen, testimoniant de manera directa l'evolució del nostre objecte d'interès. És el cas del desenvolupament urbà dels municipis.

Gràcies als testimonis gràfics podem evidenciar com han anat configurant-se els diferents nuclis poblacionals, sobretot a partir del segle XIX, quan comencen a elaborar-se d'una manera més profusa i continuada els projectes de parcel•lació, urbanització de barris i execució d'immobles de nova planta i reformes d'edificis existents. Aquests expedients de planejament urbà solen contindre documentació gràfica, en forma de plànols, que ens mostra la configuració dels emplaçaments en els que s'ha d'intervindre i el projecte d'allò que es planteja executar, la qual cosa ens serveix per poder testimoniar com un barri va desenvolupant-se des de la seua creació original, fins l'actualitat.
En el cas del present article, tractarem d'evidenciar, en la mesura d'allò possible, com ha anat configurant-se el barri on es planta la falla Selgas. Un barri popularment conegut com "les Cases Barates" i del qual ja vam escriure un article sobre la seua història i evolució, publicat en el llibre de la falla de l'any 2015(1) , motiu pel qual en aquesta ocasió tractarem d'aprofundir en aquella vessant més visual que són els testimonis fotogràfics que del barri s'hi conserven entre els fons de l'Arxiu Municipal de Xàtiva.

Com a breu introducció històrica cal esmentar l'origen de l'emplaçament on actualment es planta la Falla Selgas i Adjacents. Es tracta d'uns terrenys que representen un nucli dotacional d'infraestructures educatives i serveis públics força interessant, la qual cosa s'explica pels seus orígens i la seua progressiva distribució. Uns terrenys que, com veurem, tenen una estreta vinculació amb la classe militar. La seua distribució posterior es pot fer servir per analitzar els successius canvis que van tindre lloc al llarg del segle XX on, cada vegada més, s'atorgarà una major importància a l'educació i la formació professional.
Es tracta d'uns terrenys que l'Ajuntament de Xàtiva va adquirir a finals del segle XIX, en la partida de Meses, i que confronten al nord pel ferrocarril d'Alcoi i l'hort de Nostra Senyora de la Seu; pel

1"Els orígens d'un barri: les Cases Barates i el Grup de Vivendes Francisco Javier Planas de Tovar", pp. 29-35.

sud amb l'eix Albereda-Selgas; per llevant amb l'antic camí de la Creu de València, amb un traçat similar a l'actual carrer Blai Bellver; i per ponent amb l'antic camí de Santa Anna, actual Avinguda de la Murta. La superfície total de la parcel•la era de 68.565 metres quadrats, és a dir, 85,5 fanecades. La finalitat de l'adquisició dels terrenys era dedicar-la a fins militars, amb la construcció d'una caserna i d'un camp d'instrucció.

La finca s'inscriu al Registre de la Propietat, en virtut d'una certificació que s'expedeix el 26 de juny de 1929, per l'Alcalde D. Francisco de Diego y Carsi. Posteriorment, per no saber-se ni Tom, Llibre o Foli on s'inscriví, es tornà a reinscriure's el 27 de març de 1940, per certificat de l'Alcalde D. Antonio Dauden Vicedo, en el Tom 96, Llibre 30, Foli 74 del Registre de la Propietat.

Fruit de la recerca dels expedients i llibres custodiats en l'Arxiu Municipal de Xàtiva podem realitzar una cronologia que ens ajudarà a entendre com successivament va segregant-se aquesta finca i agregant-se d'altres per conformar l'interessant espai en el que ens trobem, autèntic indret potenciador i dinamitzador, no sols del barri, sinó de tota la part est de la ciutat. Aquesta recerca va ser plasmada en l'any 2006 en un informe realitzat pel Director de l'Arxiu municipal, Isaïes Blesa Duet, sobre els terrenys on s'ubica la Caserna de la Guàrdia Civil de Xàtiva. En ell, s'identifiquen els principals conjunts que, progressivament aniran originant-se amb la segregació de la finca original i que començarà als anys 20 del passat segle, donant com a resultat la construcció del Camp d'Esports Murta, el Camp d'Instrucció -en l'emplaçament que actualment ocupa el Gran Teatre-, l'esmentada Caserna de la Guàrdia Civil, les Cases dels Sindicats, l'Institut d'Ensenyament Mitjà Josep de Ribera, el Centre de Formació Professional La Costera, o el Col•legi Teresa Coloma, entre altres.
Com hem dit, des de les primeries dels anys 20 comença a succeir-se la disgregació de la finca original. El primer espai públic d'envergadura que començarà a configurar el barri és el Camp de futbol Murta. Encara que no tenim constància de la construcció del camp de futbol, aquest es cediria a finals dels anys 20, ja que en 1931 ja tenim expedients d'arrendament i obres posteriors, en els anys 50 sobretot.

Igualment, la Caserna de la Guàrdia Civil es construeix en època similar al camp de futbol, atorgant-se escriptura pública davant el notari J. Agustín Roca Ribera, el 19 d'agost de 1935. Es tracta de l'únic vestigi que actualment continua exercint activitat semblant a la que inicialment anava a tindre la totalitat dels terrenys. No obstant, l'actual edifici de la guàrdia civil és de construcció més moderna, encetant-se la seua construcció en 1987 i finalitzant-se en l'any 2000.
També entre 1928 i 1934 es construirà el primer grup de Cases Barates de Xàtiva. Després de l'aprovació en 1911 de la Llei de Cases Barates i de que les Administracions Municipals assumiren les competències de la seua gestió en 1924, les cooperatives es convertirien en les principals promotores d'aquest tipus de construccions, i ja en 1925 es publica el *Reglamento de la Sociedad Cooperativa de Casas Baratas El Progreso del Obrero.*
Quatre anys més tard es van aprovar els seus Estatuts i, una vegada definit el marc legal i els principis de funcionament de la Societat, s'iniciaran els tràmits per a la construcció de les primeres Cases Barates.

La construcció de les Cases Barates de la Sociedad Cooperativa El Progreso es convertirà en un model de construcció d'habitatges econòmics que es repetirà durant els anys successius amb la finalitat de cobrir les necessitats d'habitabilitat dels ciutadans menys rics de la ciutat. Veurem exemples, en major o menor mesura, similars amb la construcció de Grups de Vivendes com Sant Feliu, Salas Pombo i Verge del Carmen, Manuel Casesnoves, etc., i serà també el model en què es basarà la promoció, a partir de 1944, de les Cases dels Sindicats, conegudes com Grup Planas de Tovar, en al•lusió a Fco. Javier Planas de Tovar (2), governador civil de València i Director General de Serveis Documentals franquista (3), repressor del règim cèlebre per la seua extrema brutalitat i que, per fortuna, des d'aquest any ja no forma part de la denominació d'aquesta Falla. No ocorre el mateix amb el barri, on malauradament encara roman la placa que recorda i atorga un injust reconeixement a aquest personatge.

Per la construcció de les cases, la delegació nacional de sindicats adquireix 12.144 m2, segons acord pres el 30 de març de 1943. Començaran a construir-se poc després les cases que també es coneixerien com les cases dels

2 Per aprofundir en la figura de Francisco Javier Planas de Tovar, la qual cosa no és objecte d'aquest article, vegeu: GINÉS SÁNCHEZ, Andreu. "Francisco Javier Planas de Tovar, el governador de la repressió (València 1939-1943)", dins: La repressió franquista al País Valencià: Primera Trobada d'Investigadors de la Comissió de la Veritat, 2009; GUTIÉRREZ TAENGUA, Àlex. "Noves glòries a Planas", dins: Llibre de la Fira d'Agost. Xàtiva, 2021.

3 Aquest Servei s'encarregava de recollir la documentació confiscada a l'exèrcit republicà, a les organitzacions polítiques i sindicals intgegrades en el Frente Popular i a les lògies maçòniques i altres societats considerades similars o afins, classificant eixa massa documental i elaborant diferents índex, fitxers i altres instruments d'informació sobre els antecedents polítics i socials de nombrosos individus a l'objecte de detectar a aquells que podien ser considerats com enemics del nou règim dictatorial i proporcionar la dita informació als organismes que duren a terme les tasques de repressió i depuració política durant la posguerra, principalment al Tribunal per a la Repressió de la Maçoneria i el Comunisme, als tribunals de responsabilitats Polítiques i als tribunals militars que instruïen consells de guerra. El coronel Francisco Javier Planas de Tovar ostentà el càrrec de Director General fins la seua mort, en 1964, sent substituït per Jesús Fontán Lobé.

4 AMX, LB-1.535.

mestres, ja que originalment es va pensar en posar les cases al servei dels mestres (encara que no tots els mestres ho van acceptar per tindre ja vivenda en Xàtiva). En 1945, per acord del Ple de l'Ajuntament d'11 de desembre, es cedeix una parcel•la al Ministeri d'Educació i Ciència per a la construcció d'un Institut d'Ensenyament Mitjà(4). Aquesta ampliació del sector educatiu de la ciutat requeria d'una ampliació urbanística de la zona, a més d'uns nous serveis entre els quals evidentment s'incloïa l'establiment dels nous mestres en la ciutat per a cobrir les necessitats plantejades. Tot i així, l'institut no va iniciar la seua activitat en l'emplaçament escollit fins l'any 1958.

El següent complex en veure la llum serà l'institut de formació professional. La parcel•la va ser cedida al ministeri d'educació el 7 de novembre de 1963. En una parcel•la inicial amb una superfície de 5,063 m2, el 20 de juliol de 1964 s'atorga escriptura pública davant el notari d. Eduardo Llagaria Pla. Poc després l'espai inicial quedarà insuficient i s'agregarà una nova parcel•la per a la seua ampliació, ja cap a 1984. Quedarà així pràcticament definida la configuració actual del centre. Ja en els anys 70 assistirem a la construcció del mític conjunt hoteler conegut com Hotel i piscina Murta, mitjançant una cessió de terrenys amb una superfície de 4.150,74 m2.. D'aquest procés es conserva profusa informació que ens ofereix un testimoni molt clarificant sobre la seua evolució.

Altre espai emblemàtic és el conegut com el camp d'instrucció, un espai ocupat des de l'any 2001 pel Gran Teatre, i que era conegut popularment com el campet de dalt. Era altre dels espais inicialment dedicats a l'activitat militar, que progressivament va anar canviant la seua funció principal, sent recordada per configurar l'espai on durant molt de temps s'ha ubicat la fira del bestiar, les atraccions de la fira de nadal i altres esdeveniment d'eixe tipus.
Per últim, en 1973 s'estableix altre centre educatiu en la parcel•la. L'espai que originalment havia sigut concebut com a vivendes dels oficials militars, finalment va ser cedida al ministeri d'educació, mitjançant acord del ple, de 19 de febrer de 1973, construint-se poc després el centre d'educació infantil actual denominat Teresa Coloma.

5 Conservades en l'Arxiu Municipal de Xàtiva, amb la signatura Le-5106-1.

6 Expedient 2112/2016. Contracte del servei de recopilació, digitalització, restauració i difusió de material fotogràfic.

Altres espais de la finca original aniran agregant-se o segregant-se i urbanitzant-se amb el pas del temps per acabar de configurar l'interessant nucli urbà que tenim actualment: el jardí de la pau, l'avinguda de l'acadèmic Maravall, el passeig del ferrocarril, etc.

A continuació es proposa un xicotet recorregut fotogràfic pel barri i, més concretament per l'espai on s'instal•la el monument faller. Aquestes fotografies tenen una procedència diversa. D'una banda ens trobem diverses fotografies adquirides en una llibreria de vell, font inesgotable de tresors documentals i bibliogràfics que poc a poc està veient-se superat pel poder aclaparador del web i les pàgines especialitzades en la compra-venda d'antiguitats. Les fotografies estan datades el 10 de febrer de 1950 i documenten l'evolució dels treballs de construcció del grup de vivendes protegides impulsades per l'Institut Nacional de la Vivenda, a través de l'organisme conegut com Obra Sindical del Hogar y de Arquitectura. Estes fotografies(5) representen un autèntic tresor per al barri, ja que són l'únic testimoni visual que tenim del moment en què el barri, concretament les anomenades cases dels sindicats -grup Planas de Tovar- està en plena construcció.

El segon grup de fotografies es correspon amb un interessant projecte dut a terme per la Regidoria de Memòria de l'Ajuntament de Xàtiva, entre els anys 2016 i 2017 per a la recopilació, digitalització, conservació i difusió de material fotogràfic procedent de col•leccions privades. Aquest projecte va rebre el nom de Imatges per al Futur(6) i tractava d'implicar activament els habitants de Xàtiva per tal que aportaren fotografies particulars amb l'objectiu de crear un arxiu digital municipal de fotografies antigues, les quals serveixen com a testimoni de la vida quotidiana, del treball, les festes municipals, i també dels esdeveniments socials, de les reformes i del creixement urbà. El resultat va ser un total de 864 fotografies digitalitzades, aportades per 28 famílies. Un testimoni de primera mà del sentir de la nostra ciutat, la seua essència vital proporcionada per aquells qui la van construir: els xativins i les xativines.

Grup de vivendes Fco. Javier Planas de Tovar en construcció.

Vivendes en construcció.

Part posterior de les cases del carrer Gonçal Vinyes. Vista des de l'actual carrer Blai Bellver.

Vista del carrer principal del Grup Fco. Javier Planas de Tovar, des del ferrocarril.

Carrer entre els blocs I i II, grup Fco. Javier Planas de Tovar.

Vista posterior del Bloc II del Grup de Vivendes Fco. Javier Planas de Tovar.

Bloc V del Grup Fco. Javier Planas de Tovar.

Carrer principal vist des de la caserna de la Guàrdia Civil.

Grup familiar al carrer Lingüista Sanelo, 1986. Donació J. Sanchis.

Amics en les festes del Grup Planas de Tovar, 1953. Donació M. Caballero.

Grup de veïns en les festes de les Cases Barates, 1952. Donació R. Buforn.

Interior d'una vivenda, foto decorativa, 1941. Donació P. Cuenca.

Grup de persones al barri, junt la caserna de la Guàrdia Civil, en un dia de forta nevada, 1953. Donació P. Cuenca.

Festes del barri. Al fons es pot llegir la inscripció commemorativa “Instituto Nacional de la Vivienda Obra Sindical del Hogar y de Arquitectura. Grupo de viviendas protegidas Francisco Javier Planas de Tovar, 1952. Cuenca.

La Xàtiva dels anys 70: els inicis de la transició a la democràcia

Salvador Catalá Sanchis

A 1968 començà una primavera on les noves generacions qüestionen els valors del món sorgit arran de la Guerra Freda. Es critica el poder, la falta d'oportunitats, de llibertats, des de la sexual fins la política o sindical. I mentre, els estudiants i obrers protestaven contra el general Degaulle, que a l'igual que l'Espanya de Franco, atribuïa totes les revoltes socials a la influència del comunisme internacional. L'acció dels soviètics semblava haver fet germinar les llavors del feminisme, l'ecologisme, el pacifisme, o la igualtat d'oportunitats. Quan no eren sinó moviments socials que volien defensar valors democràtics

Espanya continuava sent un país sense llibertat però molt feliç en haver minvat la repressió, havia acabat amb la fam de la postguerra, i havia aconseguit també certa pau social i un clima de prosperitat econòmica, on la llibertat de premsa, reunió o associació semblaven no trobar-se a faltar almenys entre el poble pla, on els plans de desenvolupament, els turistes, les multinacionals, i la política social del règim havien fet que Espanya fóra aparentment un país pròsper, que feia poc que havia celebrat els 25 anys de pau, i on molts republicans havien tornat de l'exili pensant que aquella Espanya del 68 estava molt millor que la que van deixar al 39.

Anys de la cultura del piset amb entrada i còmodes lletres de pagament, on açò de l'euríbor i les bombolles urbanístiques no existien, a un país de boom demogràfic, on les famílies accedien al consum en forma d'electrodomèstics com la rentadora, el televisor portàtil, el cotxes de la Seat, 600 o 1500, els Simca, o de la Vespa i Vespino, on la gent gaudia de paga extra, el 18 de juliol, i vacances a la platja o la muntanya com els turistes que ja començaven a portar divises, com els migrants autòctons que eixien o retornaven.

I damunt Espanya cada volta tenia millor imatge. Massiel guanyava el concurs televisiu amb el la, la, la, uns mesos abans, i Manuel Santana esdevenia en el Rafa Nadal dels anys 60. Amb els triomfs musicals i esportius, calia a més modernitzar el sistema educatiu, i es projectava la llei de l'Ensenyament General Bàsic, i es decretaven altres que netejaren el Moviment Nacional de símbols feixistes, a una democràcia orgànica que creixia concedint major representativitat al poble espanyol amb la introducció a les institucions de representats del món sindical, de l'econòmic i cultural, i del caps d'una família, la qual esdevenia en motor de règim, fomentant que aquesta fóra extensa i intergeneracional.

I a Xàtiva ens arribaren també aquells vents de maig del 68 en forma de les activitats iniciades per dos persones en pro de la democràcia: Manolo Casesnoves Soldevila i Ramón Pelegero Sanchis, més conegut per Raimon. Un era detingut a Xàtiva per repartir propaganda a favor de la llibertat sindical, i l'altre aprofitava un concert a Madrid, per demanar nous aires de llibertat a un país que volia dir-li no a la dictadura.
El 1967 Manolo Casenoves i Remedio Laguía Mira entraren en l'ajuntament de Xàtiva aprofitant l'aperturisme polític, que permetia accedir a la ciutadania, en representació dels caps de família -cas de Casesnoves-, del món sindical, i del cultural i econòmic -cas de Laguía-. Fou aquesta la segona dona regidora de la història de Xàtiva, després d'Artemina Botella, i l'única del franquisme. Un altre símbol de modernitat, el de permetre que les dones accediren a la gestió de càrrecs públics, com el de deixar a Raimon cantar en valencià, en haver publicat ja alguns discs com Al Vent o Diguem No, que li portaren a ser convidat a fer un recital a la facultat d'econòmiques de Madrid, un 18 de maig del 68, en plena efervescència *"revolucionària"* europea. Dos setmanes més tard Raimon triomfava a la Facultat de Ciències Econòmiques de la capital d'Espanya, en un concert en principi legal, però que després de l'èxit aconseguit i l'eufòria que va crear en uns estudiants en peu de guerra contra la dictadura, va ocasionar que les seues cançons quedaren baix la supervisió de la censura. Però aquell recital, inspirà al cantautor la cançò divuit de maig a la Villa, on *"per unes cuantes hores ens varen sentir lliures, i qui ha sentit la llibertat, te més forces per viure"*. S'iniciava la història de la Transició sense trencament amb el passat, i projectant l'esperança en un canvi que encara anava a tardar uns anys en arribar.

Si la política i la cultura demanaven canvis, també ho va fer el món obrer que

alçà la seua veu. Comissions va nàixer en el si del sindicalisme vertical impost pel règim franquista, que intentava controlar així el combatiu moviment obrer, després d'haver reprimit i haver fet quasi desaparèixer les grans centrals sindicals històriques com la CNT i UGT. Després del fracàs de la lluita en forma de maqui o guerrilles urbanes, es va optar per la lluita democràtica a través de l'oportunitat que oferia el règim a la participació obrera mitjançant les eleccions a enllaços sindicals i jurats d'empresa. Així van poder anar penetrant en empreses tan importants com Cartonatges Suñer, Calçats Segarra o la pròpia Paperera de Sant Jordi, i així fer front a aquell paternalisme de la patronal, que evitava l'increment salarial, i compensava al treballador amb habitatges barats, viatges a Roma, regals no demanats, o cinema gratis.

D'aquella massa treballadora van sorgir els primers sindicalistes, que van comptar amb ajuda del clergat progressista que després de l'obertura iniciada pel Concili Vaticà II van cedir parròquies per a celebrar reunions clandestines, a fi de despertar consciències i parlar de democràcia, aprofitant que era l'únic lloc on la prohibició del dret a reunió i associació no s'aplicava rigorosament. Així, a partir dels anys 60, amb el Pla d'Estabilització, la llei de Convenis Col•lectius, i l'extensió a Europa d'un model d'estat social que reconeixia la tasca dels sindicats, l'oposició al règim va continuar, amb l'aparició al costat de Comissions, de veus discordants que es van enfrontar al CSN. Així van nàixer Germanor Obrera d'Acció Catòlica, la Joventut Obrera Cristiana, o la Unió Sindical Obrera, que van col•laborar per a acabar amb el sindicat únic imposat pel franquisme

I a aquell context d'efervescència social, Xàtiva es debatia entre els expedients de declaració de monuments històrics artístics i la creació de nous habitatges per atendre les necessitats d'aquell baby-boom, que es va perllongar fins la crisi del petroli de l'any 1973. Es volia protecció per al Palau d'Alarcó, la fasana de l'hospital, la Font de la Trinitat i un llarg etc. d'edificis de la ciutat. Les autoritats volien una Casa de la Ciutat ubicada a la Glorieta de José Espejo. Aprofitant la declaració de l'Almodí com a edifici històric-artísitic protegit, l'Ajuntament va comprar l'antiga seu del banc d'Espanya de cara a millorar les prestacions de l'Almodí com a museu. I lluitaren també per la salvació de Sant Francesc a punt

Panoràmica de Xàtiva des de l'hora, fa unes dècades. Arxiu Municipal - Fons Ramon Garcia.

Plaça de la Trinitat en la dècada dels 70. Arxiu Municipal - Fons Ramon Garcia.

La Fira de Xàtiva en la dècada dels 70. Arxiu Municipal - Fons Ramon Garcia.

Falla Tetuán Porta de Sant Francesc en la dècada dels 70. Arxiu Municipal - Fons Ramon Garcia.

de caure, també. I els va fer pensar a les autoritats competents en activar a la ciutat una *"declaración de conjunto histórico artístico de la antigua zona de la hermosa ciudad de Játiva"*.

Però l'obssessió per l'habitatge va fer aprovar un nou pla parcial de ordenación urbana de edificación abierta, només encetar l'any de 1971, que contrastava amb la intenció de salvaguardar el patrimoni. Moltes de les seues actuacions van acabar amb edificis històrics, com el cas de l'antic convent de Sant Francesc, on claustre i refectori van desaparèixer per alçar edificacions obertes, és a dir blocs d'habitatges, envoltats en teoria d'espais verds o peatonals. On al final acabava primant més el ciment que no allò verd, i que entre els anys 50 fins als 80, va ser objectiu prioritari del règim. I que, anys després, va esdevindre en símbol de progrés, i hui és considerat com aberració urbanística. També en nom del progrés econòmic, es van dissenyar *"polígonos de tolerancia industrial a l'oest de la ciutat"*.

Al final de la dictadura, es van seure els arrels de tots el debats que determinarien la Transició a la democràcia després de la mort del *caudillo*. Calia defensar el patrimoni i la natura o prioritzar els habitatges i les activitats econòmiques. El que popular i políticament es va entendre com prioritzar les persones sobre les pedres o a l'inrevés.

Podríem dir que el procés de desmantellament de la dictadura va començar un 30 de juny de 1976, moment en què el rei Joan Carles I va destituir a Arias Navarro, pel seu caràcter immobilista, i va nomenar com a president a un jove anomenat Adolfo Suárez, un tres de juliol, perquè fora l'arquitecte de la Transició al costat de Torcuato Fernández Miranda. Indubtablement va ser un moviment reformista generat des de dalt per part de les noves generacions, els fills del franquisme, que després de la mort del dictador, es van adonar que calia fer un salt qualitatiu cap a la pluralitat política a imitació de les democràcies liberals europees, amb llibertat de premsa, sindical i drets ciutadans. El rei sens dubte va ser hereu del Moviment Nacional, i va jurar les seues lleis. Era un mal necessari per a traure al país d'una situació en la qual no hi havia hagut un procés de depuració de les institucions de l'estat, amb especial atenció a l'exèrcit i a les forces d'ordre públic.

El terrorisme d'extrema dreta i esquerra, més la vigilància de l'exèrcit poc procliu a la legalització del PCE, van estar sempre a l'aguait. Però la moderació de la UCD va ser la que va permetre traure el procés avant, això sí amb molta negociació prèvia, com la de no demanar responsabilitats polítiques, a aquells que s'havien extralimitat en les seues funcions repressores, i poc abans de les eleccions, emetre una ordre ministerial per a destruir tots els arxius del Moviment Nacional i de la Falange, per si de cas. Entre ells, el de Xàtiva. Amnistia a canvi de perdó i oblit, i si pel camí desparareixien proves documentals del passat, millor.

Va guanyar la UCD de Suárez, seguida del PSOE de Felipe González, darrere del PCE de Carrillo, i finalment l'Aliança Popular, de Fraga, com les forces més votades. Prèviament havien acceptat la monarquia i havien eradicat qualsevol simbologia republicana. El llavors alcalde de Xàtiva, el metge Jesús Miguel Cuadrado, va voler fer constar en acta de l'Ajuntament: *"la satisfacción de la corporación por el espíritu de ciudadanía demostrado por los vecinos de esta ciudad en el dia 15 de junio, con ocasión de las elecciones a Corts"*.

Espanya recuperava l'alegria de votar, encara que no exempta de moltíssima por, a la incertesa del que poguera passar. S'iniciava un procés constituent capaç de dotar al país d'un nova constitució, la de 1978, mentre a l'ajuntament arribaven al•luvions de reivindicacions de la societat civil, com la recuperació del nom oficial de Xàtiva, en comptes de Játiva, l'adhesió de la ciutat a l'emergent estatut d'autonomia que reconeguera la realitat cultural i lingüística valenciana, la creació d'un col•legi especial per a "subnormales", que era com es referia a la diversitat funcional des d'un àmbit institucional, fins a la sol•licitud de crear un bar d'ambient per al col•lectiu homosexual. Xàtiva recuperava el camí de la democràcia en espera de l'aprovació d'una nova constitució.

Xàtiva i la família Selgas

Isaïes Blesa Duet

Director de l'Arxiu Municipal de Xàtiva

Universitat de València

CONTEXT GENERAL

No sempre la biografia ha estat una de les formes que la historiografia ha utilitzat per a aproximar-se als fets històrics, sent considerada com una eina de la Història de caràcter menor i més pròxima a una història novel•lada. En algun temps inclús se li va negar pretensió científica, reduïda a una forma de conèixer "als grans personatges que protagonitzen la Història", que no tenia en compte el context social, polític o econòmic de dits personatges. Tot i existir sempre, la biografia havia estat en la marginalitat de la Història, sobretot en àmbits acadèmics.

No obstant això, les dècades de finals del segle XX contemplaren un canvi de paradigma que va significar el "retorn de la biografia" que, en mans dels historiadors especialitzats, va demostrar la riquesa de les potencialitats heurístiques de la mateixa. Entesa com una mena de microhistòria, la biografia oferia un quadre coherent i una aproximació metodològica bastant completa del passat, a través de l'anàlisi de la vida o vides de la persona o persones(1).

Al recurs de la biografia, hem d'afegir una altra ferramenta metodològica important: la prosopografia. La Prosopografia(2) vindria a ser una biografia col•lectiva d'un grup d'individus a partir de característiques observables, com el nivell educatiu o l'ofici, entre d'altres.

Els grups analitzats són triats per l'historiador, que cerca tant els elements comuns com les disparitats dins de cada grup(3). El seu mètode barreja elements de sociologia històrica i de genealogia i fou introduït primerament pels estudiosos de l'imperi Romà al final del segle XIX amb l'objectiu d'identificar les elits imperials.

1 IGGERS, Georg. La ciencia histórica en el siglo XX. Las tendencias actuales. Barcelona, Idea Books, 1995. BURDIEL, Isabel i ROY FOSTER (eds.) La historia biográfica en Europa. Nuevas perspectivas. Zaragoza, Institución Fernando el Católico, 2015.

2 Del grec Prósopon, el significat és "la màscara que utilitzava l'actor", però que va derivar i ve en traduir-se com: persona, en oposició als animals i coses. D'ahí, la seua extensió a: Prosopografía.

3 BEECH, George, "Prosopografía", dins Estudios medievales: una introducción, ed. James M. Powell, Prensa de la Universidad de Syracuse, 1992.

Per tant, en el mètode històric disposem de ferramentes vàlides i legítimes per a abordar l'estudi d'una persona o d'un grup de persones, on la metodologia del dit mètode en proporcionarà valuoses eines per a abastar la finalitat de la Història: la comprensió. En el nostre cas, com ara comprovarem, la comprensió d'unes persones vinculades a la història de Xàtiva de manera important: la família Selgas Marin, algunes de les quals, de manera singularitzada, tenen suficient pes com per a sostindre una biografia.

No obstant això, en moltes ocasions, les dades de la persona o del col•lectiu de les persones que volem investigar no són suficients. En eixe cas, necessitem incorporar més informació que ens faça comprensible el seu recorregut vital. I ahí és on hem d'integrar altres components de la investigació històrica, com són la visió transversal i panoràmica de la biografia i la prosopografia.

Davant de la insuficiència de dades, ampliar la mirada i la perspectiva, és a dir, inserir la informació de que disposem en el seu context social, polític, cultural i econòmic de la persona o persones que estudiem. La multiplicació d'eixes perspectives ens ajuda a complementar possibles llacunes documentals que la poca documentació existent, o desapareguda, com s'especificava més amunt

Pel que fa a la família que ens ocupa, la que s'ha citat més amunt, és la famíla dels Selgas. Crec que seria just estendre a eixe cognom el de la branca familiar de Xàtiva, els Marin, i parlar de la família Selgas-Marin, tot i ser el cognom Selgas el nucli dur dels protagonistes de la citada nissaga.

En primer lloc, hi ha que dir que no és excessiva la informació relativa als Selgas i als Marin. Però de la informació que disposem podem donar llum suficient per a saber qui eren, principalment els Selgas i, clar està, també els Marin. Salvador Català Sanchis, en la seua pàgina web Biblioteca de familias, ha escrit diversos articles sobre famílies xativines o relacionades amb Xàtiva, entre elles els Selgas i els Marin, i on pot consultar-se la informació(4).

Parlarem primer de les persones que composaren eixa nissaga a Xàtiva i, després veurem quines petjades deixarem a la nostra ciutat, en forma d'espais urbans i edificis que són referència i molt coneguts per les xativines i els xativins. I això ens situarà en el per què una de les principals avingudes de Xàtiva, després de la popular Albereda Jaume I, és l'Avinguda Selgas que, junt amb l'antic i eliminat -afortunadament- nom de Planas de Tovar(5) , dóna nom a la Falla Selgas. Una avinguda que porta el nom d'una família vinculada a Xàtiva, però d'origen asturià.

D'on ve eixa relació amb un origen a gairebé 900 quilòmetres de distància amb la capital de la Costera? Cal buscar-lo al matrimoni entre Fortunato Selgas Albuerne, natural de Cudillero (Astúries) amb María Marín Gisbert, natural de Xàtiva.

Però, qui va ser Fortunato de Selgas?(6) Fortunato Selgas va ser empresari i, a més, va ser arqueòleg i historiador i mecenes de l'art i va ser precisament en un viatge a la ciutat natal de la seua dona quan va quedar impressionat per l'antiga església visigoda de Sant Feliu, on va arribar a fer excavacions. Una de les seues obres va ser *San Félix de Játiva y las iglesias valencianas del siglo XIII, publicada al Boletín de la Sociedad Española de Excursiones, el març de 1903.*

Tant li va agradar Xàtiva, que a més de la famosa residència que va construir a la seua terra natal, el palau de *La Quinta*, també es va construir una segona residència a la capital de la Costera, el famós Palasiet, amb un gran jardí a imitació del de Cudillero. És d'estil modernista i va ser dissenyat per l'arquitecte Pascual Bravo. De fet, en veure la imatge de *La Quinta*, qualsevol xativenc o persona que l'haja visitat, immediatament li recorda

4 https://bibliotecadefamilias.com/ Consultat en desembre de 2022.

5 Francisco Javier Planas de Tovar, Governador Civil franquista de la província de València entre 1939 i 1943. Hi ha informació sobre dit Governador, conegut, pel seu zel repressor com "Ganas de estorbar". BALLESTER, Josep. Temps de quarantena:

6 Cultura i societat durant la Postguerra al País Valencià (1939-1959). Valencia, Publicacions de la Universitat de València, (2006) [1992].
 CANTALICIO, "D. Fortunato de Selgas." En: Brisas del Nalón, Pravia, 15 de Octubre de 1926; número extraordinario).

el Palasiet i els seus jardins. La família repartia les estades entre Madrid, Cudillero i Xàtiva. Fortunato Selgas va morir el 1921 i la seua dona Maria, juntament amb els seus dos fills, Ezequiel i Juan es van traslladar a viure a Xàtiva des de Madrid.

Però abans de la seua relació amb Xàtiva, la família Selgas va tindre un recorregut vital en Astúries i en Madrid.

PERSONATGES

Va nàixer **Fortunato de Selgas i Albuerne** a Cudillero el 27 de setembre de 1838. El 1850 va començar els estudis de segon ensenyament a la Facultat de Filosofia de la Universitat Central. Després de cursar el segon any de Filosofia elemental, va incorporar aquests estudis (maig de 1855) al recentment creat Institut d'Oviedo, en què va assolir el grau de batxiller el 20 de setembre de 1856. Va seguir després la carrera de Lleis a la corresponent Facultat de la Universitat d'Oviet, en què va ser investit de llicenciat en dret civil i canònic el 26 de juny de 1864.

Era estudiant universitari quan es va donar a conèixer des del diari de joventut L'Hivern, el 1859. A partir de llavors, encara que no pròdigament, va col•laborar en diferents diaris regionals, entre ells, la famosa Revista de Asturias, d'Oviedo, segona època (1878-83). i revistes i butlletins de Madrid especialitzats en ciències històriques.

Fortunato de Selgas era d'origen modest, augmentant poderosament el patrimoni pel germà gran, Ezequiel, establert amb una casa de Banca a Madrid, va gaudir després d'una vida acomodada. A més de poder dedicar-se sense constrenyiments de temps i desinteressadament als seus estudis favorits, d'ampliar la seua vasta cultura en nombrosos i freqüents viatges per tota Espanya i diversos països europeus. La vida acomodada no va alterar les condicions senzilles del seu comportament i va invertir desinteressadament en diversos projectes benefactors.

Al lloc del Pito, pròxim a Cudillero i solar dels seus majors —on ell va contreure matrimoni amb María Marín Gisbert, natural de Xàtiva, educada a Anglaterra, l'octubre del 1892—, van començar tots dos germans per construir un palau destinat a museu privat, envoltant-lo d'un jardí principesc. Van dotar el lloc d'un magnífic temple, cementiri i Escoles d'Instrucció Primària i de Comerç, en edifici propi i edificat especialment per al cas, dotades per al seu sosteniment amb un capital de huit-centes mil pessetes.

Pel que fa al museu reunit en aquell palau enclavat en un paratge solitari i aïllat entre muntanyes asturianes, va ser un dels museus particulars de més importància d'Espanya. Guardava obres de gran mèrit historicoartístic de tota mena: mobles, objectes d'ornament i ús domèstic en metall, vidre i porcellana, tapissos, quadres, escultures, llibres, joies. Entre els quadres, figuren llenços de Tiziano, el Greco, Goya i altres grans mestres de la pintura.

Fortunato de Selgas, com dalt s'ha dit, va casar amb **María Marin Gisbert**, natural de Xàtiva, dona també de família acomodada i amb formació i bona educació. Seria en una visita a la ciutat de la seua esposa quan Fortunato descobriria les potencialitats de Xàtiva, i fixant a Xàtiva una de les seues residències itinerants, junt amb Cudillero i Madrid, en la finca del Palasiet, de la que ens referirem més avant.

Mort Fortunato, María Marin es va traslladar amb els seus tres fills, Juan, Ezequiel i José a Xàtiva, on seguiria amb el treball filantròpic del seu marit. Mort prematurament el seu fill José, els altres dos, Juan i Ezequiel continuarien amb les activitats empresarials en la ciutat de Xàtiva, del que també farem esment més endavant.

Els dos fills foren continuadors de la tradició familiar en l'àmbit empresarial, com hem dit, però cal citar a **Juan Selgas Marin**. Va ser una persona d'un dinamisme notable que va ocupar llocs de responsabilitat rellevants en grans entitats. Les seues activitats es desenvolupaven a tot l'àmbit nacional. Entre altres càrrecs importants va presidir la Sociedad Española de Acumuladores Tudor, ocupant llocs de responsabilitat i d'importància als Consells d'Administració *de Fortis, S.A., Transportes Automóviles, S.A. TASA, Societat Jareño de Construccions Metàl•liques, Sociedad Comercial de Hierros, Calvo Y Munar, S.A., "Porcelanas Giralt, S.A., Banco Español de Crédito, S.A.", "SEAT"* i moltes altres.

Home de salut precària, fa morir en 1959, en el transcurs d'una operació quirúrgica, en Suïssa.

Una altra persona que deguem citar molt vinculada als Selgas Marin, és **Francisco Gozalbes Aranda**, de Xàtiva, i que va jugar un paper important amb la família objecte del nostre article.

Francisco Gozalbes provenia d'extracció modesta, i va iniciar la seua posterior carrera empresarial des de baix, com a botones del Cercle Mercantil. Durant el servei militar a Madrid va contactar amb Ezequiel Selgas, aleshores capità de l'exèrcit i que ja tenia a Xàtiva diversos negocis i la residència enjardinada que coneixem com el Palasiet.

Francisco arribaria a convertir-se en el xofer de la senyora María Marín de Selgas, la mare del capità Ezequiel, que residia al Palasiet. La confiança de la família Selgas en el seu empleat va permetre que Francisco Gozalbes arribara a convertir-se en el representant al capdavant dels seus negocis a la ciutat, com ara l'Hotel Español i el Garaje Alameda. Com és conegut, aquestos edificis es troben a l'Avinguda de Selgas, situada a l'Albereda, entre la Font del Lleó i la plaça de Bous. Amb la protecció dels Selgas, Francisco va poder formar la seua pròpia fortuna personal i va realitzar en diverses ocasions gestos de mecenatge a la ciutat. I ací hem d'incloure un altres espai urbà ben conegut per xativenques i xativencs, com és el parc de la Pau i el Col•legi que duu el seu nom i el de la seua dona, Milagros Vera.

Així, va contribuir a la construcció del parc de Selgas-Marín i pràcticament va finançar la meitat del col•legi públic Gozalbes–Vera. Les obres del primer col•legi es van dur a terme durant 1963-1964; però el benefactor no arribaria a assistir a la inauguració perquè va morir aquell any. El centre escolar porta el seu cognom i el de la dona, Milagros Vera. El carrer de vianants situat al costat de l'escola i que connecta el jardí Selgas amb el carrer de l'Acadèmic Maravall també rep el nom de Francisco Gozalbes en memòria al seu nom.

ESPAIS URBANS VINCULATS ALS SELGAS

Al llarg de la descripció dels distints personatges de la família Selgas Marin, hem anat esbossant alguns espais, que nasqueren de l'impuls o idea d'algun dels seus integrants. Alguns d'eixos espais urbans han marcat poderosament la fisonomia i morfologia de la ciutat de Xàtiva, de tal manera que seria impensable per a molts ciutadans una visió sense eixos espais.

Així, independentment de construccions com els jardins del Palasiet, que està en la part nord-oest de la ciutat, la major part d'espais i construccions relacionats amb els Selgas, s'hi troben des del que va ser l'Hotel Español fins l'Avinguda de Selgas, que duu el nom en memòria de la família.

Hi ha que dir que, des de finals d'època moderna i sobretot en època contemporània, l'espectacular augment del mode de vida urbà i el creixement de les ciutats van fer que des de les administracions es regularen les actuacions que es feien sobre la ciutat. Aquest protourbanisme va rebre el nom de Policia urbana i comprenia entre altres llicències d'obra de particulars, obres d'embelliment de la ciutat (voreres, col•locació de llambordes, alineació de carrers, llums, etc.), demolició de les muralles i ja entrant al segle XX instal•lació de motors i generadors elèctrics a les primeres indústries de la ciutat.

Volem assenyalar els de construcció o reforma d´edificis singulars de la ciutat, relacionats amb els Selgas havent de destacar el de la Casa Botella i el de l'Hotel Español, aquest per iniciativa dels Selgas.

Aquests dos edificis s'inclouen en un conjunt monumental que va començar a formar-se a principis del segle XX al voltant de la Font del Lleó i que està format per la mateixa font i la gasolinera, l'Edifici Selgas o l'Hotel Español, l'actual Ajuntament i la Casa Botella. Arturo Zaragozá i Ricardo Sicluna al seu Catàleg del patrimoni arquitectònic del terme municipal de Xàtiva de l'any 1983, destacaven que aquesta zona era *"l'únic conjunt en què el desenvolupament urbà arriba a cotes de qualitat només similars al nucli antic"*. Al llarg del segle XIX les grans ciutats van començar a demolir les muralles atesa l'expansió urbana i el canvi de modes de vida. A Xàtiva aquest procés va ser gradual i es va dilatar fins ben entrat el segle XX, però abans de demolir les muralles es va terraplenar la ronda exterior per configurar el que actualment és l'Albereda Jaume I i l'Avinguda de Selgas.

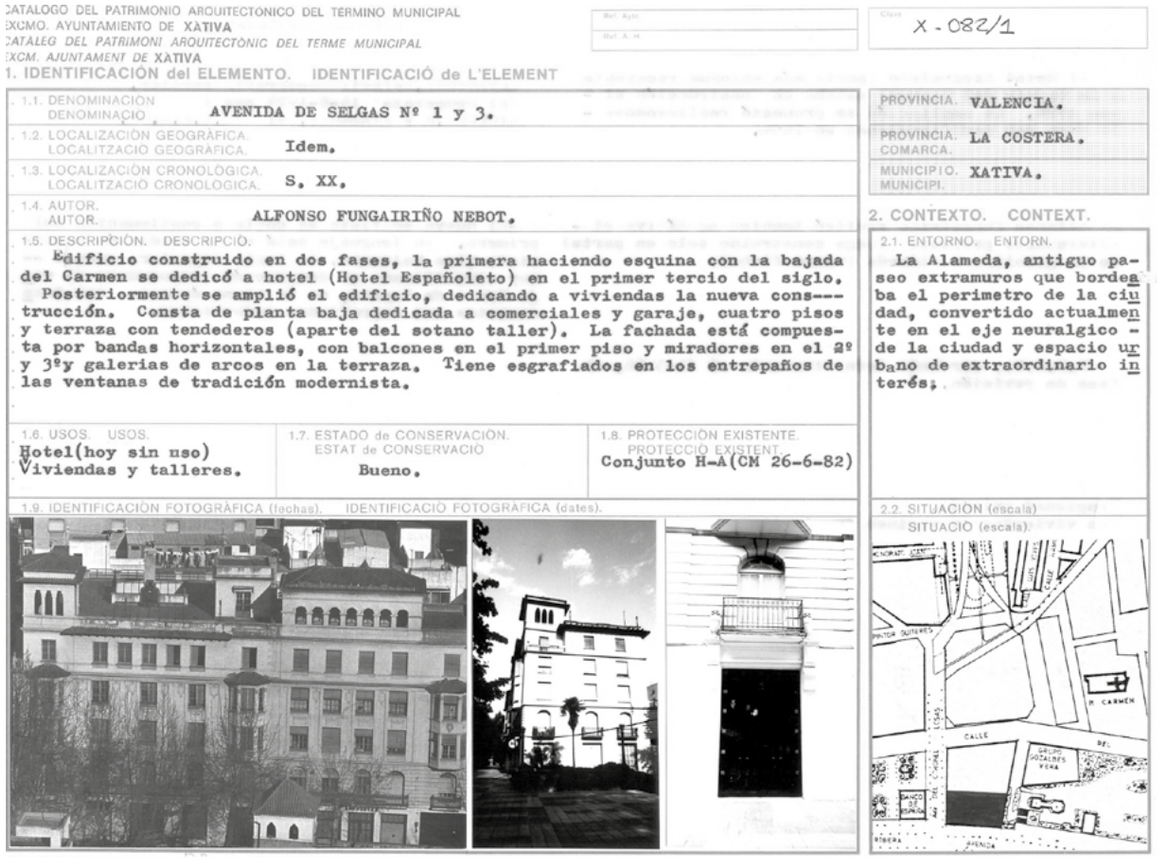

CATALOGO DEL PATRIMONIO ARQUITECTÓNICO DEL TÉRMINO MUNICIPAL
EXCMO. AYUNTAMIENTO DE XÀTIVA
CATÀLEG DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL TERME MUNICIPAL
EXCM. AJUNTAMENT DE XÀTIVA

Clave: X - 082/1

1. IDENTIFICACIÓN del ELEMENTO. IDENTIFICACIÓ de L'ELEMENT

1.1. DENOMINACIÓN / DENOMINACIÓ: AVENIDA DE SELGAS Nº 1 y 3.
1.2. LOCALIZACIÓN GEOGRÁFICA / LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA: Idem.
1.3. LOCALIZACIÓN CRONOLÓGICA / LOCALITZACIÓ CRONOLÒGICA: S. XX.
1.4. AUTOR / AUTOR: ALFONSO FUNGAIRIÑO NEBOT.
1.5. DESCRIPCIÓN. DESCRIPCIÓ.
Edificio construido en dos fases, la primera haciendo esquina con la bajada del Carmen se dedicó a hotel (Hotel Españoleto) en el primer tercio del siglo. Posteriormente se amplió el edificio, dedicando a viviendas la nueva construcción. Consta de planta baja dedicada a comerciales y garaje, cuatro pisos y terraza con tendederos (aparte del sotano taller). La fachada está compuesta por bandas horizontales, con balcones en el primer piso y miradores en el 2º y 3º y galerias de arcos en la terraza. Tiene esgrafiados en los entrepaños de las ventanas de tradición modernista.

1.6. USOS. USOS: Hotel(hoy sin uso) Viviendas y talleres.
1.7. ESTADO de CONSERVACIÓN. ESTAT de CONSERVACIÓ: Bueno.
1.8. PROTECCIÓN EXISTENTE. PROTECCIÓ EXISTENT: Conjunto H-A(CM 26-6-82)

1.9. IDENTIFICACIÓN FOTOGRÁFICA (fechas). IDENTIFICACIÓ FOTOGRÀFICA (dates).

PROVINCIA: VALENCIA.
PROVINCIA. COMARCA: LA COSTERA.
MUNICIPIO. MUNICIPI: XATIVA.

2. CONTEXTO. CONTEXT.

2.1. ENTORNO. ENTORN.
La Alameda, antiguo paseo extramuros que bordeaba el perimetro de la ciudad, convertido actualmente en el eje neuralgico de la ciudad y espacio urbano de extraordinario interés;

2.2. SITUACIÓN (escala) / SITUACIÓ (escala).

Arxiu Municipal Xàtiva. Hotel Españoleto. Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. Fitxa X-082/1.

7 Arxiu Municipal Xàtiva. LG-522. Expedients sobre l'estat del portal del Lleó i la seua demolició. 1904 i 1908.

8 AMX LG-522. Expedient sobre la construcció de la casa Botella. 1906.

9 AMX LG-525/1. Expedient sobre la construcció de l'Hotel Españoleto. 1924.

En l'encreuament entre aquestes dues vies i la Baixada del Carme, es trobava el Portal Nou o de les Monges, més conegut com del Lleó. El projecte original realitzat per Vicente Gascó data de l'any 1784, encara que va ser modificat el 1787. La construcció del portal es va executar el 1789 sota la direcció de Vicente Cuenca. La rematada consistent en l'escut de la ciutat i una sèrie de trofeus representant diversos personatges va ser realitzat per Bautista Cotanda i actualment es conserva a la reproducció del portal situada a la plaça del País Valencià. La construcció de la Font del Lleó, originalment adossada al portal, data del 1818.

Sobre la demolició del portal es conserva a l'Arxiu Municipal de Xàtiva un expedient de 1904 en què el mestre d'obres municipal enumera una sèrie de desperfectes, que al seu entendre no són greus, però avisa les autoritats que se'n feren càrrec per evitar-ne l'agreujament. Finalment, el 1908 va ser enderrocat, ja que una nova revisió mostrava l'agreujament(7) dels desperfectes que ja s'havien esmentat. La demolició del portal es va fer a instàncies del regidor Lino Casesnoves Gandia, que al seu escrit manifestava que el portal formava *"un conjunt antiestètic amb l'edifici construït sobre el solar del que va ser teatre principal"*, és a dir, la Casa Botella.
desenvolupat a la Xàtiva de principis de segle. Aquest és l'exemple més representatiu dels pocs edificis modernistes que es van construir a Xàtiva(8).

El següent edifici que s'hi va construir va ser l'Hotel Españoleto(9) o Edifici Selgas, actual seu de l'oficina d'Hisenda i, fins fa uns poc mesos, de la Diputació de València. Va ser promogut pels nostres biografiats empresaris asturians, residents a Madrid, Ezequiel i Juan de Selgas Marín, inicialment com a Hotel i Garatge, 1924

amb un projecte d'Alfonso Fungairiño Nebot. L'actual edifici es va construir en dues fases, l'original del 1924 que comprèn la façana de la baixada del Carme i el primer cos de l'edifici i una ampliació del 1954 realitzada seguint la línia arquitectònica de l'edifici que es va destinar a habitatges.

Complementant aquest edifici, encara que construïda posteriorment, trobem la Gasolinera Alameda,(10) promoguda per Francisco Gozalbes, resident al Garatge Españoleto i obra del mateix arquitecte de l'hotel, Alfonso Fungairiño. D'aquesta estació de servei trobem un projecte del 1934, més ambiciós que la construcció actual, que preveia un habitatge per a l'administrador volant sobre la benzinera i quatre habitatges de lloguer, que va ser rebutjat per motius econòmics. El projecte definitiu, va ser realitzat el 1936. Tots dos projectes preveien el trasllat de la font i la construcció del banc corregut adossat a ella, seguint l'últim eix simètric que forma la coberta de formigó armat. La construcció de la benzinera es va haver de paralitzar per la guerra i es va dur a terme el 1941. Per a Sicluna i Zaragozà és l'única mostra del racionalisme a Xàtiva.

Finalment, el darrer edifici a ser construït és l'actual Casa de la Ciutat, originalment Banc d'Espanya. Es va construir als anys 50 per traslladar les oficines del banc d'Espanya des de l'actual Museu de l'Almodí sobre un solar a la Glorieta cedit per l'ajuntament que abans ocupava el Quiosc Navarro. Quan el Banc d'Espanya va decidir prescindir de la sucursal a Xàtiva es va cedir l'edifici a l'Ajuntament. No va ser fins a l'any 1980 durant el mandat de Manuel Casesnoves quan es va traslladar l'ajuntament de Xàtiva a l'edifici. El catàleg de Sicluna i Zaragozà en destaca la bona construcció i l'adequació a l'entorn i les proporcions(11).

De tots els negocis familiars de la nissaga Selgas Marin, ja no en queda cap. L'antiga Gasolinera va passar a les mans de la companyia Repsol, que el 2005 va cedir els terrenys a l'Ajuntament. El 2017, la nova corporació municipal va acabar de saldar el deute amb l'entitat petroliera i després d'acollir el Centre de Recepció de Visitants, ara el lloc acull un restaurant i l'Oficina de Turisme.

D'aquest conjunt urbanístic que hem citat, gran part és degut a la iniciativa dels Selgas, i cal destacar que no ha perdut la vitalitat de la resta de conjunts com el nucli antic, a causa de la instal•lació de dependències administratives i comercials i la restauració encertada de la Gasolinera, que va treure a la llum el singular retaule publicitari.

Del seu llegat i la seua vinculació a Xàtiva, només en queda aquest jardí i monument, el nom que dóna a l'Avinguda on van estar aquests negocis i el Palasiet i els seus jardins, a la zona oest de la ciutat, que van passar a ser de propietat municipal ja al segle XXI, després de la cessió d'una empresa constructora al Consistori.
I, per suposat, el nom d'una de les millors comissions falleres de la ciutat de Xàtiva: la Falla de Selgas.

10 AMX LG-2820/3. Projectes per a la construcció de la Gasolinera Alameda. 1934 i 1936.

11 SICLUNA, Ricardo i ZARAGOZÀ, Arturo Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. 1983.

3. INFORMACIÓN COMPLEMENTARIA.
INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA.

Ficha Fitxa X-082/1
AUTOR. AUTOR ZARAGOZA CATALAN,A. FECHA. DATA.
REVISION. REVISIÓ. FECHA. DATA.

3.1. CRONOLOGÍA. CRONOLOGIA.
El Hotel Españoleto (parte más antogua recayente a la bajada del Carmen) estaba en sonstrucción el - año 1924. La ampliación se prouectó realizandose - la obra con modificaciones en 1954.

3.2. NOTICIA del AUTOR. NOTICIA de L'AUTOR.
Alfonso Fungairiño realizó tambien en Xátiva el - interesante proyecto (luego construido solo en parte) de la gasolinera Alameda (vease ficha).

3.3. RÉGIMEN URBANISTICO. RÈGIM URBANÍSTIC.
P.G.O.U., parobado definitivamente el 21-3-66, eb fase de revisión.

3.4. RÉGIMEN JURÍDICO y de PROPIEDAD. RÈGIM JURÍDIC y de PROPIETAT.
Propiedad privada.
Las viviendas en regimen de alquiler.

3.5. INFORMACIÓN BIBLIOGRÁFICA. INFORMACIÓ BIBLIOGRÁFICA.
- ALVENTOSA,Rafael: Geografia escolar.
- "El Democrata" 14-8-1924 pag 1
- SICLUNA,R y ZARAGOZA, A: "R.I.P.A.C".

3.6. NOTAS. NOTES.
-El nuevo edificio escopia o continuación del primero. Su lenguaje está en la tradición castiscista (los balcones, la logia superior) aunque -- muy simplificado en decoración (recuerdese el viejo Bando de España, de la misma época). Son interesantes los esgrafiados modernistas.

3.7. INFORMACIÓN DOCUMENTAL. INFORMACIÓ DOCUMENTAL.
Archivo de planos del Ayto. de Xàtiva.
Expe. obras nº 124 de 1947.
Expte. obras nº 239 de 1954.

3.8. INFORMACIÓN GRÁFICA. INFORMACIÓ GRÁFICA.

Arxiu Municipal Xàtiva. Hotel Españoleto. Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. Fitxa X-082/1.

FORMACIÓN COMPLEMENTARIA.
FORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA.

Ficha Fitxa X-082/2
AUTOR. AUTOR ZARAGOZA CATALAN A FECHA. DATA.
REVISION. REVISIÓ. FECHA. DATA.

Arxiu Municipal Xàtiva. Hotel Españoleto. Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. Fitxa X-082/1.

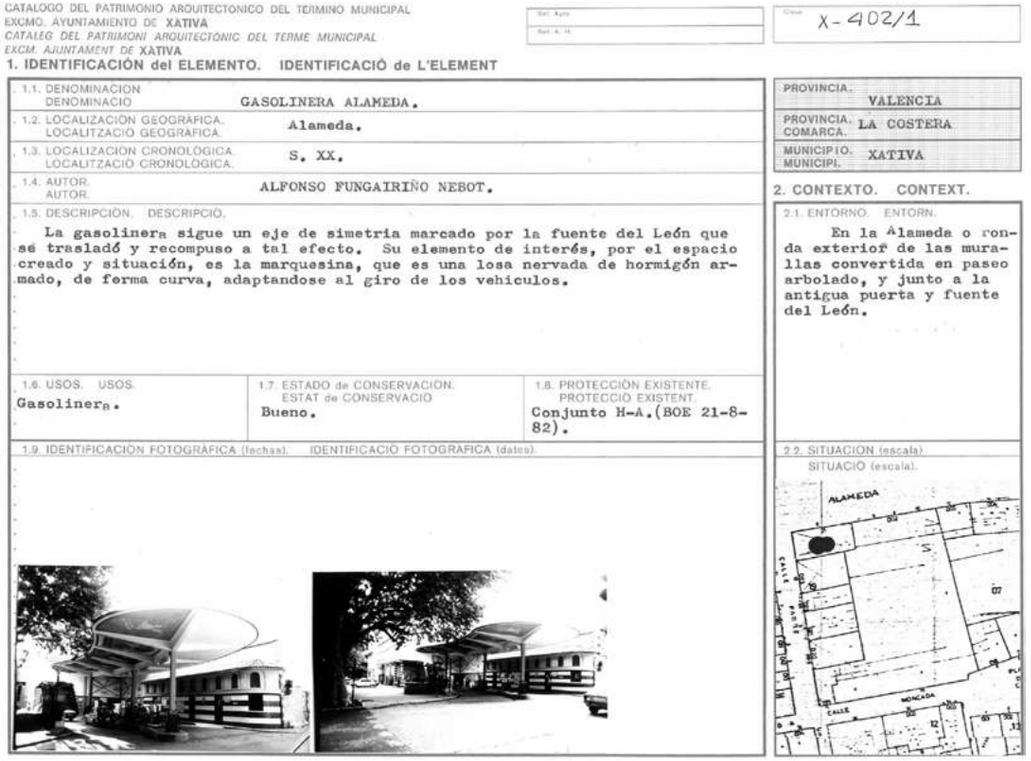

CATALOGO DEL PATRIMONIO ARQUITECTÓNICO DEL TÉRMINO MUNICIPAL
EXCMO. AYUNTAMIENTO DE XÀTIVA
CATÀLEG DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL TERME MUNICIPAL
EXCM. AJUNTAMENT DE XÀTIVA

Clave X-402/1

1. IDENTIFICACIÓN del ELEMENTO. IDENTIFICACIÓ de L'ELEMENT

1.1. DENOMINACIÓN / DENOMINACIÓ: GASOLINERA ALAMEDA.
1.2. LOCALIZACIÓN GEOGRÁFICA / LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA: Alameda.
1.3. LOCALIZACIÓN CRONOLÓGICA / LOCALITZACIÓ CRONOLÒGICA: S. XX.
1.4. AUTOR / AUTOR: ALFONSO FUNGAIRIÑO NEBOT.
1.5. DESCRIPCIÓN. DESCRIPCIÓ.
La gasolinera sigue un eje de simetria marcado por la fuente del León que se trasladó y recompuso a tal efecto. Su elemento de interés, por el espacio creado y situación, es la marquesina, que es una losa nervada de hormigón armado, de forma curva, adaptandose al giro de los vehiculos.

1.6. USOS. USOS: Gasolinera.
1.7. ESTADO de CONSERVACIÓN. ESTAT de CONSERVACIÓ: Bueno.
1.8. PROTECCIÓN EXISTENTE. PROTECCIÓ EXISTENT: Conjunto H-A.(BOE 21-8-82).
1.9. IDENTIFICACIÓN FOTOGRÁFICA (fechas). IDENTIFICACIÓ FOTOGRÀFICA (dates).

PROVINCIA: VALENCIA
PROVINCIA. COMARCA: LA COSTERA
MUNICIPIO. MUNICIPI: XATIVA

2. CONTEXTO. CONTEXT.
2.1. ENTORNO. ENTORN.
En la Alameda o ronda exterior de las murallas convertida en paseo arbolado, y junto a la antigua puerta y fuente del León.
2.2. SITUACIÓN (escala) / SITUACIÓ (escala).

Arxiu Municipal Xàtiva. Gasolinera Garaje Alameda. Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. Fitxa X-402/1.

CATALOGO DEL PATRIMONIO ARQUITECTÓNICO DEL TÉRMINO MUNICIPAL
EXCMO. AYUNTAMIENTO DE XÀTIVA
CATÀLEG DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DEL TERME MUNICIPAL
EXCM. AJUNTAMENT DE XÀTIVA

Clave X-402/2

PROVINCIA: VALENCIA
PROVINCIA. COMARCA: LA COSTERA
MUNICIPIO. MUNICIPI: XATIVA

GASOLINERA ALAMEDA.
Alameda.
S. XX.
ALFONSO FUNGAIRIÑO NEBOT.

3. INFORMACIÓN COMPLEMENTARIA. INFORMACIÓ COMPLEMENTÀRIA.

Arxiu Municipal Xàtiva. Gasolinera Garaje Alameda. Catàleg del patrimoni arquitectònic del Terme de Xàtiva. Excm. Ajuntament de Xàtiva. Fitxa X-402/1.

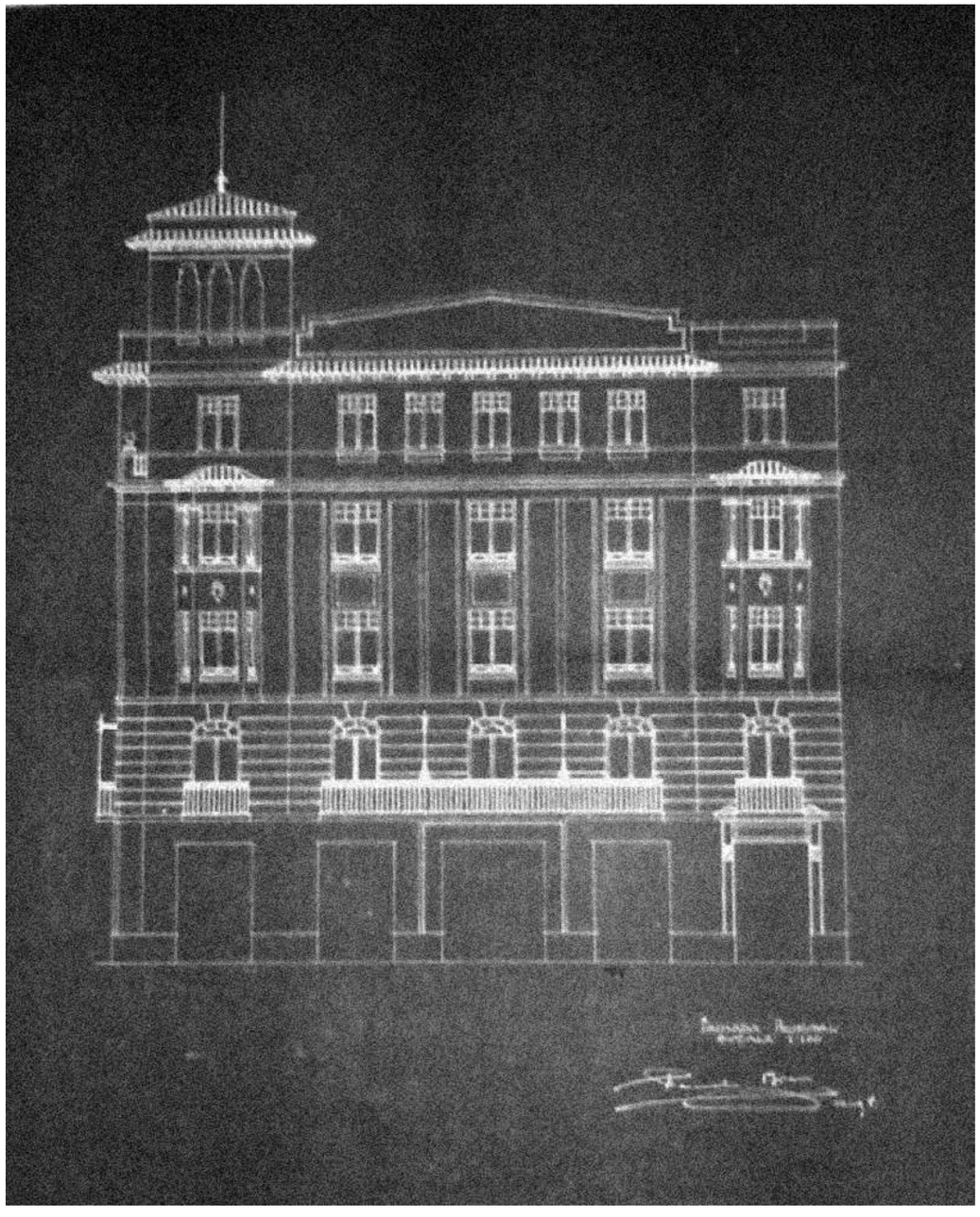

Arxiu Municipal Xàtiva. LG-525/1. Expedient sobre la construcció de l'Hotel Españoleto. 1924.

Qui eren les persones que donen nom als carrers del nostre barri?

(Biografies i fotografies cedides per la Biblioteca i per l'Arxiu Municipal de Xàtiva)

VIÑES MASIP, Gonzalo (1883-1936)

Mossén Gonzalo Viñes va nàixer a la nostra ciutat en 1883. Estudià el batxillerat al Colegio Setabense, d'on anys més tard serà professor. Realitzà els estudis eclesiàstics al Seminari Diocesà de València, ordenant-se sacerdot en 1906. La seua labor religiosa i pastoral la realitzà íntegrament en la Seu, on va exercir els càrrecs de coadjutor, beneficiat i canonge amb càrrec d'arxiver, i a través de d'una activa acció social, organitzant i presidint diverses associacions catòliques.

Persona de gran formació i inquietuds, va pertànyer a diverses institucions de caràcter científic i cultural, d'entre les quals cal destacar: la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, el Centre de Cultura Valenciana o el Servei d'Investigació Prehistòrica de la Diputació de València. En 1917 va ser nomenat cronista oficial de la ciutat. Participà en la creació del nostre Museu Municipal (aportà l'ara romana amb inscripció llatina del bisbe visigot Atanasi, trobada a les excavacions de Sant Feliu, i el retaule del Salvador, procedent de l'ermita gòtica de les Santes. També, gràcies a la seua intervenció fou traslladada la creu gòtica del camí de València al Museu). Tingué gran interés per l'arqueologia i participà en les excavacions de La Bastida de les Alcusses (Moixent), la Cova del Parpalló (Gandia) i la Cova Negra (campanyes de 1923 i 1933), d'entre altres. Fruit d'aquesta activitat fou la seua relació amb arqueòlegs i erudits de la talla de Fletcher, Ballester, Breuil, Pericot, el marqués de Lozoya, etc. Publicà tres llibres: "Hidrografía setabense", "La patrona de Játiva" y "Datos sobre las excavaciones de Cova Negra".

Fou director del setmanari catòlic El Obrero Setabense, escrivint des d'ell nombrosos articles d'arqueologia, d'història i poesies d'una factura molt elegant (guanyà els Jocs Florals de la Fira de 1934 amb l'obra "El poema de la terreta"). Des de les pàgines del setmanari es difongueren també actes en favor de l'Estatut d'Autonomia o notícies sobre l'aprovació de les Normes de Castelló, que fonamentaren la unitat de la llengua catalana. Publicà també la transcripció de documents dels arxius municipal i col•legial, sent ell qui localitzà la partida de bateig de Josep de Ribera. Iniciada la Guerra Civil Espanyola, i pres el govern de la ciutat per un Comité Revolucionari, Gonzalo Viñes fou pressionat per renegar del sacerdoci, fet que refusà, i obligat a treballar per aquest. El dia 10 de desembre de 1936, prop del molí de Vallés, fou assassinat per un grup radical incontrolat.

Aquest religiós inquiet de tan gran erudició, defensor d'un regionalisme moderat, del món rural, amant de les tradicions i de la seua llengua materna va ser beatificat pel papa Joan Pau II l'11 de març de 2001 a la plaça de Sant Pere del Vaticà.

BLASCO SOTO, Francisco (1876-1919)

Va cursar estudis de Medicina a la Universitat de València. Marxà a Madrid, on va ingressar en l'Institut Rubio i posteriorment va realitzar el doctorat. Va ser deixeble de Ramón y Cajal, en el laboratori del qual va descobrir el microorganisme de la placenta prèvia. Per malaltia del seu pare —el doctor Vicente Blasco— i a petició seua, va abandonar una prometedora carrera investigadora i va tornar a Xàtiva, on va assumir la nombrosa clientela del seu pare. Va ser nomenat metge titular del segon districte de la ciutat i, més tard, entre 1909 i 1919, director de l'hospital municipal, així com subdelegat de Medicina en el districte, inspector municipal de Sanitat i metge auxiliar militar. Al llarg d'aquest temps va exercir una incansable i desinteressada labor, arribant a pagar fins i tot material quirúrgic de l'hospital, que, sota la seua direcció, es va convertir en un dels millors de la província.

Va morir el 19 d'abril de 1919, amb tan sols 42 anys, víctima d'una infecció vírica produïda per contagi en tallar-se amb el bisturí amb el qual va operar un pacient. La manifestació de dol a la ciutat va ser absoluta, sobretot per part de la ciutadania més pobra. Pels seus mèrits professionals i humans, l'Ajuntament va acordar donar el nom de Doctor Blasco Soto al carrer situat entre l'actual plaça de la Trinitat i el carrer Sant Pere, hui denominat l'Àngel. En l'actualitat, el seu nom retola un carrer allunyat del casc històric en el qual va exercir la seua labor, al costat del carrer Gonzalo Viñes i d'altres també incomprensiblement desplaçats: Blai Bellver i Poeta Chocomeli.

En 1931, la vídua del doctor Francisco Blasco Soto (Adela Soldevila) va donar a l'Hospital Municipal la seua biblioteca mèdica, una excel•lent col•lecció integrada per 881 volums. Part d'ella (221 v.) integra, des de 1985, una de les seccions especials del Fons Antic de la Biblioteca Municipal de Xàtiva. En alguns d'aquests llibres es poden veure encara les seues anotacions, les seues inicials o la seua signatura.

CHOCOMELI CODINA, Antonio (1849-1913)

Nasqué a Xàtiva el 19 de gener de 1849, fill del rendista monàrquic i conservador Antonino Chocomeli García, alcalde de la ciutat entre 1866 i 1868. Estudià dret, però la seua vida va estar centrada en la literatura. Persona de gran formació i erudició, fou autor d'una extensa producció literària, poc estudiada i molt desconeguda, en bona part per estar dispersa en la premsa periòdica.
La seua obra, plenament romàntica, no va estar suficientment reconeguda en la seua època: el Romanticisme estava en retrocés i la fortuna tampoc l'acompanyà. Cal destacar en ell la seua faceta com a poeta, sent l'amor, la bellesa, la naturalesa, el sentiment religiós i l'evocació del passat els temes preferents de la seua lírica en obres tals com: "En el Gólgota", "En homenaje a Llorente", "La primavera" o la coneguda oda "A Játiva" (guanyadora dels jocs florals de 1888, en el tercer cen-

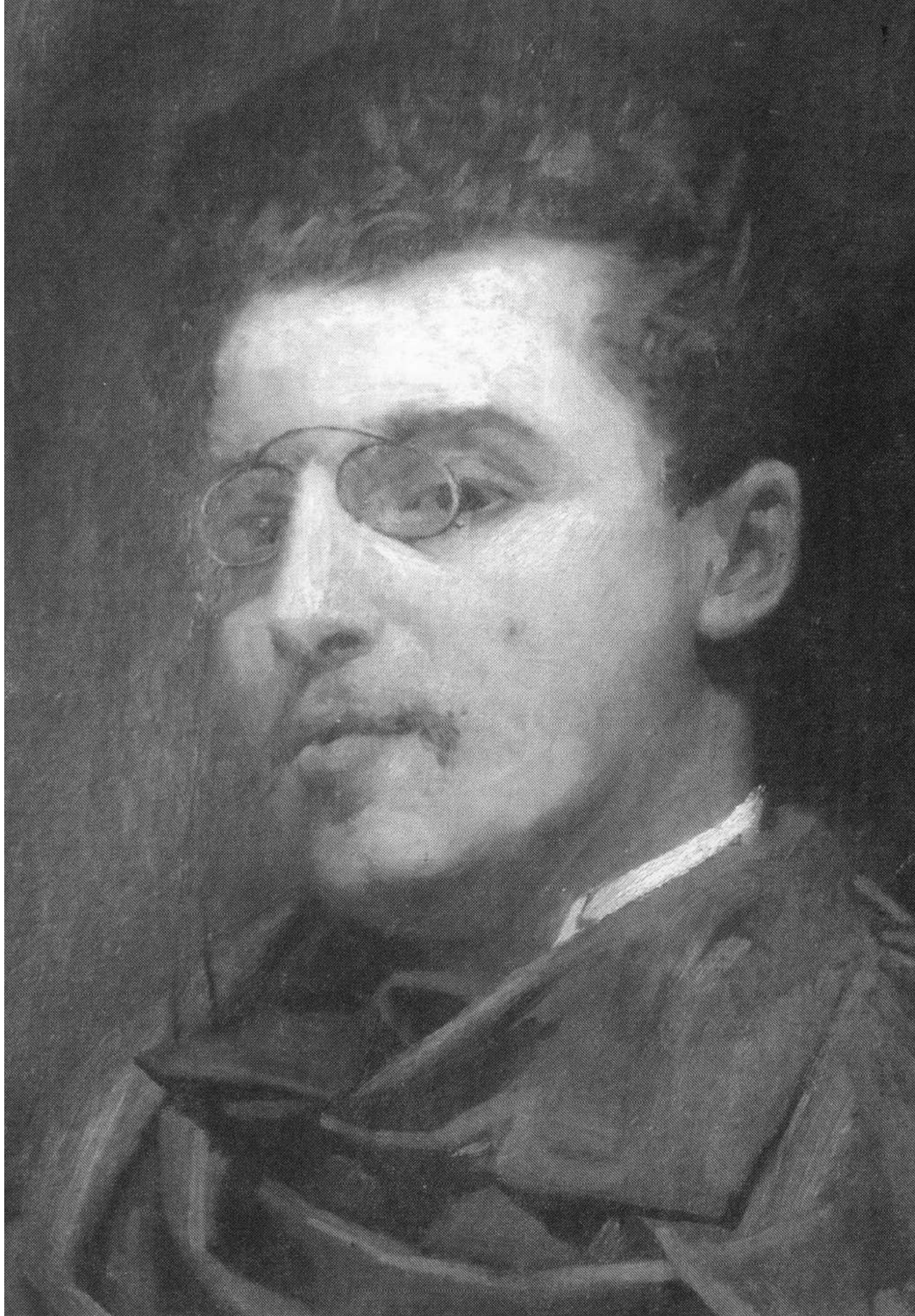

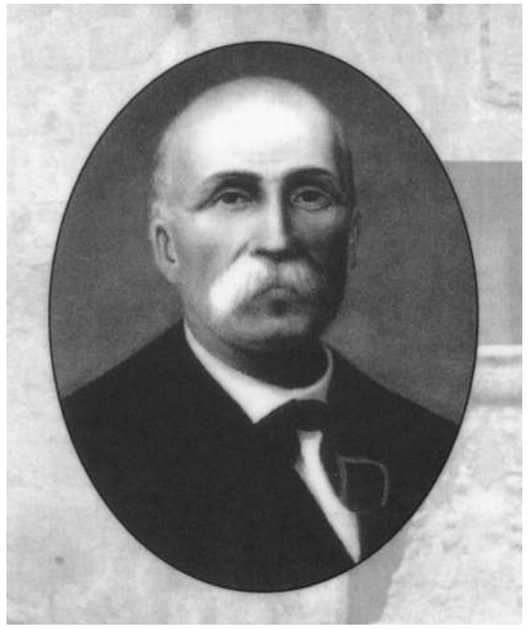

tenari del naixement de Josep de Ribera). La seua formació li va permetre traduir amb encert els poetes romàntics europeus més importants: Víctor Hugo, Byron, Lamartine, Schiller, etc. Fou també autor de diverses obres teatrals (“Don Carlos de Austria”, “El Encubierto”, “El recluta”, “El rayo de sol”, “El cuarteto de Fausto”, etc.) i la novel•la “Celeste” (1874), molt considerada en la seua època, i un llibre de contes. Diversos problemes personals i el seu caràcter, sensible introvertit, l’aïllaren dels àmbits literaris els últims anys de la seua vida. Morí a Xella en 1913.

BELLVER, Blai (1818-1884)

Als tretze anys, després de deixar els estudis i dedicar-se al comerç, entrà com a aprenent a València a la impremta de Caterina Rius, vídua de Manuel Monfort, de la il•lustre família d’impressors. El 1836 tornà a Xàtiva i muntà un petit obrador. El 1840 estampà el primer opuscle de què tenim notícia, el programa d’una celebració xativina. A força de tenacitat aconseguí, en paraules del seu millor biògraf, Constantí Llombart, “emprentar d’una sola vegada tots los colors qu’entraben en la impresió á qu’eis aplicaba”, segons el procediment de la cromolitografia. Des d’aleshores, la seua marxa ascendent serà constant, substituint poc a poc la maquinària vella i incorporant al seu establiment els avanços que brinda la tècnica: màquines mogudes per l’aigua i el vapor, després per gas, més tard per l’electricitat; aparells d’estereotípia i galvanoplàstia; plegadores mecàniques, etc. El seu prestigi editorial anà vinculat sobretot a l’elaboració d’uns cartipassos per a la instrucció cal•ligràfica dels escolars, quaderns “d’instrucción pública” portaven com a títol, que feia totalment a la seua fàbrica a un ritme de normalitat industrial. S’especialitzà en edicions relacionades amb l’ensenyament, per la problemàtica del qual sentí un viu interés, així com catecismes religiosos cromos, plecs de soldats, calcomanies i estampes. També tingueren gran difusió els col•loquis, les auques i els fulls solts.

Amb una altra ambició, tragué a la llum

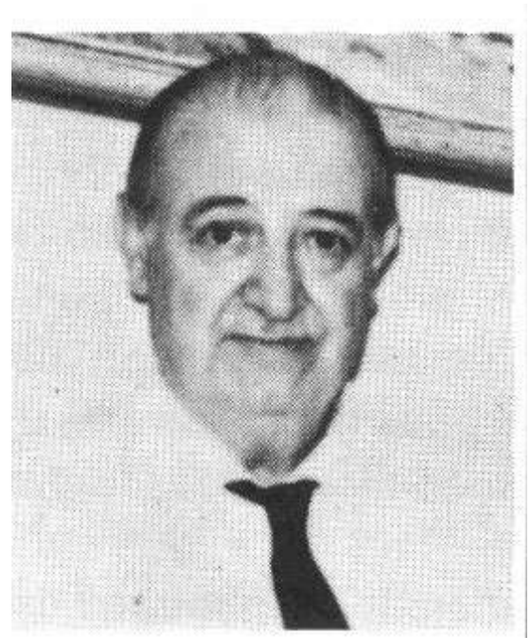

periòdics, com La Fortuna (1844), El Setabense (1848) i La Correspondencia del Júcar (1870), i alguns llibres com “Xàtiva. Memorias, recuerdos y tradiciones de esta antigua Ciudad” (1857), de Vicent Boix. Aquesta activitat li valgué elogis i premis, com el que li concedí pel seu afany innovador la Societat Econòmica d’Amics del País de València, i distincions, com la de ser nomenat impressor de cambra del rei d’Espanya.

També tingué Bellver aficions literàries en la línia de Bernat i Baldoví, imitant el seu to festiu i, de vegades, desvergonyit. Alguns títols serien: “Versos alusius á la peixca del Aladroch” (1865), “Eclipses del matrimonio” (1867), “Escenas de Carnaval”, “El vendedor de estudiantes” (1868), “Una serenata”, “Juguete lírico dedicado a Játiva y sus mujeres” (1877), “¡Pobra Eixátiva!” (1879), “Gran fira en la ciutat d’Eixátiva, en els dies 15, 16 y 17 del mes d’Agost de 1879” (1879)…

Però la major notorietat de Blai Bellver en el camp de les lletres ha estat gràcies al **llibret de falla**: La creu del matrimoni, representada en la falla de la plaça de la Trinitat en l’any 1866, opuscle d’una seixantena de pàgines “cuento fantástic, un viatge a l’infern”, pel qual fou excomunicat per l’arquebisbe de València.

Al llarg de la seua vida mantingué vives polèmiques en la premsa local, essent clares les seues postures anticlericals, però des d’un profund sentiment cristià, i de defensa del valencià: ‘’Qu’en esta llengua parlaren Ausias Marc, Chaume Febrér; hasta els reis en Corts la usaren, també sen Vicent Ferrer.’’

LACALLE FERNÁNDEZ, Ángel (1901-1974)

Va nàixer a Sòria el 1901, on va cursar els seus estudis de batxillerat. Prosseguí la seua formació acadèmica a Madrid, ciutat en la qual va estudiar Filosofia i Lletres i en la qual va conéixer i va mantenir amistat amb Dámaso Alonso, Gerardo Diego, Vicente Aleixandre, Pedro Laín Entralgo, etc. Va obtenir per oposició

una càtedra d'institut (1928), de Llengua i Literatura, sent les seues primeres destinacions Manresa, Sòria i posteriorment València. Finalitzada la Guerra Civil va ser repressaliat pel govern franquista i va estar cessat durant quatre anys. El 1943 es va incorporar a la seua càtedra sent destinat a l'Institut Josep de Ribera de Xàtiva, on va exercir amb entusiasme la docència durant 25 anys. Es va jubilar el 1971 a l'Institut Sorolla de València.

De la seua obra escrita cal destacar els seus manuals "Gramática espanyola" i "Historia de la literatura espanyola" —reeditats en nombroses ocasions i presents en la majoria dels instituts de batxillerat fins als anys seixanta—, així com gran quantitat d'antologies literàries, perfils costumistes de la vida espanyola, assajos, col•laboracions periodístiques i escrits epistolars amb literats i intel•lectuals de l'època. El seu arxiu personal i professional es troba depositat des de l'any 2003 a la Biblioteca Valenciana. L'empremta de la seua tasca docent a Xàtiva va ser molt intensa per la seua erudició i humanisme, contagiant el seu amor per la literatura a quants van tenir la sort de ser alumnes seus.

La nostra biblioteca va ser escenari —a petició de la seua bibliotecària, Lidia Sarthou Vila— en diferents ocasions de les seues conferències amb motiu del Dia del Llibre. I el 2008, un article periodístic seu va ser inclòs en l'antologia literària Xàtiva en la literatura, editada per la Biblioteca Municipal, que compta, entre els fons bibliogràfics de la seua secció local, amb diverses obres seues. Xàtiva honra la seua memòria amb el nom del carrer Catedràtic Ángel Lacalle, que discorre junt a l'institut en el qual va impartir les seues classes.

SANELO, Manuel Joaquín (1760-1827)

Coneixem poques dades de la seua vida. J. Pastor Fuster (Biblioteca valenciana de los escritores que florecieron hasta nuestros días. Valencia: J. Ximeno, 1827-30), contemporani seu, ens diu que naixqué en 1760 a la nostra ciutat; fill de Joaquín Sanelo, natural de la ciutat italiana de Cremona (Sanelo deu ser la valencianització de Giannello) i de Manuela Lagardera. Estudià medicina a la Universitat de València, però el seu interés per la llengua el dugué a treballar en l'Ajuntament de València, d'on va ser escrivà de la seua Secretaria des de 1805.

La seua preocupació per la degradació del valencià el portà a presentar en 1805 a la Societat Econòmica d'Amics del País el seu manuscrit "Silabario de voces lemosinas y un plan de enseñanza de este idioma", institució que el valorà molt positivament. L'obra està desapareguda, però el seu contingut deu formar part d'una altra de major importància: "Diccionario valenciano-castellano", manuscrit en 4t, conservat a la Biblioteca Mazarina de París. Aquesta obra, incompleta per la mort de l'autor, conté 9000 veus. Per a la seua confecció, Sanelo consultà fonts documentals medievals, i textos jurídics i literaris clàssics valencians.

L'obra de Sanelo ha estat finalmente valorada gràcies a l'estudi i edició crítica del filòleg Joseph Gulsoy ("Diccionario valenciano-castellano de Manuel Joaquín Sanelo"), tesi doctoral llegida a Chicago en 1961 i publicada en 1964 (la Biblioteca Municipal té un exemplar d'aquesta obra: SL 804 SAN dic). Xàtiva l'honra amb el carrer Lingüista Sanelo (entre Catedràtic Ángel Lacalle i Canonge Gonçal Viñes) pel seu esforç i treball de tants anys en benefici de la seua llengua, el valencià.

FAYOS Fuster, Emilio (1876-1904)

El Músic Fayos va nàixer a Xàtiva el 28 de maig de 1876. De xiquet va ser un alumne aplicat i de capacitat intel•lectual notable. Molt aficionat a la música, ja que tenia un gran referent, que era son pare, director de la banda de la Música Vella. Es va formar al Conservatori de València, on va estudiar música i violí, obtenint el premi extraordinari en acabar els estudis. Va formar part de l'orquestra del seu mestre, S. Goñi, actuant en llocs destacables com el Gran Casino de San Sebastián o el Teatre Reial de Sant Carles de Lisboa. En València va fundar una societat de Quartes amb altres músics. En deixar la plaça el mestre S. Goñi, l'any 1902, el músic Fayos es va presentar a

l'oposició, guanyant-la i accedint a la plaça de Professor de Conservatori de Música de València.
També va ser fundador del Cercle Musical i de l'Associació de Professors d'Orquestra. Va morir ben jove a Xàtiva, en juny de 1904, als 28 anys.

RAMÍREZ CAMENO, José (1885-1947)

Va nàixer a Xàtiva, en 1885, al carrer de l'Ardiaca. El seu renom i fama li ve per haver composat la música de l'Himne de *la mare de Déu de la Seu*, la lletra del qual va ser escrita pel canonge mossén Josep Hinojosa Daroca.
Va ser escolà i cantor de la Seu en temps de l'Abat Pla, i amb l'ajuda d'aquest Abat va poder estudiar música al conservatori de València. Compositor prolífic, va muntar una acadèmia privada per a l'ensenyament de música. Va dirigir la Música Nova, formant part, amb membres de la Música Vella, una *Capella de Música Sacra.* També va ser organista de la Seu. Va morir a Xàtiva en 1947.

JOSEPH GULSOY

EL DICCIONARIO VALENCIANO - CASTELLANO DE MANUEL JOAQUIN SANELO

Edición, estudio de fuentes y lexicología

CASTELLÓN DE LA PLANA
M.CM.LXIV

50 ANYS FENT FALLES

SEL-GAS

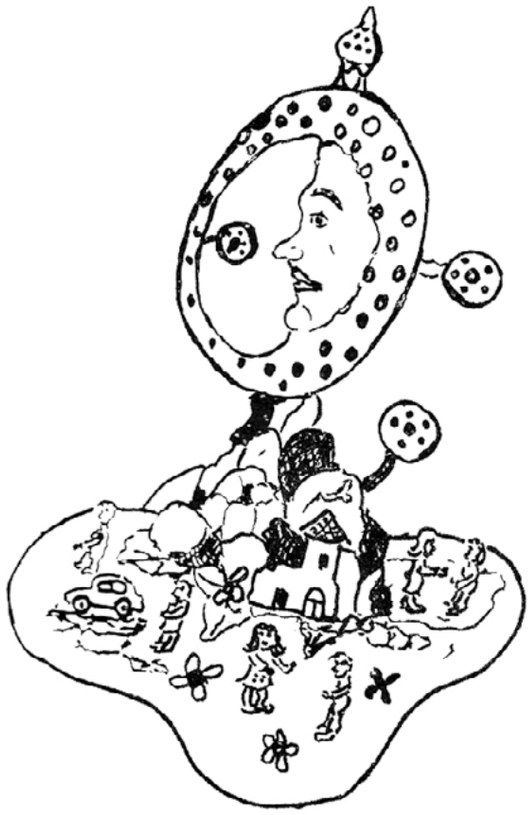

50
Anys de Falles.

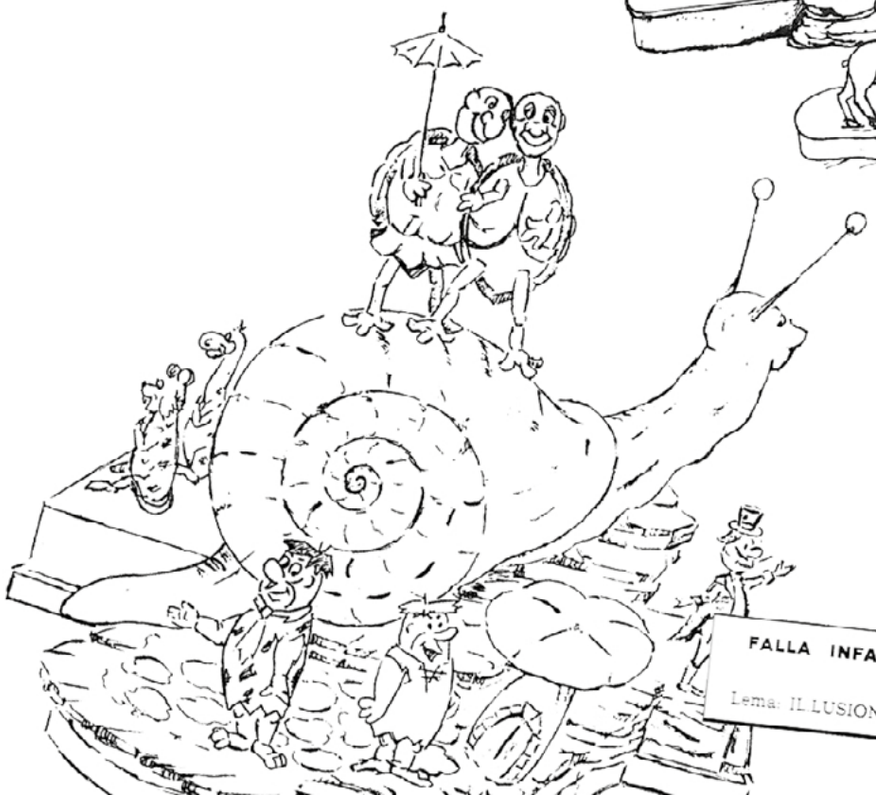

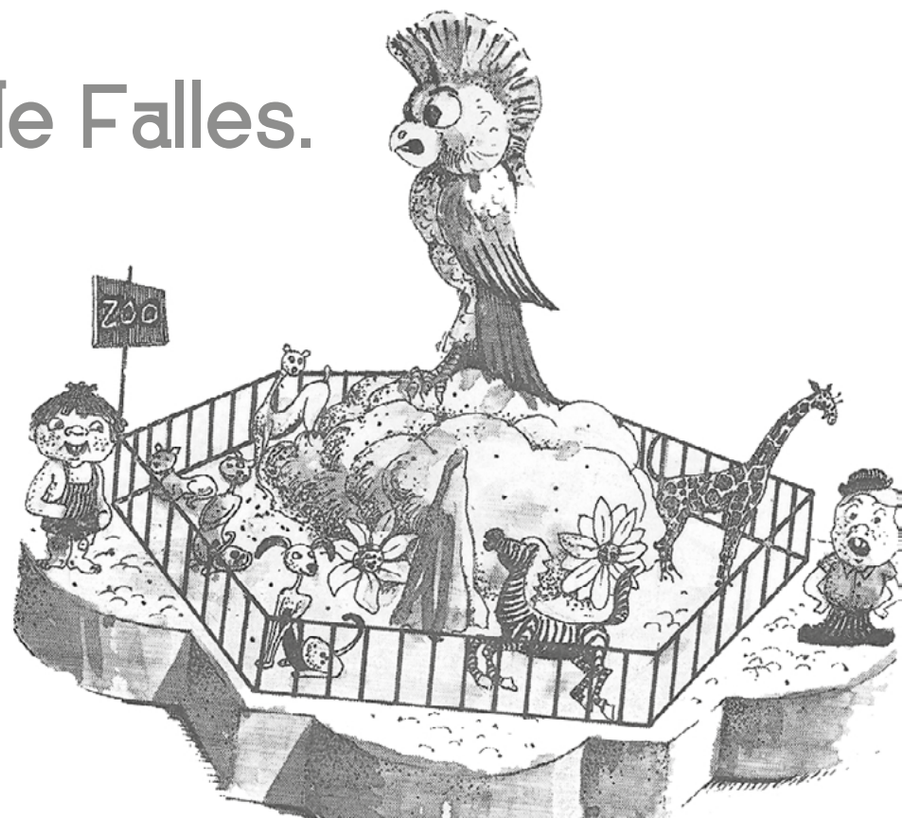

FALLA INFANTIL AVDA. DE SELGAS, PLANAS DE TOVAR I CARRERS ADJACENTS

Lema: IL·LUSIONS DE XIQUETS

Artista: ANTONI SAEZ

1972

President: **Francisco Soler Portalés**
Fallera Major: **Mª Carmen Garrido González**
Lema de la falla i artista: *Nos la dan con queso*
(**Antoni Grau**)

1973

President: **Rafael González Ventura**
Fallera Major: **Emilia Albiñana Sabater**
Lema de la falla i artista: *Facetes de la guerra en el fútbol*
*(***Germans Dolz***)*
Fallera Major Infantil: **Mari Alba Segrelles Fuentes**
Lema de la falla infantil i artista: *Homenatge Infantil*
(J. Dolz)

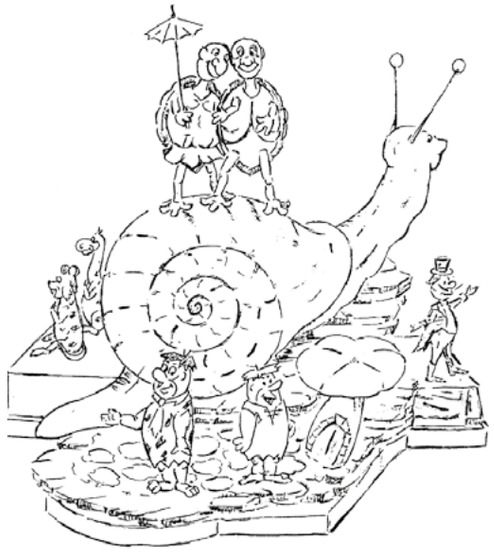

1974

President: **Salvador González Boscà**
Fallera Major: **Maruja Richart Pérez**
Lema de la falla i artista: *Coses d'avui (***Antonio Sáez***)*

1975

President: **Antonio Úbeda Ferri**
President infantil: **Pere Moragues Carbó**
Fallera Major: **Mercedes Tormo Donat**
Fallera Major Infantil: **Alicia Vizcaíno Pla**
Lema de la falla i artista: *Quin lio de món (***Antoni Sáez***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Jugant a nuvis (***La comissió***)*

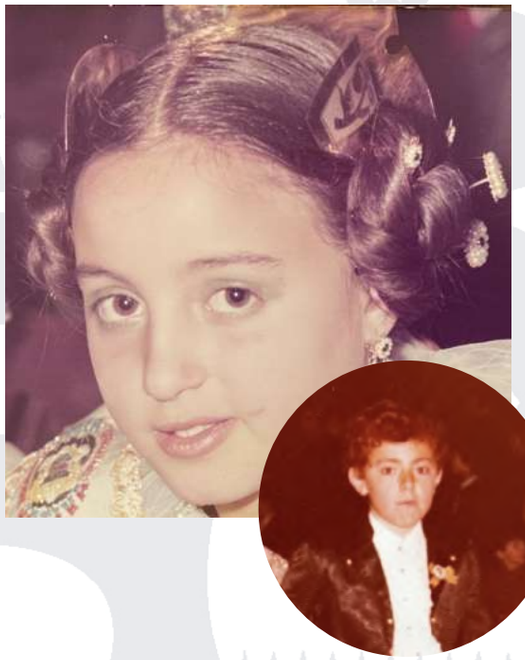

1976

President: **Antonio Sanchis Duet**
Fallera Major: **Mª Angeles Serra Giner**
Fallera Major Infantil: **Eugenia Roca López**
Lema de la falla i artista: *El que no plora no mama* (**Joaquín Dolz**)
Lema de la falla infantil i artista: *Zoo* (**La comissió**)

1977

President: **Antonio Sanchis Duet**
President infantil: **Santiago R. Sanchis Mollà**
Fallera Major: **Mª Carmen Morales Galindo**
Fallera Major Infantil: **Maria Vicenta Real Tortosa**
Lema de la falla i artista: *Cobre o no cobre?* (**Pere Moragues**)
Lema de la falla infantil i artista: *Tarda de circ* (**La comissió**)

1978

President: **Antonio Sanchis Duet**
President infantil: **Luis Gozálvez Hernández**
Fallera Major: **Anabel Postigo Marí**
Fallera Major Infantil: **Kati Crespo Asensio**
Lema de la falla i artista: *La llibertat que ens han donat (***Antonio Sáez***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Ensomnis de xiquets (***Antonio Sáez***)*

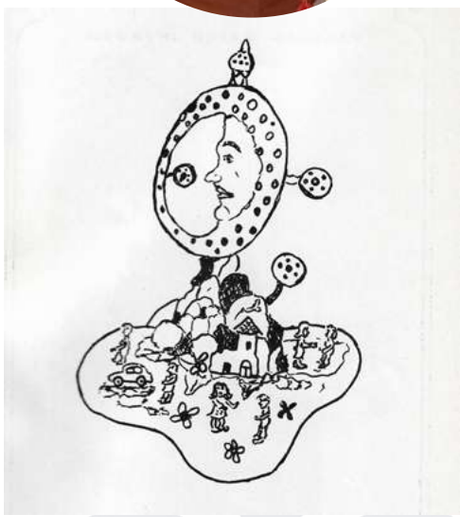

1979

President: **Antonio Sanchis Duet**
President infantil: **Marc Bonet Sparber**
Fallera Major: **Maria Borrás Sala**
Fallera Major Infantil: **Cristina Sanchis Terol**
Lema de la falla i artista: *La burrocracia (***Antonio Sáez***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Rises i joc (***Antonio Sáez***)*

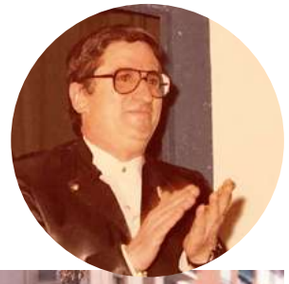

1980

President: **Antonio Sanchis Duet**
President infantil: **Marc Bonet Sparber**
Fallera Major: **Núria Crespo Serra**
Fallera Major Infantil: **Felicitat Maria Benvant Tortosa**
Lema de la falla i artista: *La primavera la sang altera (***Antonio Sáez***)*
Lema de la falla infantil i artista: *La cenicienta (***Antonio Sáez***)*

1981

President: **Antonio Sanchis Duet**
President infantil: **Vicente Peinado Boixader**
Fallera Major: **Mª Amelia Estellés Martinez**
Fallera Major Infantil: **Maria José Zapata Sobrino**
Lema de la falla i artista: *Sorpreses (***Andreu Martorell***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Fantasia (***A. Martorell***)*

1982

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Enrique Roca López**
Fallera Major: **Sonia Moreno Francés**
Fallera Major Infantil: **Maria Gabriel Sanz García**
Lema de la falla i artista: *Visquem les falles (***Antonio Sáez***)*
Lema de la falla infantil i artista: *L'amic dels animals (***La comissió***)*

1983

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Miguel Ángel Úbeda Sahuquillo**
Fallera Major: **Gloria Soler Juan**
Fallera Major Infantil: **Inmaculada Sanvictorino Calabuig**
Lema de la falla i artista: *"Cuentas" (***Germans Cortell***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Fantasies de sempre (***Paco Roca***)*

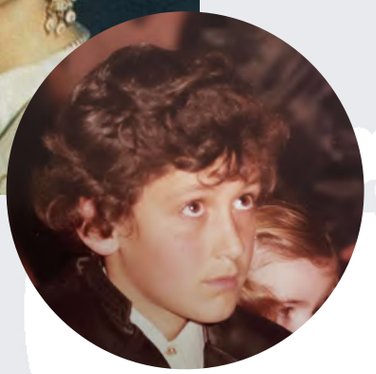

1984

President: **Jose Real Martínez**
President infantil: **Francisco J. Beltrán Rivera**
Fallera Major: **Rosa Sanvictoriano Calabuig**
Fallera Major Infantil: **Mª Asunción Zapata Sobrino**
Lema de la falla i artista: *Desconcert (***Paco Roca***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Dies de festa (***Paco Roca***)*

1985

President: **Antonio Úbeda Ferri**
President infantil: **Jesús Félix Soler Valls**
Fallera Major: **Maria Teresa Rus Terol**
Fallera Major Infantil: **Eva Maria Beltrán Rivera**
Lema de la falla i artista: *Cacera (***Paco Roca***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Tradicions de festa (***Paco Roca***)*

1986

President: **Pedro Aldabero López**
President infantil: **Joel Calero Ballester**
Fallera Major: **Rosa Belén Aldabero López**
Fallera Major Infantil: **Mari Nieves Vicedo Sabater**
Lema de la falla i artista: *La por (***Ramon Primo)**
Lema de la falla infantil i artista: *Contaminació (***Ramón Primo***)*

78

1987

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Vicente Peinado Boixader**
Fallera Major: **Gloria Ramírez Lomas**
Fallera Major Infantil: **Gema Peinado Boixader**
Lema de la falla i artista: *Que fem en els diners de tots (***Paco i Luis***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Fantasies (***Paco i Luis***)*

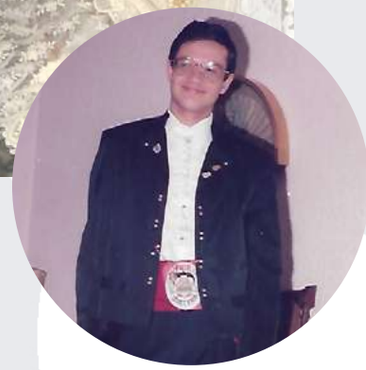

79

1988

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Rafael Sanz García**
Fallera Major: **Isabel Navas Santiago**
Fallera Major Infantil: **Maria José Ventura Moral**
Lema de la falla i artista: *Lluita cotidiana (***Paco i Luis***)*
Lema de la falla infantil i artista: *Temps alegres (***Paco i Luis***)*

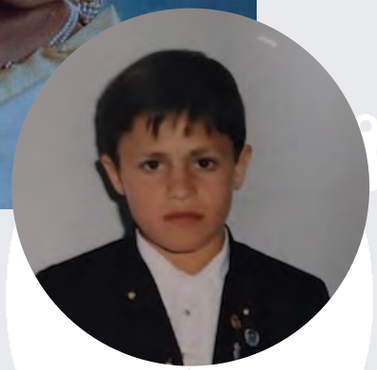

1989

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Juan Carlos Navas Santiago**
Fallera Major: **Eugenia Roca López**
Fallera Major Infantil: **Cristina Grau Fuentes**
Lema de la falla i artista: *Uns fan el pallasso i altres les pallasades (***Antoni Grau***)*
Lema de la falla infantil i artista: *El circ* **(Antoni Grau)**

1990

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Víctor Roca López**
Fallera Major: **Lilian Todolí Alpuente**
Fallera Major Infantil: **Elena Gómez Camarasa**
Lema de la falla i artista: *Som europeus* **(Antoni Grau)**
Lema de la falla infantil i artista: *L'alegria de València* **(Antoni Grau)**

1991

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Juan Navarro Rus** i **David Calatayud Sánchez**
Fallera Major: **Conchín Moral García**
Fallera Major Infantil: **Jessica i Sheila Monzó Postigo**
Lema de la falla i artista: *Pirateries* **(Antoni Grau)**
Lema de la falla infantil i artista: *Les il·lusions* **(La comissió)**

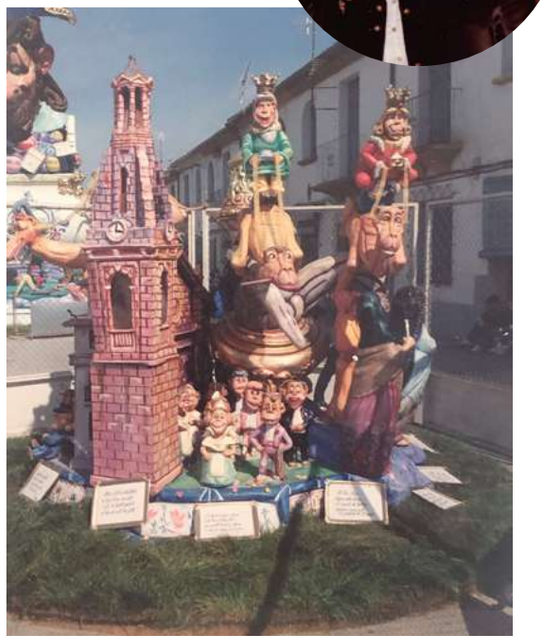

1992

President: **Pedro Aldabero López**
President infantil: **José Francisco Domínguez Rivera**
Fallera Major: **Mª Jesús Molina Cobos**
Fallera Major Infantil: : **Elísabet Soler Carbonell**
Lema de la falla i artista: *1992, i ara que?* **(Antoni Grau)**
Lema de la falla infantil i artista: *Viatjant per la història* **(Antoni Grau)**

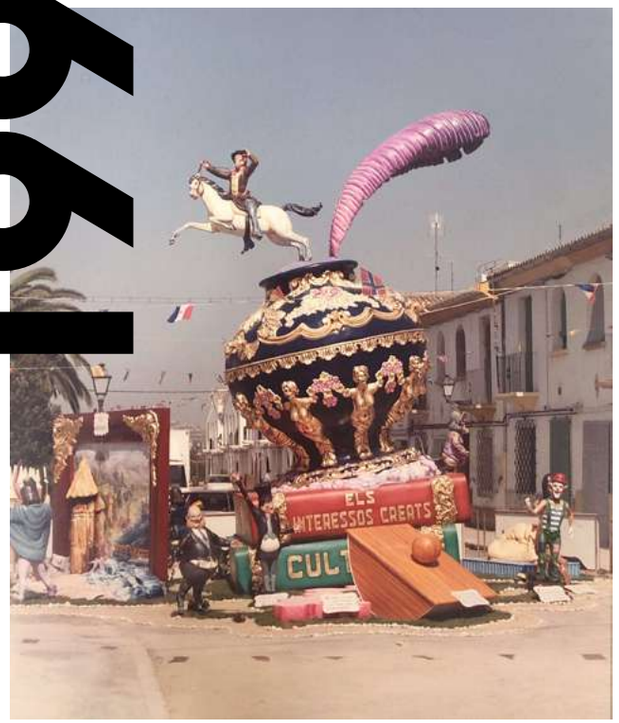

1993

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Alejandro Mejías Cháfer**
Fallera Major: **Encarna Navas Santiago**
Fallera Major Infantil: **Patricia Quiles Giménez**
Lema de la falla i artista: *Xàtiva….Estancada* **(Antoni Grau)**
Lema de la falla infantil i artista: *Les festes* **(Antoni Grau)**

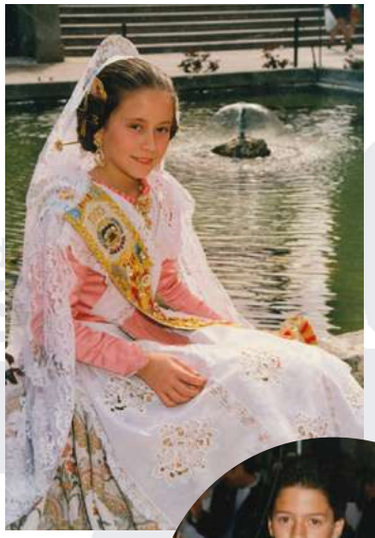

1994

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Enrique Mora Tortosa**
Fallera Major: **Yolanda Toribio Vergara**
Fallera Major Infantil: **Érika González Sánchez**
Lema de la falla i artista: *Ratolineries* **(Antoni Grau)**
Lema de la falla infantil i artista: *Fantasia* **(Antoni Grau)**

1995

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Rafael Albiñana Moral**
Fallera Major: **Maria Rendón Garrido**
Fallera Major Infantil: **Aleixandra Albiñana Gallego**
Lema de la falla i artista: *Purificació política*
(Miguel Ángel Gozalbes Moracho)
Lema de la falla infantil i artista: *Una de l'oest* **(Vaclive)**

1996

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **José Ramon Llorens Belda**
Fallera Major: **Elsa Tormo Barberá**
Fallera Major Infantil: **Estefanía Lagardera Ventura**
Lema de la falla i artista: *Tal com som...*
(Miguel Ángel Gozalbes Moracho)
Lema de la falla infantil i artista: *El fons del mar* **(Vaclive)**

1997

President: **Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Antoni González García**
Fallera Major: **Amparo Navas Santiago**
Fallera Major Infantil: **Rocío Miralles Roca**
Lema de la falla i artista: *Bufar en caldo gelat*
(Miguel Ángel Gozalbes Moracho)
Lema de la falla infantil i artista: *El cosmos* **(Vaclive)**

1998

President: **José Luis Lagardera Pelegero**
President infantil: **Martín Mora Tortosa**
Fallera Major: **Pilar Miralles Barberá**
Fallera Major Infantil: **Laia Quiles Navas**
Lema de la falla i artista: *Tradicions que perduren* **(Miguel Ángel Gozalbes Moracho)**
Lema de la falla infantil i artista: *Passeig per Àsia* **(Vaclive)**

1999

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Luis Agudo Segrelles**
Fallera Major: **Aroha Zorraquino Moral**
Fallera Major Infantil: **Andrea Martí Mejias**
Lema de la falla i artista: *Qui tindrà la vareta?* **(A. Gil)**
Lema de la falla infantil i artista: *Música en l'andana* **(Vaclive)**

2000

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Aleixandre Monzó Postigo**
Fallera Major: **Mª Teresa Tolosa Ferri**
Fallera Major Infantil: **Ana Uribe Pla**
Lema de la falla i artista: *Comença la sessió* **(A. Gil)**
Lema de la falla infantil i artista: *A la granja* **(Vaclive)**

2001

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Llorenç Martí Mejías**
Fallera Major: **Mónica Lara Garrido**
Fallera Major Infantil: **Paula Albiñana Moral**
Lema de la falla i artista: *De vacances* **(La comissió)**
Lema de la falla infantil i artista: *Qui compra* **(Vaclive)**

2002

President: **Pedro Aldabero López**
President infantil: **Carlos Gómez Camarasa**
Fallera Major: **Carmen Roca López**
Fallera Major Infantil: **Marta Miralles Roca**
Lema de la falla i artista: *Moros i cristians* **(La comissió)**
Lema de la falla infantil i artista: *La màgia dels llibres* **(Ingeni i gràcia)**

2003

President: **Andrés Guerola Morales**
President infantil: **Francesc Roca Fabra**
Fallera Major: **Sheila Monzó Postigo**
Fallera Major Infantil: **Cristina Martínez Oltra**
Lema de la falla i artista: *Temps de teatre* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *Aventures* **(Ingeni i gràcia)**

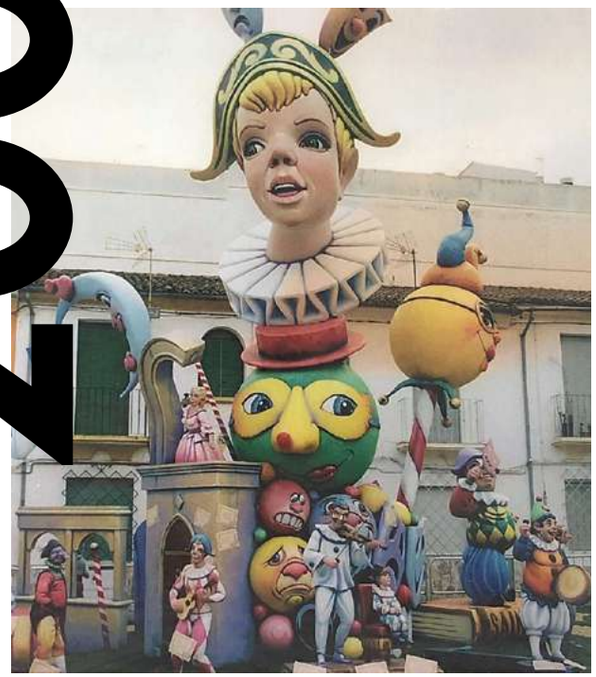

2004

President: **Andrés Guerola Morales**
President infantil: **Carlos Gómez Camarasa**
Fallera Major: **Jessica Monzó Postigo**
Fallera Major Infantil: **Sofía Albiñana Gallego**
Lema de la falla i artista: *Xatiwood, una ciutat de cine* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *Un somni meravellós* **(Ingeni i gràcia)**

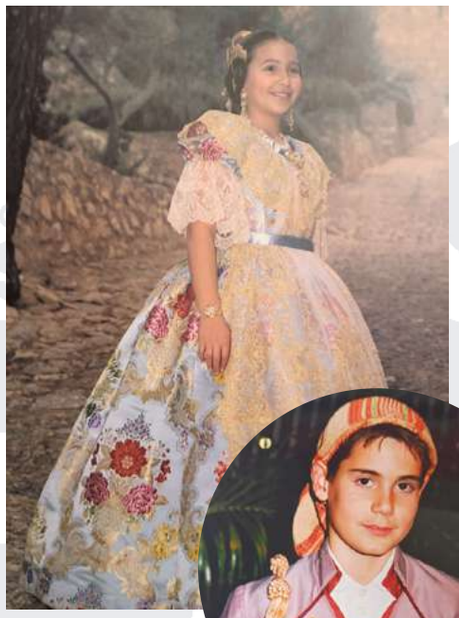

2005

President: **Andrés Guerola Morales**
President infantil: **José Luis Lagardera Ventura**
Fallera Major: **Marian Adame Nadal**
Fallera Major Infantil: **Alba Aldabero Ferrando**
Lema de la falla i artista: *Encantaments* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *Desperta primavera* **(Ingeni i gràcia)**

2006

President: **Jorge Pelegero García**
President infantil: **Martín Jiménez Toribio**
Fallera Major: **Patricia Diego Torres**
Fallera Major Infantil: **Alba Perales Vera**
Lema de la falla i artista: *Enamorats actuals* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *El circ* **(Ingeni i gràcia)**

2007

President: **Jorge Pelegero García**
President infantil: **Alberto Martínez Miralles**
Fallera Major Infantil: **Paola Tormo Álvarez**
Lema de la falla i artista: *S.O.S. a Xàtiva* **(Alfredo Bernat)**
Lema de la falla infantil i artista: *La comunicació* **(Paco Real)**

2008

President: **Rafael Albiñana Sabater**
President infantil: **Pascual Richart Lara**
Fallera Major: **Maria Rendón Garrido**
Fallera Major Infantil: **Clara Carbonell Aldabero**
Lema de la falla i artista: *Menja salut i no estigues pantxut!* **(Germans Guerola)**
Lema de la falla infantil i artista: *Gent de ficció* **(Manolo J. Blanco)**

2009

President: **Sebastián Cruzans Campos**
President infantil: **Vifredo Pardo Soriano**
Fallera Major: **Eugenia Roca López**
Fallera Major Infantil: **Ana Jiménez Toribio**
Lema de la falla i artista: *Neteges Tovar S.L.* **(Manolo J. Blanco)**
Lema de la falla infantil i artista: *Al pas que anem!* **(Manolo J. Blanco)**

2010

President: **Sebastián Cruzans Campos**
President infantil: **Hugo Tormo Pla**
Fallera Major: **Edurne Tormo Barberá**
Fallera Major Infantil: **Amanda Borrás Tormo**
Lema de la falla i artista: *Temps de por* **(Manolo J. Blanco)**
Lema de la falla infantil i artista: *Qui cuida a qui?* **(Manolo J. Blanco)**

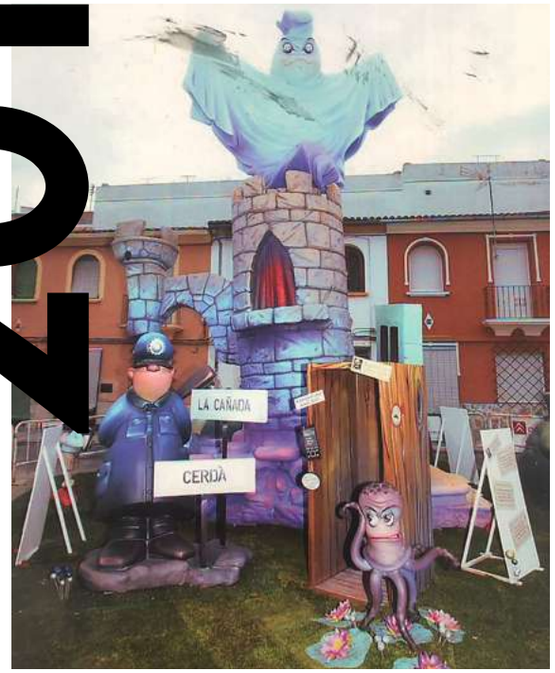

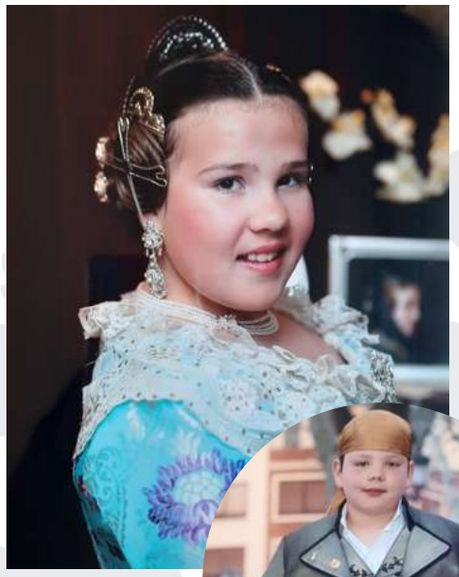

2011

President: **Sebastián Cruzans Campos**
President infantil: **Sergio Guerola Oltra**
Fallera Major: **Andrea Martí Mejias**
Fallera Major Infantil: **Celia Martínez Oltra**
Lema de la falla i artista: *Quin panorama ens espera!* **(Manolo J. Blanco)**
Lema de la falla infantil i artista: *Què plantarem?* **(Manolo J. Blanco)**

2012

President: **Sebastián Cruzans Campos**
Fallera Major Infantil: **Carmen Pont Roca**
Lema de la falla i artista: *El canvi climàtic* **(Ferni Llopis)**
Lema de la falla infantil i artista: *De quan és?* **(Manolo J. Blanco)**

2013

Junta gestora: **Rosa Belén Aldabero López, Jorge Pelegero García, Aleixandre Monzó Postigo, Josep Viñes Mas, Yolanda Toribio García**
President infantil: **Pascual Richart Lara**
Fallera Major: **Marta Aldabero Ferrando**
Fallera Major Infantil: **Pilar Peinado Miralles**
Lema de la falla i artista: *Desitja!* **(Manolo J. Blanco)**
Lema de la falla infantil i artista: *Hi ha un amic en mi* **(Manolo J. Blanco)**

2014

Junta gestora: **Rosa Belén Aldabero López, Pili Miralles Barberá, Jorge Pelegero García, Aleixandre Monzó Postigo, Josep Viñes Mas, Rafael Monzó Torres**
President infantil: **Borja Adame Tormo**
Fallera Major Infantil: **Claudia Pelegero Adame**
Lema de la falla i artista: *Xàtiva* **(Alfredo Bernat)**
Lema de la falla infantil i artista: *Silenci* **(Maribel Beltrán)**

2015

President: **Enrique Mora Tortosa**
President infantil: **Alejandro Agustí Corts**
Fallera Major: **María Pilar Ávalos Gil**
Fallera Major Infantil: **Mónica Peinado Miralles**
Lema de la falla i artista: *La llei de la selva*
Lema de la falla infantil i artista: *El temps* **(Ramon Olivares)**

2016

President: **Enrique Mora Tortosa**
Fallera Major: **María Pilar Ávalos Gil**
Lema de la falla i artista: *Nit de teatre* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *Mil i una aventures en la meua habitació* **(Alfonso Almiñana)**

2017

President: **Enrique Mora Tortosa**
Lema de la falla i artista: *Històries per a no dormir* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *L'hora del bany* **(Alfonso Almiñana)**

2018

President: **Enrique Mora Tortosa**
President infantil: **Álvaro Cantador Terol**
Fallera Major: **Inés Aït-Adjedjou**
Fallera Major Infantil: **Paola Pérez Quiles**
Lema de la falla i artista: *Viatges d'anada i tornada* **(Xavier Herrero**
Lema de la falla infantil i artista: *Procedència: Xina* **(Xavier Ureña)**

2019

President: **Enrique Mora Tortosa**
President infantil: **Mateo Agustí Corts**
Fallera Major Infantil: **Daniela Martínez Tormo**
Lema de la falla i artista: *La censura, dura i dura* **(Xavier Herrero)**
Lema de la falla infantil i artista: *En busca de la felicitat* **(Xavier Ureña)**

2022

President: **Enrique Mora Tortosa**
Lema de la falla i artista: *Lligams naturals* **(Rafa Cheli)**
Lema de la falla infantil i artista: *El teatre de la vida* **(Germans JJ García)**

2023

President: **Enrique Mora Tortosa**
Fallera Major: **Cintia Sanchis Torres**
Fallera Major Infantil: **Gina Pastor González**
Lema de la falla i artista: *Esqueix* **(Víctor Navarro Granero)**
Lema de la falla infantil i artista: El 18 **(Manolo J. Blanco)**

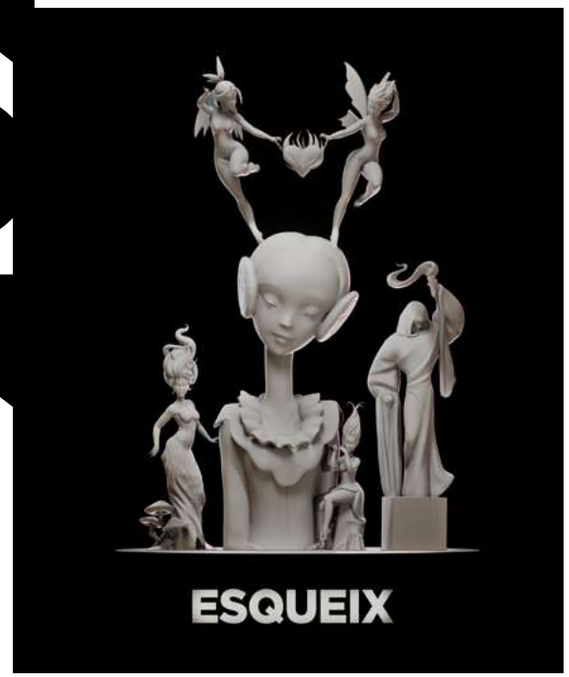

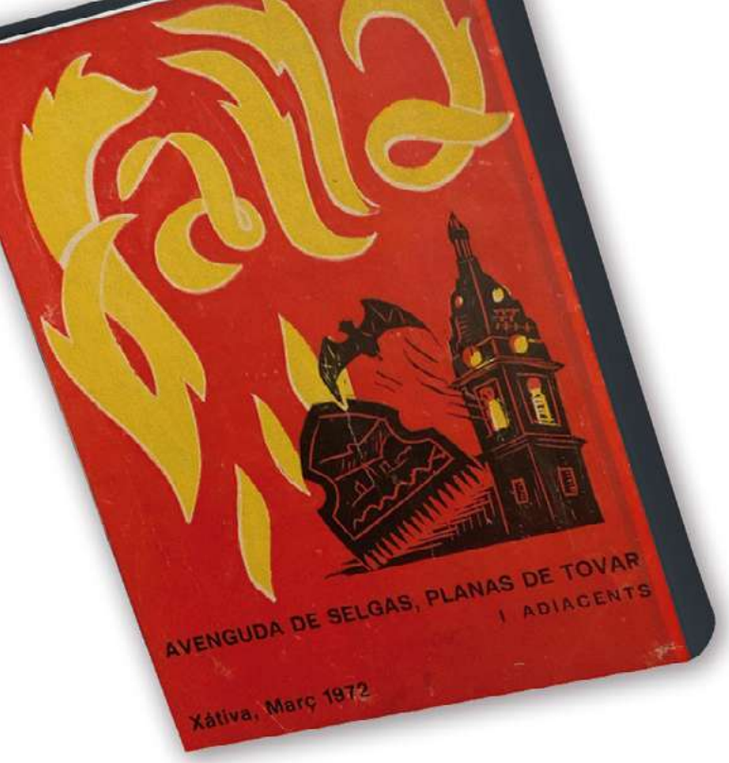

50
Anys de cobertes.

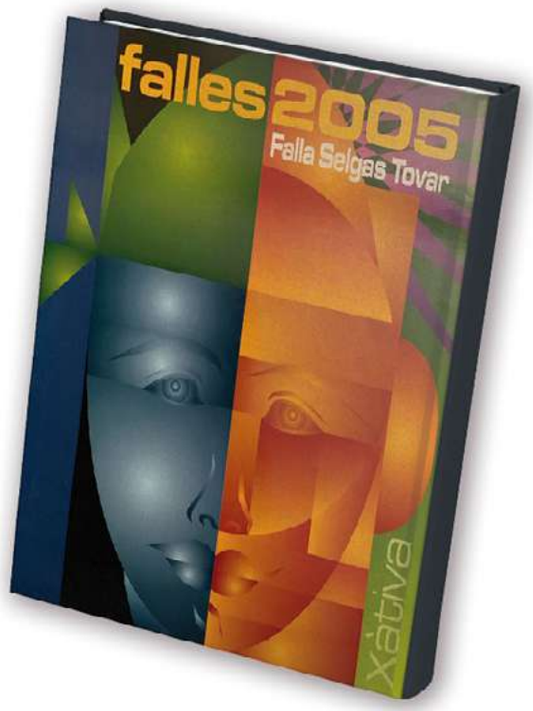

50 ANYS FENT FALLES
SEL-
GAS

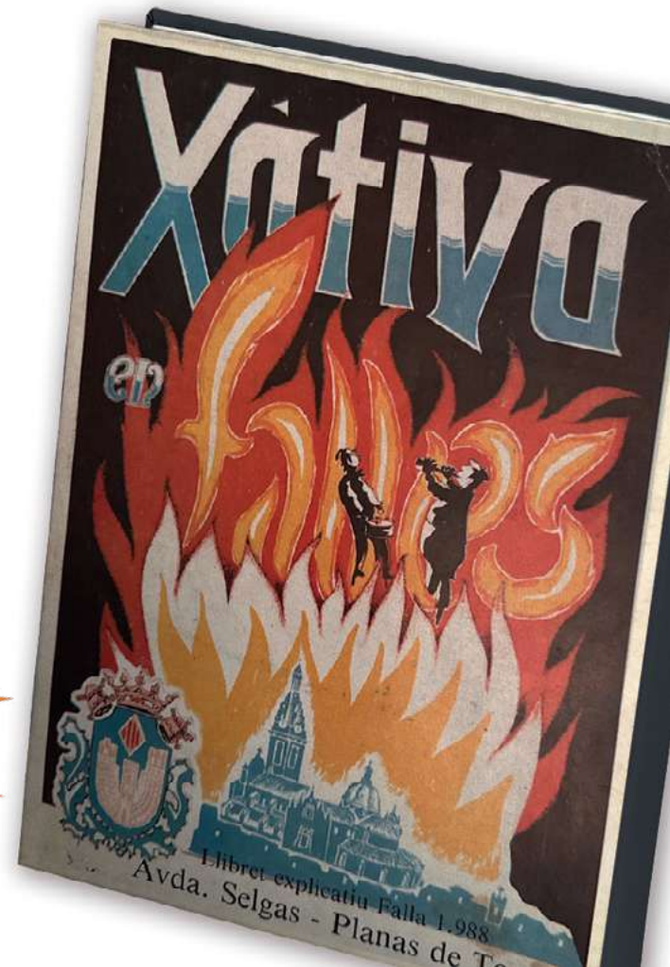

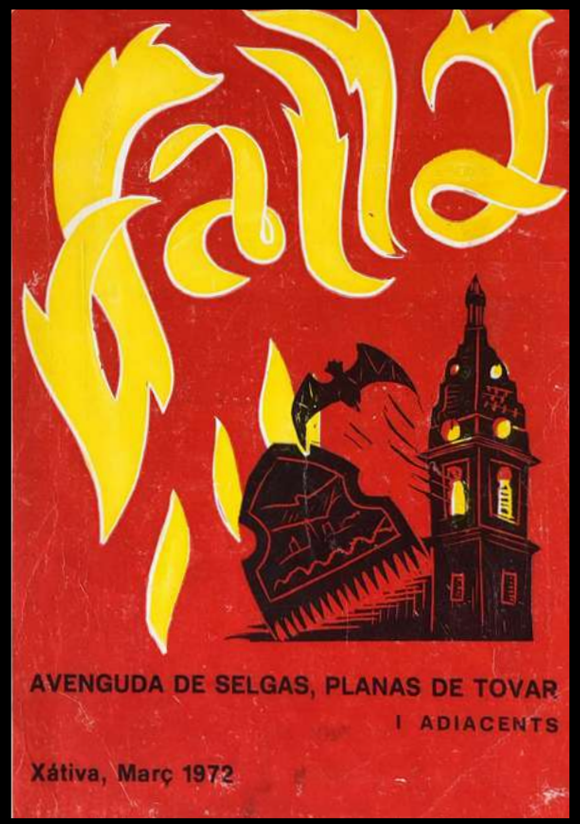

1972

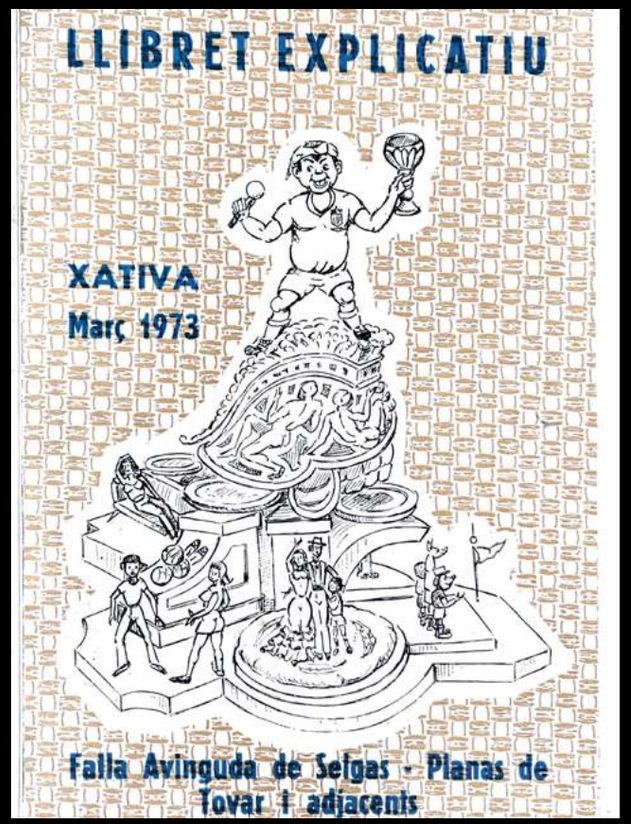

1973

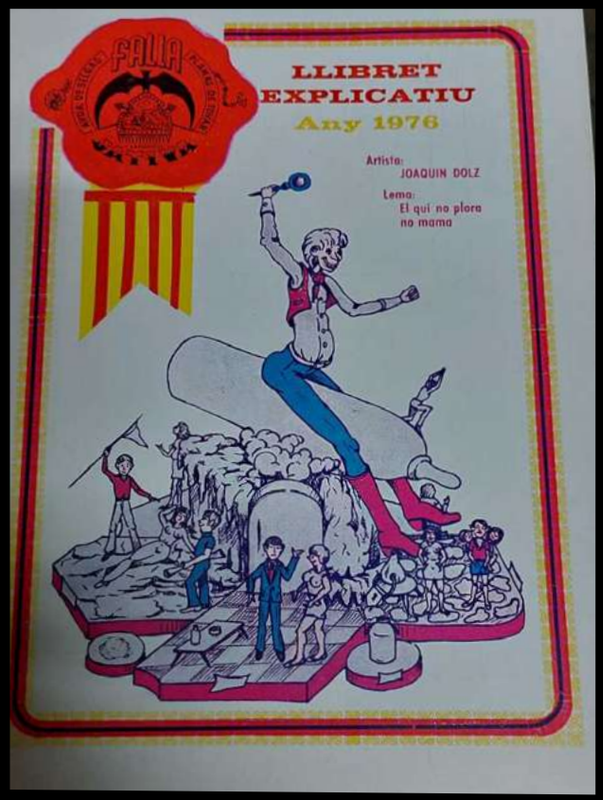

1976

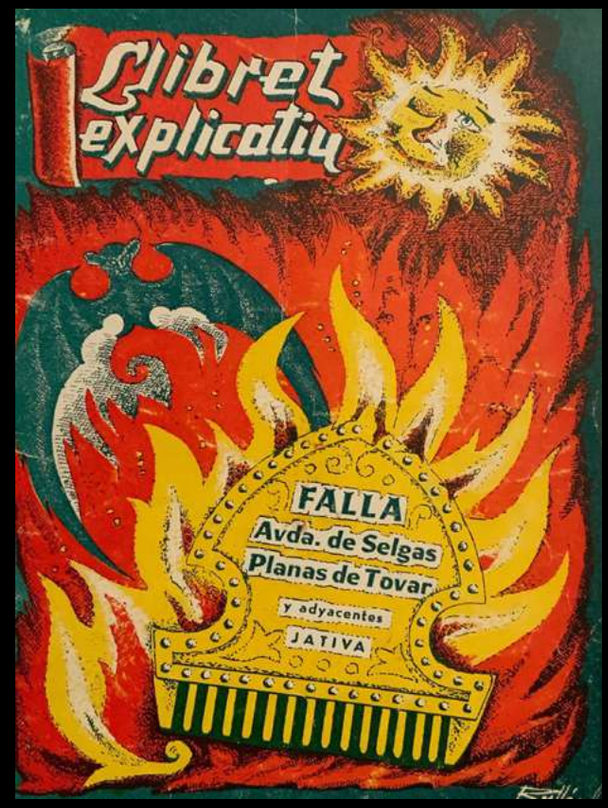

1977

1974

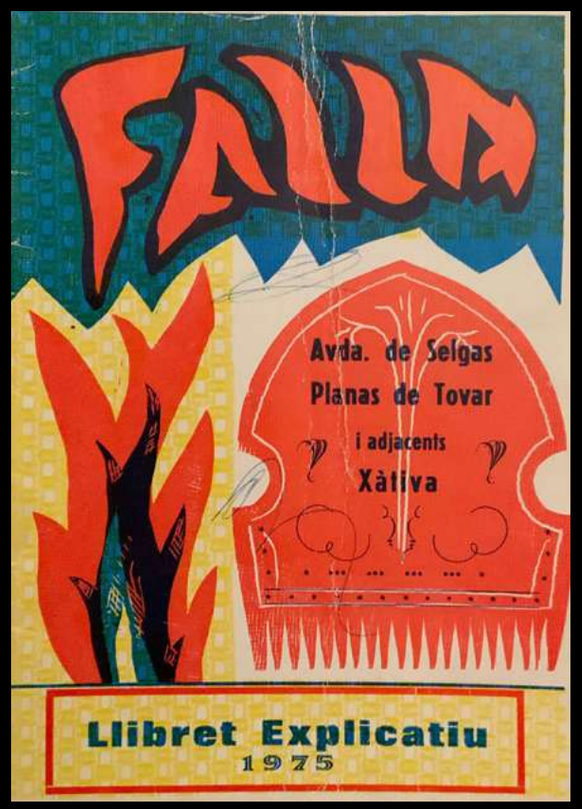

1975

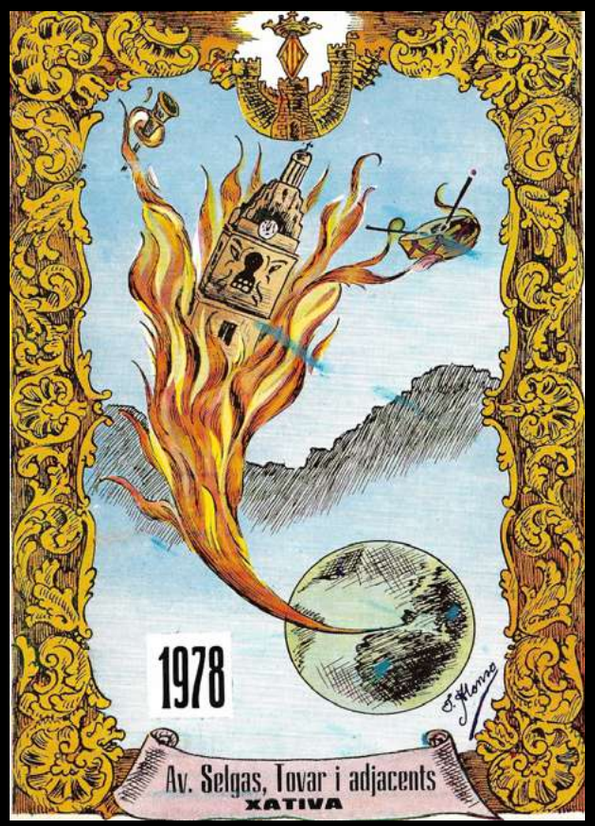

1978

1979

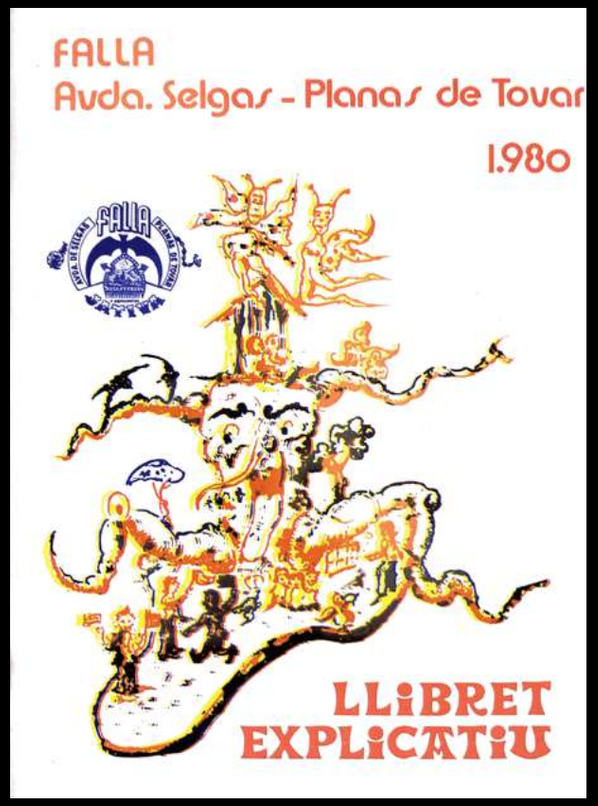

1980

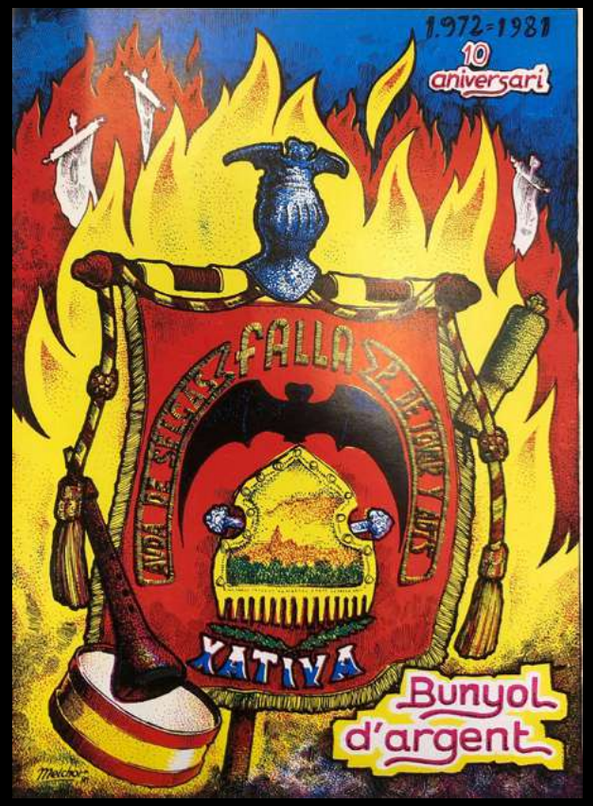

1981

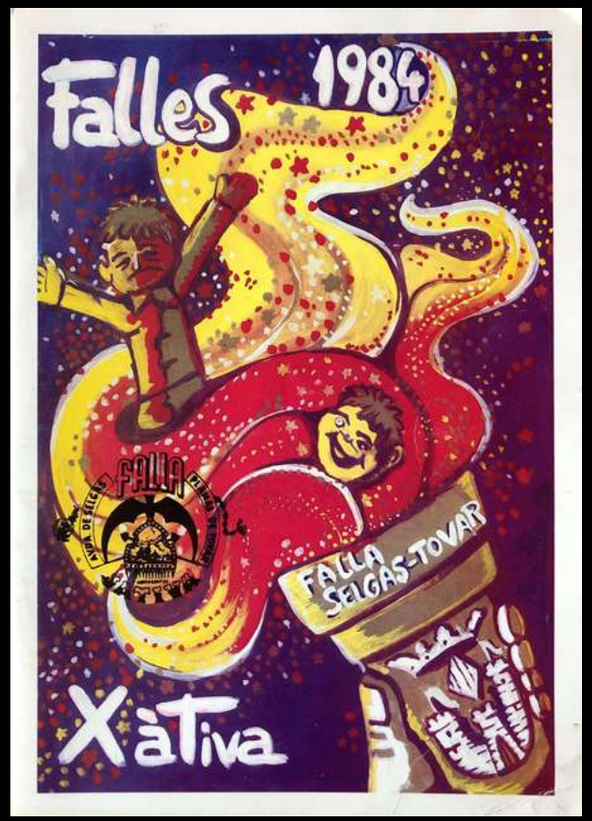

1984

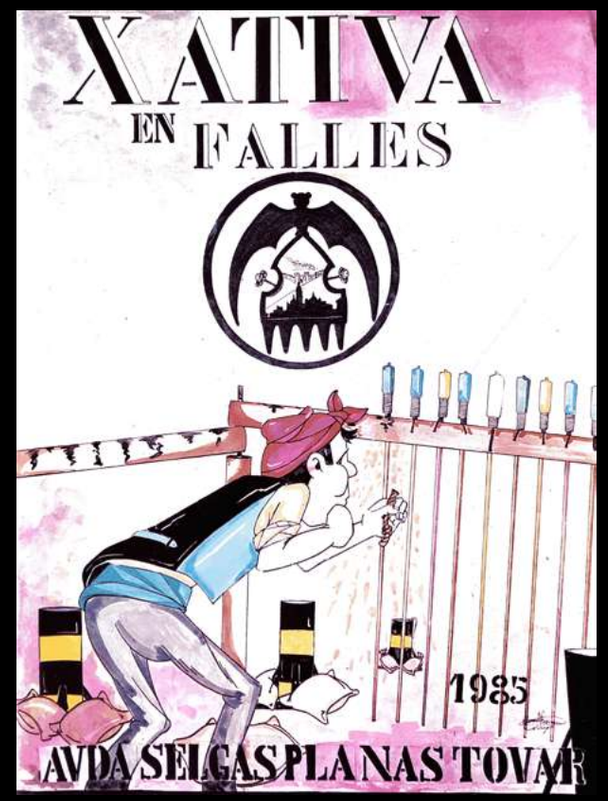

1985

1982

1983

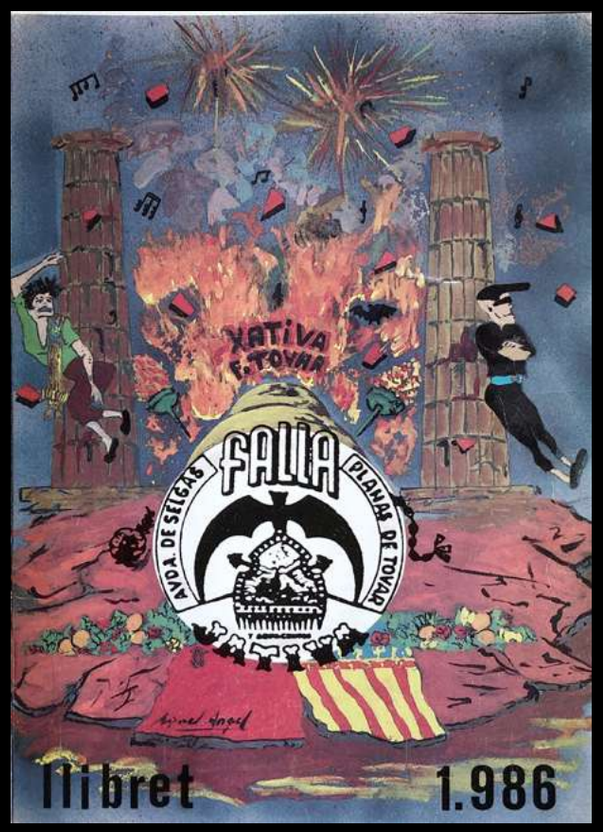

1986

1987

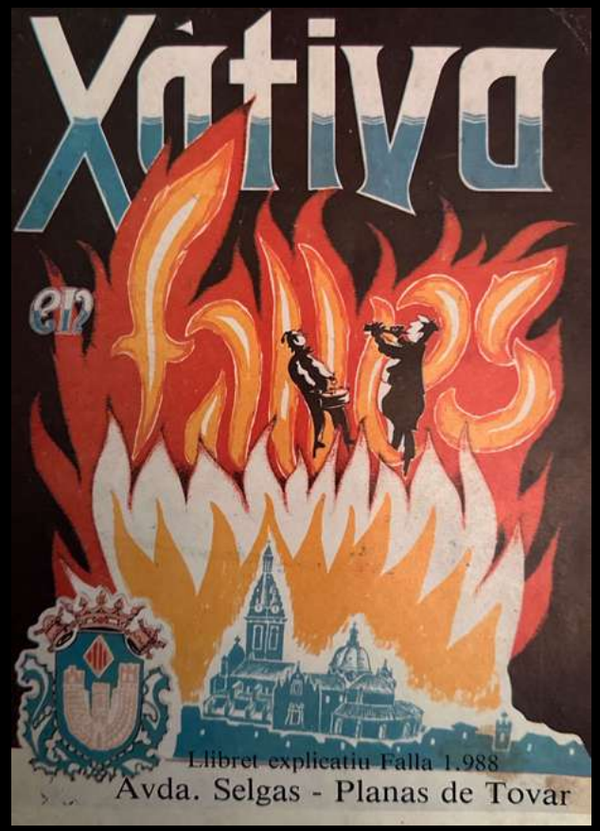

1988

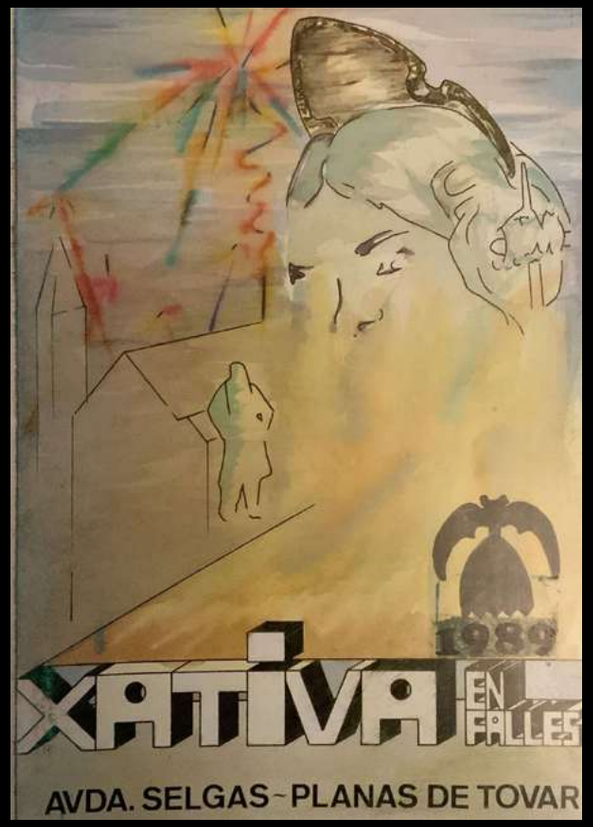

1989

1992

1993

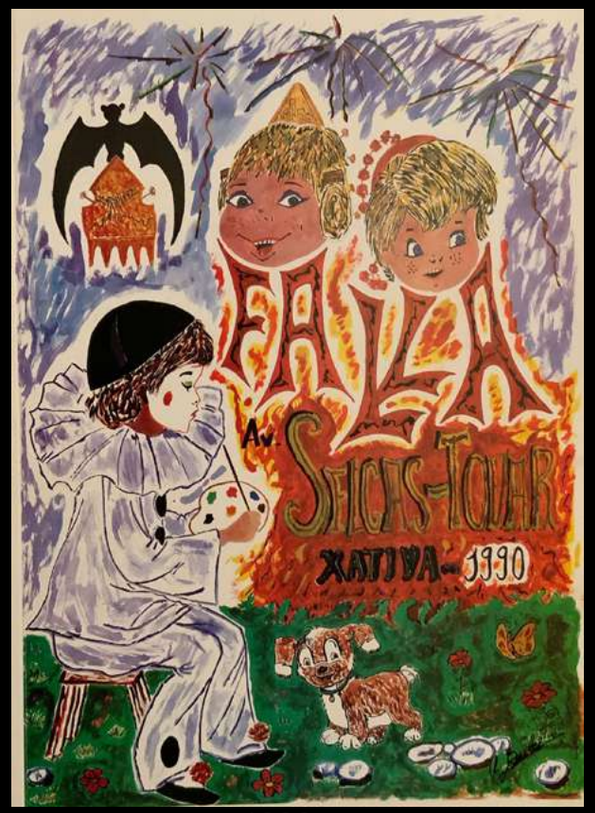

1990

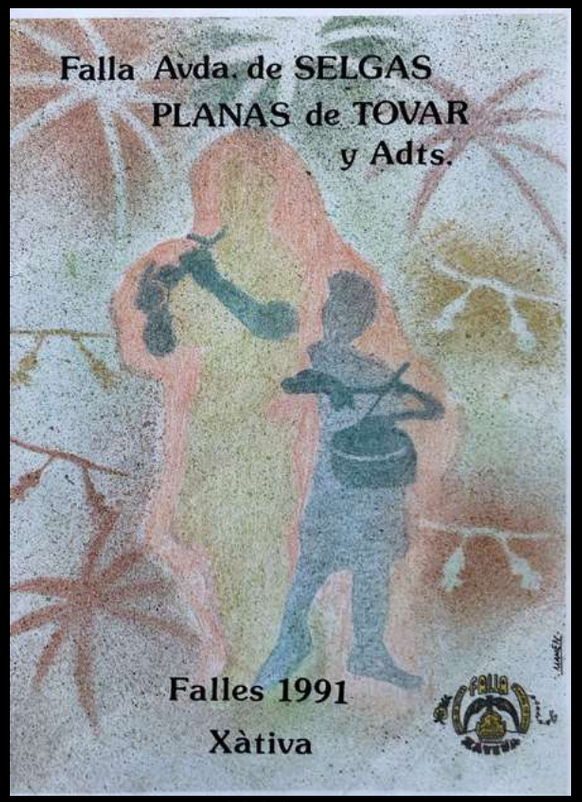

1991

1994

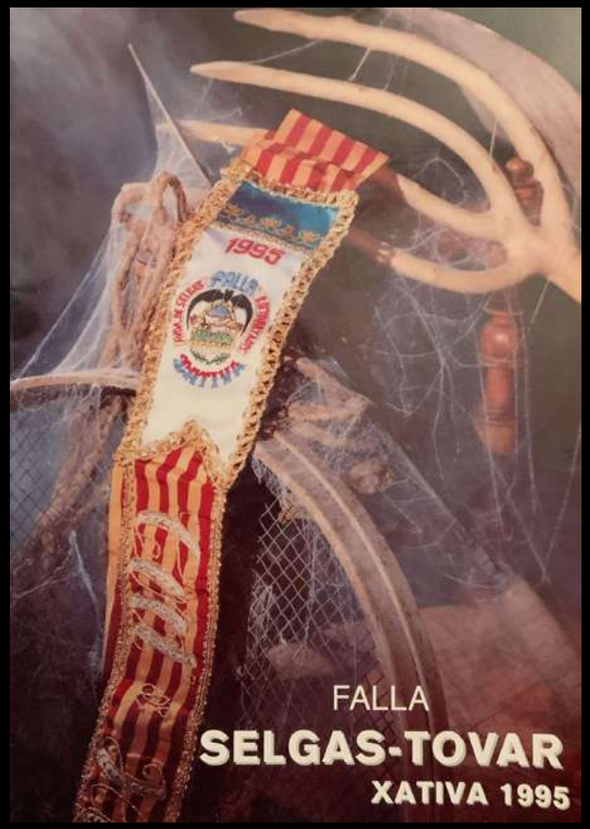

1995

1996

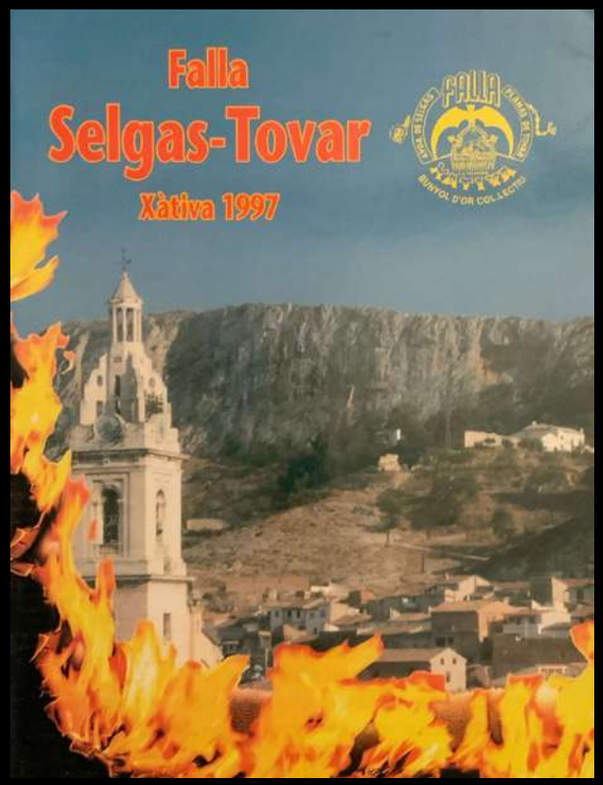

1997

2000

2001

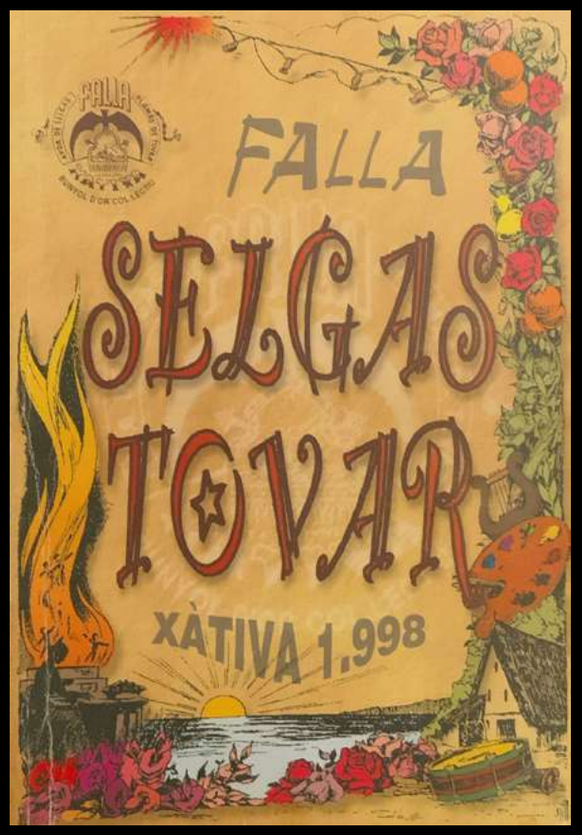

1998

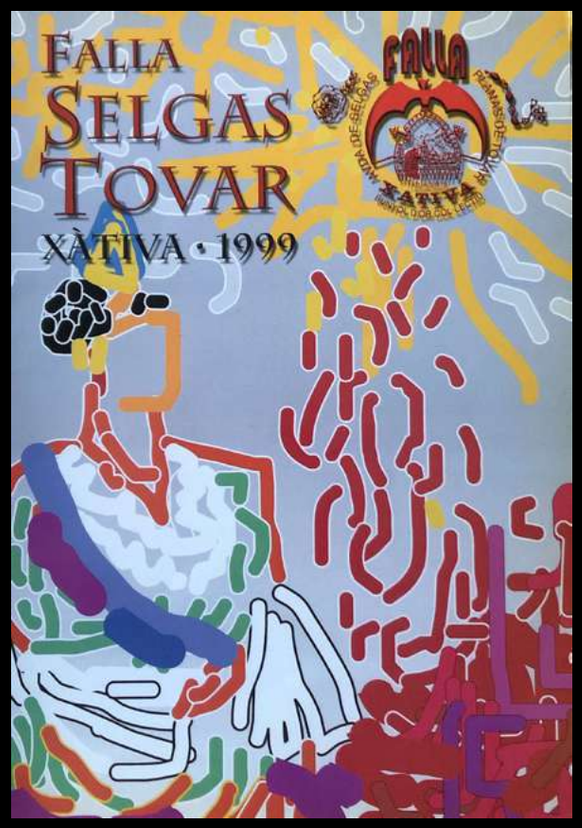

1999

2002

2003

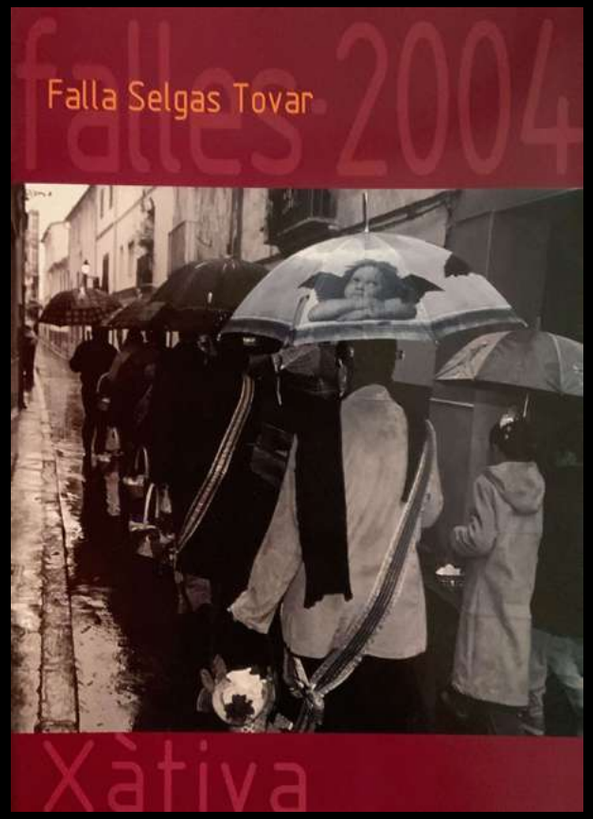

2004

2005

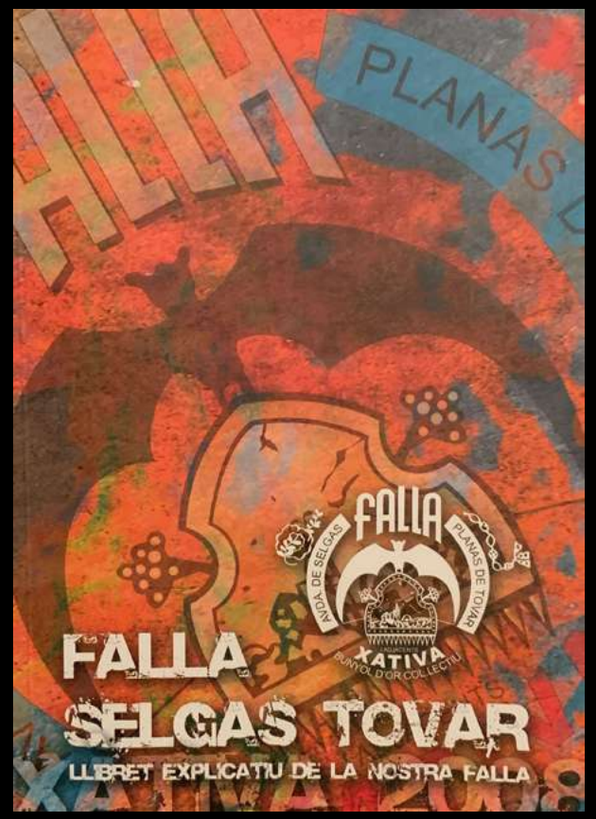

2008

2009

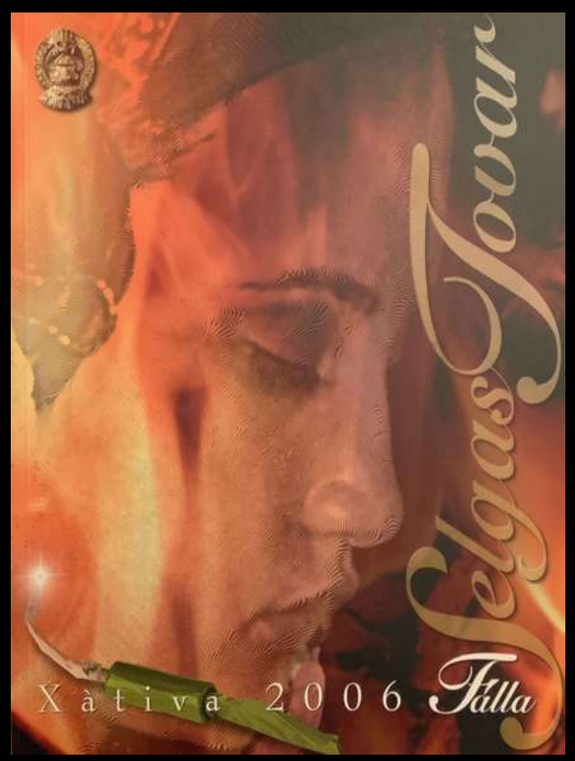

2006

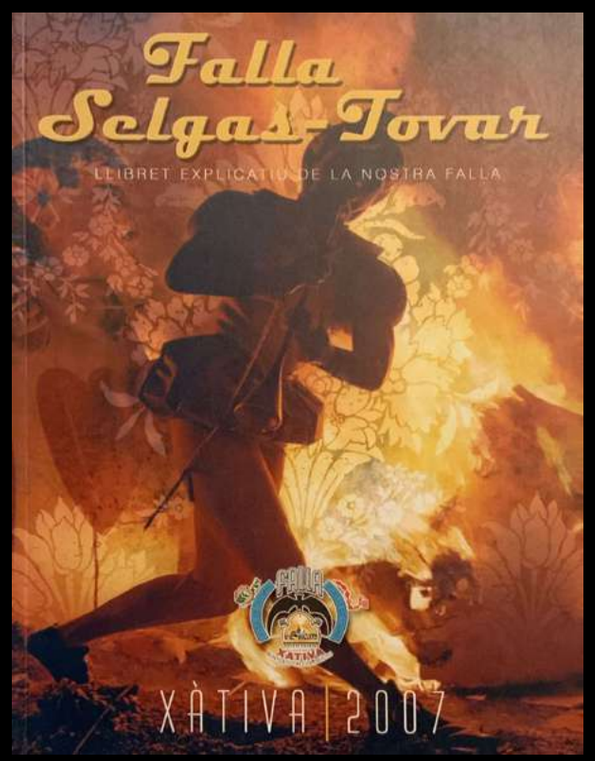

2007

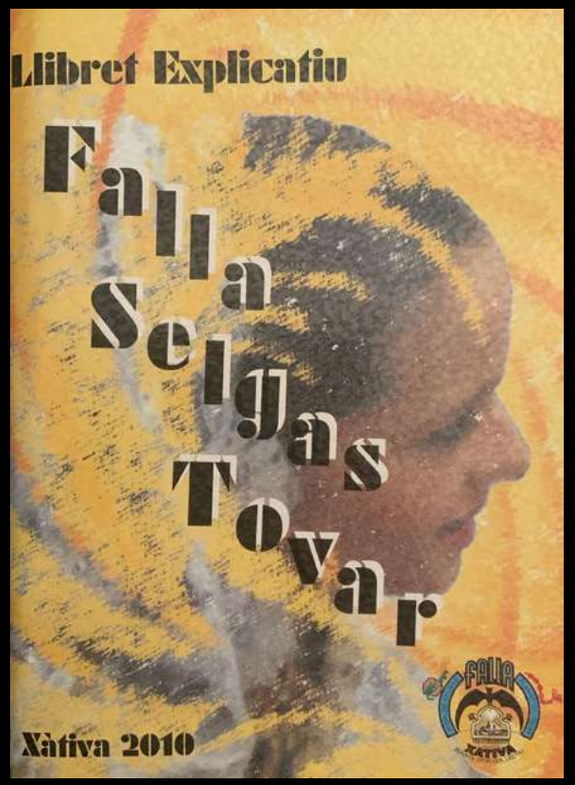

2010

2011

2012

2013

2016

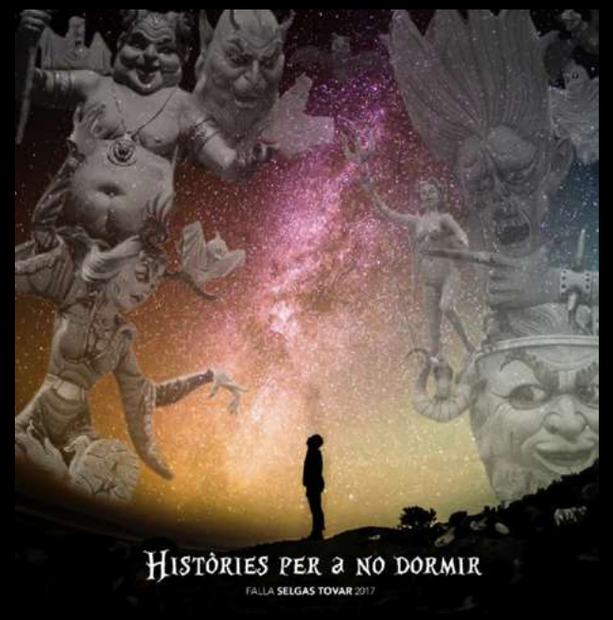

2017

2014

2015

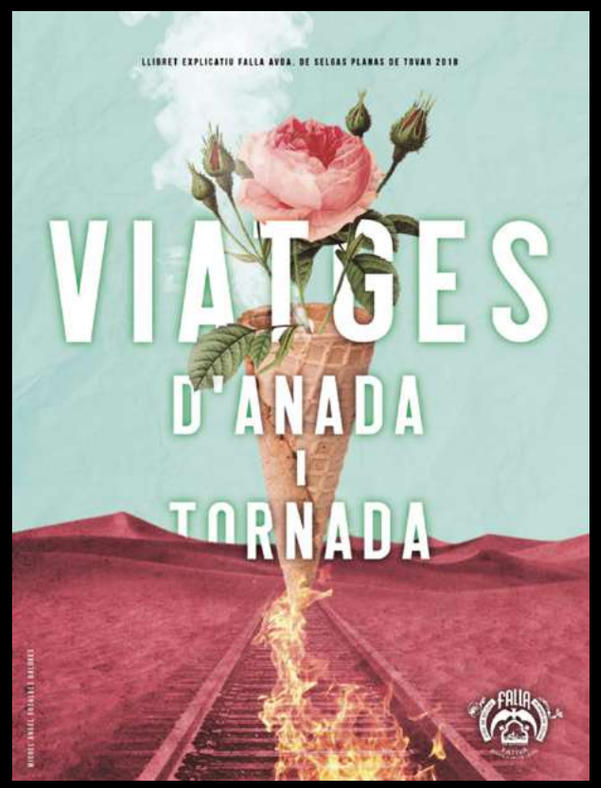

2018

2019

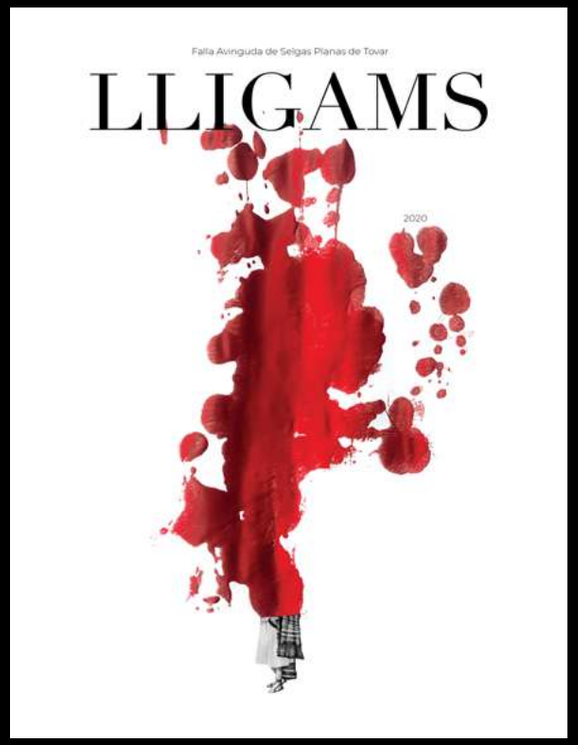

2020

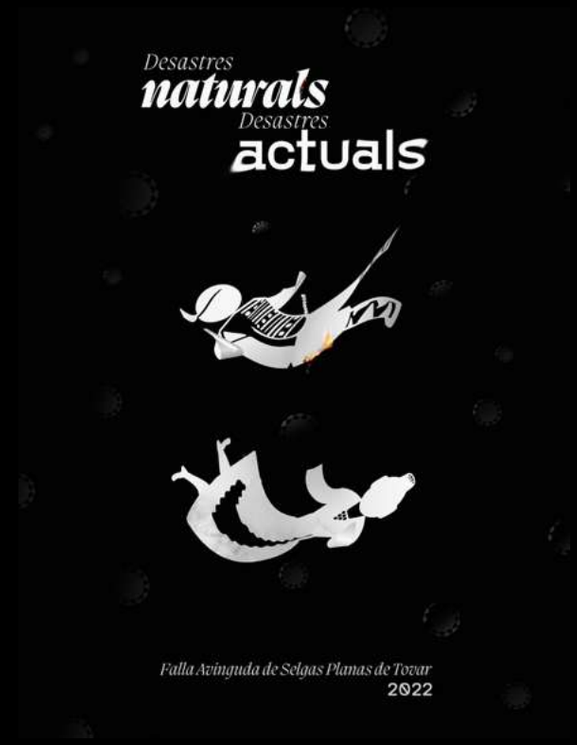

2022

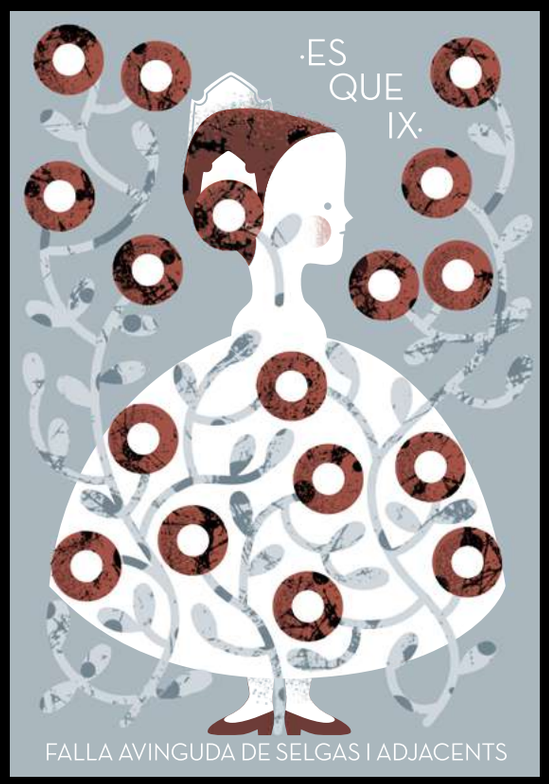

2023

Els Bravehearts

En les pròximes línies aprendran un poc més de la història viva d'aquesta comissió. Ací es narra la formació i vida dels BRAVEHEARTS.

Es tracta d'un esquadró d'elit, de guerrers forjats i esculpits en lo més profund de la falla Avinguda de Selgas i Planas de Tovar, sense por a cap prova i preparats per a ajudar als demés i traure't un somriure a qualsevol moment del dia, donant la tranquil•litat de saber que sempre podràs comptar amb ells.

Corria l'any 1996 de la nostra era, quan un grup d'homes es reuneixen en assemblea per a afrontar les proves proposades per la resta de comissions de la ciutat, en una gimcana que duia el nom de: "Ral•li Humorístic faller".

Els dies posteriors a l'assemblea i amb la ment fixada en el ral•li, realitzen entrenaments molt durs per a afrontar la batalla. Es preparen a consciència, creen estratègies de lluita, construeixen un mitjà de transport per ser més ràpids i així sorprendre l'enemic, fan la seua indumentària, pensen un maquillatge intimidatori... Tot i això, entre tasca i tasca, van coneixent-se millor, i com en tot exèrcit depenent de l'habilitat dels seus individus, s'assignen un rang.

Arriba el dia, i estos 5 pioners llueixen una característica vestimenta no molt vista per aquesta zona, "la falda" a quadres, i la cara pintada en franges blaves i blanques, amb les seues armes ben afilades. Inicien amb il•lusió una nova aventura.
Durant els moments previs el nerviosisme s'apodera d'ells, estat que intenten persuadir compartint una bona dosi de whisky escocès. La joventut d'aquest primer esquadró no va ser cap impediment per a triomfar contra la tristor, i eixiren victoriosos del camp de batalla.

Al tornar al refugi els xiquets de la comissió volien ser com ells, però encara eren molt dèbils per poder anar amb ells. Gaudint de la victòria aconseguida, no s'adonaren de que havien format una amistat ben forta i que units no els podrien vèncer.

Les batalles es succeïren, sempre afrontant-les amb valor i coratge, però en la guerra no sempre tots tornen a casa sans, i en tota batalla hi ha baixes i ferides que tarden en sanar.

Unes batalles després, i amb la pèrdua de companys en batalla, obrin l'accés a joves promeses que vénen observant des de feia un temps i que poden complementar l'esquadró i millorar-lo. Molts ho intentaren però pocs superaren les proves d'accés.

Els que ho aconseguiren foren inculcats amb els valors de l'alegria, el companyerisme i l'amistat, els respecte pels que van caure en batalla, un bon gust per beure whisky de qualitat, i el més important de tot... LA LLIBERTAT!

Moltes batalles passaren fins que el destí els va fer iniciar una expansió en previsió de colonització i cerca de nous integrants per a un futur més dur que, posaria a prova tots els valors apresos en tots els anys anteriors.

En l'actualitat alguns dels membres dels Bravehearts han quedat i actualitzat el poblat, mentre que altres han emigrat i establert bases en diferents comissions de la ciutat o han solcat el mar i han volat fins a un nou continent.

Tot i açò ells de tant en tant continuen ajuntant-se en una taula amb bon menjar i beguda per intercanviar informació i impressions dels esdeveniments de l'actualitat. L'amistat, malgrat la distància, es manté intacta.

Els anys passaran i tots en Xàtiva recordaran als BRAVEHEARTS de Selgas.

Els Bravehearts són:

Sebastián "El Roig", Kico, JuanVi, Victor "la dona barbuda", Pele, Juan "Gabino", José Ramón, Miguel, E. Mora, Pep

La Princesa Guerrera: Alba

El Maquinista: Fele

Foren aspirants : Josep "Depardieu", Alejandro I. i Nacho Singer.

Activitats al voltant del 50 Aniversari

Amb motiu del cinquantenari de la constitució de la falla Avinguda de Selgas, aquesta comissió ha organitzat en el present any una sèrie d'activitats i cites culturals per tal de commemorar aquesta fita.

Reunió de falleres majors i presidents
El nostre casal va acollir en juliol la primera reunió de les Falleres Majors i els presidents de la nostra comissió, en la qual van participar més d'una trentena de persones que han ostentat els càrrecs més representatius de la Selgas al llarg de la seua història. Aquesta reunió es va repetir en desembre de 2022.

Taules redones
La falla també ha organitzat una sèrie de taules redones per parlar del passat, però també del present de la nostra comissió en particular, i de les falles en general.

PRESIDENTS

La primera de les taules redones va reunir a quatre persones que han ostentat el càrrec de president a la nostra comissió al llarg d'aquestes dècades, per tal de donar una visió personal de com han evolucionat les falles de Xàtiva en general, i la falla Selgas en particular.
Van participar Rafael Monzó Torres (1982-1983, 1987-1991 i 1997), Rafael Albiñana Sabater (1993-1996, 1999-2001 i 2008), Andrés Guerola Morales (2003-2005) i Enrique Mora Tortosa (2015-actualment). Entre tots ells sumen més de la meitat d'anys de vida de la falla ostentant la seua presidència, en concret 27 exercicis.

FALLERES MAJORS

La segona de les taules redones va tindre lloc al nostre casal i va tindre com a protagonistes a les Falleres Majors de la Selgas al llarg de la seua història, les quals van ser interpel•lades per a que compartiren els records de l'any en que van ostentar el càrrec a la comissió.

ARTISTES

Per últim, la falla va realitzar en desembre una taula redona amb quatre artistes que han plantat a Selgas al llarg de la història per tal de recordar els seus cadafals però també per parlar de la situació de l'ofici.

Entre els professionals convidats estava Manolo Blanco, amb qui la falla Selgas va aconseguir quatre primers premis de secció especial infantil (2008, 2009, 2011 i 2012), i el qual ha realitzat un total de sis falles infantils i cinc falles grans, sent a més l'artista infantil de l'aniversari.

També va estar present l'artista encarregat de la falla gran en aquest any d'aniversari, el xellí Víctor Navarro, qui precisament aquest 2023 debuta a Xàtiva tot i que compta ja amb una experiència de més d'una dècada que l'ha portat a plantar a localitat com ara València, Algemesí, Bolbaite o Catarroja, sempre vinculat a cadafals socials i solidaris.

Des de Cullera va assistir l'artista Fede Alonso, qui va ser l'encarregat de realitzar els cadafals dels anys 2001 i 2002, tot i que no ho va poder fer amb la seua signatura perquè no es trobava encara agremiat. Des d'aleshores la seua carrera com a artista faller va experimentar un ascens lineal que l'ha portat a plantar a la secció especial de Cullera, Dénia i Torrent entre d'altres, a més d'haver realitzat en 2022 un cadafal per a Burgos amb motiu de l'aniversari de la seua catedral. A més a més també és expert en la confecció de decorats, que s'han exhibit en escenaris com ara el Festival Medusa.

Per últim, també va aportar la seua visió Quique Climent, integrant dels equips VACLIVE primer i "Ingeni i Gràcia" després, amb els quals la falla Selgas va aconseguir un bon grapat de primers premis infantils i falles per al record des de 1995 fins a 2006.

Dinar de gala de l'aniversari
El dissabte 21 de gener, el restaurant Euforia va acollir un dinar de gala amb fallers i ex fallers de la comissió, per tal de confraternitzar i recordar les vivències i experiències viscudes a la falla Selgas. El dinar va reunir a més de 150 persones.

Gala i exposició
Aquestes celebracions ja s'han realitzat després de la impressió d'aquest llibret, però el diumenge 29 de gener va tindre lloc al Gran Teatre de Xàtiva la gala del 50 aniversari de la falla Selgas, per on van desfilar els presidents i les Falleres Majors i Infantils que ha tingut la comissió al llarg de la seua història.
També cap a finals del mes de febrer es va realitzar una exposició a la Casa de Cultura amb els objectes i elements més significatius de la història de la falla.

10 preguntes a la primera Fallera Major de la falla Selgas: Mari Carmen Garrido González

Alejando Agustí Corts

1.- Qui et va proposar ser la 1ª Fallera Major?
Els fundadors de la comissió es van ajuntar un dia i entre tots junts es van proposar crear una falla ací al barri. La idea va ser ben acollida per la gent i es va crear de seguida la Selgas. Al molt poc de temps ens van comentar a les falleres de la comissió que ens ajuntarem una nit al casal, però ninguna sabia per a què. A l'arribar ens trobem amb la pregunta: quina vol ser fallera major? Jo recorde com totes van dir que no, que ni pensar-ho! menys una. A mi em feia molta il•lusió ser fallera major perquè el món de les falles m'encantava i era escoltar la música de la banda i de seguida posar-me contenta. He de dir que jo a casa no vaig dir res, i es van assabentar perquè van vindre a tocar el timbre alguns fundadors, entre ells Don Paco, i li van comentar a la meua família que m'havien proposat ser fallera major i que jo vaig acceptar… Doncs ja et pots imaginar!

2.- Aquell any va començar sent ja una comissió gran o era xicoteta…?
Jo recorde que la Selgas va tenir èxit al seu començament. No va ser l'any que més gent hi havia apuntada, però tampoc el que menys. Érem molt bona colla, principalment formada per gent d'ací del barri, pel que ens coneixíem tots i hi havia molt bon ambient. Tampoc hi havia tantes falles com ara, aleshores això també feia que cada comissió estiguera més unida.

3.- Com va ser la relació amb el teu president, Francisco Soler Portalés?
Buah… Teníem moltíssima amistat. A més érem veïns, i en mi es va portar de categoria malgrat la diferència d'edat, perquè jo recorde que ell ja tenia tres fills i jo sols tenia 20 anys quan vaig ser fallera major. Era molt bona persona, de veritat.

4.- Recordes el monument del teu any que tenia com a lema "Nos la dan con queso" treballat per Antoni Grau?
Sí que me'n recorde sí! Sobretot recorde l'indi que era el ninot principal de la falla aquell any. També em sona haver anat a visitar el monument al taller d'Antoni Grau, que també el recorde molt bé.

5.- Alguna anècdota divertida d'aquell any?
Ufff… Divertida no sé però no m'oblidaré en la vida! El dia 19 de març, a la baixada de Sant Josep, vam pujar cap amunt totes les falles i vam entrar a la missa. El que no ens esperàvem es que l'eixir ens trobaríem amb tot el que plovia aquell dia: l'aigua queia a mars! De totes formes la baixada la vam fer igual, però clar, jo vaig acabar sense sabates. Les vaig tindre que tirar al fem perquè se me van desfer totes. Però totes totes! En aquell moment no eren del mateix material que ara, i va passar el que va passar. També recorde alguna anècdota que altra més però no les puc contar que hi ha qui encara viu…

6.- Conserves alguna amistat amb altres falleres majors d'altres comissions?
Ai sí. Tinc una molt bona amiga que la vaig conèixer aquell any perquè les dos vam ser falleres majors de les nostres comissions. Ella era de la falla Espanyoleto, es diu Mari Nieves i encara mantinguem eixa amistat. De vegades ens ajuntem per a dinar i tot. També recorde a la que va ser fallera major de República Argentina, però ara ja no la veig tant, s'haurà mudat la dona.

7.- Quin és l'acte que vas viure amb més emoció?
L'acte que més em va agradar va ser el de la presentació, sense dubtar-ho. El vaig viure amb molta emoció, com totes les que són falleres majors, supose. Aquell dia em va replegar la banda de casa amb tota la comissió i tots junts vam pujar al Gran Teatre d'aleshores, que estava a Sant Domènec. Recorde que aquell dia la Selgas vam fer la presentació junt a República Argentina i Espanyoleto. Estàvem les tres falleres majors assegudes amb unes butaques al mig de l'escenari i davant de cadascuna la nostra cort d'honor. Un moment molt bonic per a mi va ser quan em van presentar: jo estava amagada darrere d'un paper, que era com si fóra un quadre, i quan el van trencar vaig aparèixer jo. Una vegada acabada la presentació, vam fer un vi d'honor i més avant jo vaig convidar a una torrà a tota la falla i als fallers d'honor d'aquell moment.

8.- Consideres que ha canviat el món de les falles? En cas afirmatiu, per a bé o per a mal?
Ha canviat molt. Tot és molt diferent. Jo considere que el canvi ha sigut per a bé. Ara al món de les falles es passa molt millor que antes. A mi m'agrada més ara. Hi ha més actes que abans, la gent acudeix molt més al casal per les nits els dies de falles… Per exemple, aixina com ara sí que els fallers poden portar convidats al casal, abans no. Sols entraven els que eren fallers i es posaven a jugar a cartes o qualsevol altra cosa. Ara tot és més divertit i la gent té més ganes de ser fallera que abans.

9.- Consideres que ara hi ha més germanor fallera?
Jo recorde que abans no hi havien mals rotllos ni enveges entre falles. Ens dúiem totes les comissions prou bé. També s'ha de dir que la nostra falla mai ha sigut conflictiva. No he escoltat parlar mal de la Selgas mai, sempre s'ha parlat molt bé, i això és molt important.

10.Com definiries a la Selgas en una paraula?
Sense cap dubte: FENOMENAL! Com la Selgas no hi ha cap, jo la porte ja en el cor 50 anys, que es diu prompte. Mai en la vida m'apuntaria a ninguna altra falla, perquè a mi la que me tira és esta. Jo veig el banderí de la Selgas i m'aborrone. Sempre hem estat tots molt units i la unió fa molt. A més, jo vaig viure ací en al barri des que tenia 9 mesos i m'he criat ací, i això ha fet que jo estiga més lligada a la Selgas. També la meua família ha sigut molt important per a mi ja que m'han acompanyat fills, nebots i néts i han seguit els meus pasos a la falla i és un orgull molt gran veure-ho.

Artistes de les falla Selgas

Rafa Tortosa Garcia

INTRODUCCIÓ I XIFRES

Dins de l'entramat faller, una de les figures imprescindibles és l'artista faller. Han passat més de cinquanta anys des que la comissió fallera de Selgas acudira a l'obrador faller d'Antoni Grau per contractar la seua primera falla. De ben segur anaren carregats d'il•lusió per vore que els oferia el gran artista xativí. Un esbós, unes idees… *Nos la dan con queso* va estar el primer cadafal del quasi centenar de falles plantades al barri que respira sota el tros d'Albereda que li dóna nom.

També, la il•lusió d'Antoni Grau s'hi feia palesa en el projecte faller plasmat en un carrer que també veia com cloïa la seua aventura professional en allò de fer falles. I és en aquest carrer, i altres més de la barriada, com hem pogut contemplar l'art de **vint-i-cinc artistes fallers**, dels quals molts d'ells han fet doblet plantant falla gran i infantil un mateix any. A l'època compresa entre 1978 i 1994 ha sigut una tasca habitual contractar en un mateix paquet les dos falles i ben bé ho saben artistes com ara Antoni Sáez, Andrés Martorell, Paco Roca, Ramon Primo o el propi Antoni Grau.

Si fem cas de l'estadística, un total de vint artistes han signat falles grans mentre que quinze artistes —incloent la comissió que va signar la falla els anys 1975, 1976, 1977, 1982 i 1991—, han plantat falles infantils a Selgas.

Dèiem que el primer any, la gent de la comissió va anar a prop a contractar la falla, un fet que ha passat prou, ja que dels vint artistes que han signat falla gran, deu hi són xativins i altres deu han tingut els tallers a Alboraia, Sueca, Alzira, Carcaixent, Cullera, Alzira, Dénia o Bolbait. Quant a les falles infantils, han tingut més clar que la falla s'hi feia a casa, atès que déu dels quinze artistes són de la capital de la Costera i només cinc hi són forans.

Si haguérem de destacar algun artista de les falles grans, sense cap dubte, serien els noms d'Antoni Grau, Antoni Sáez i **Xavier Herrero**. Com a trajectòria, nombre de falles plantades i èxits Xavier Herrero ha estat l'artista elegit amb 8 participacions (16% de les 50 falles) en dos etapes i aconseguint l'únic primer premi de la secció especial així com dos tercers. Antoni Sáez, qui en el seu moment va ser de la casa, acumula 6 falles grans i, a més a més, va estar una peça clau en el començament de la comissió mentre que Antoni Grau va plantar el 14% de les falles de Selgas, set participacions de les quals sis han sigut seguides.

Quan a les falles infantils, dos noms: el col•lectiu **Vaclive i Manuel J. Blanco Climent**. Vaclive, que després esdevé en Ingeni i Gràcia, ha plantat una de cada quatre falles infantils de Selgas i, a més a més, ha aconseguit quatre primers premis de l'especial i cinc segons premis en els dotze anys que s'hi pogué contemplar el seu art a prop de les portes del casal. Si aquest col•lectiu és sinònim d'èxit, al mateix esglaó s'hi troba Manolo Blanco Climent, atès que en set participacions (el 15 % de les 48 falles plantades) li ha donat a la comissió quatre primers premis de secció especial i un segon. I si parlem de premis, cal recordar el primer premi de 1973, el primer any en plantar falla menuda, obra de Joaquin Dolz i també el primer de 1979, falla feta per Antoni Sáez.

Després d'aquesta introducció carregada de xifres és el moment de recordar i conèixer una mica més els artistes que formen part de la història fallera de Selgas, i no només pel seu art i els seus èxits, sinó per la seua humanitat i per la gran quantitat de moments que s'han aturat en la nostra memòria.

CURRÍCULUMS

Alfonso Almiñana Benavent (Alzira, 1977), és dels darrers artistes de Xàtiva que s'inicia en el món faller de la mà de Vicent Gomar en fer les falles infantils de la falla El Castell de la Pobla Llarga, els anys 1994 i 1995, comissió a la qual pertanyien. Després d'esta primerenca experiència, Almiñana treballarà, durant quasi una dècada, al nou taller de V. Gomar, el qual ha estat un dels seus mestres. També ha treballat en els tallers de V. Cimas, d'A. Bernat, de X. Herrero i, sobretot, en el de Manolo Rubio, artista de qui també ha aprés la professió.

L'any 2015 s'inicia pel seu compte fent falles infantils a la Pobla Llarga i serà l'any 2016 quan crea el seu taller per confeccionar falles grans i infantils per a Xàtiva, on destaquen les falles de secció especial infantil a Murta–Maravall i les de Verge del Carme; València, sobretot a l'etapa en Oltá-J. R. Jiménez; Llíria; El Genovés; Castelló i Alzira. Va estar l'autor de les falles infantils de Selgas dels anys 2016 i 2017.

Paco Almiñana Terol i **Lluís Terol Navalón** va ser un duet d'artistes xativins que van realitzar falles entre 1987 i 1991. Tenien el taller a la localitat de Manuel i solien signar les falles com a Paco i Lluís. Van realitzar un total de deu falles grans i cinc infantils a les demarcacions del Carme, Selgas, St. Jordi, Cid-Trinitat, Benlloch i Raval. Paco Almiñana, pare de l'artista faller Josep Almiñana, encara que havia sigut pintor mural treballava en el sector sanitari i, a temps parcial, feia falles. Lluís Terol, amb catorze anys, va començar a treballar al taller d'Antoni Grau i és on van aprendre l'ofici. Les falles del Carme de 1990, any que va obtindre el ninot indultat, i la del Raval de 1991 les va signar en solitari així com dos falletes infantils de Tetuán de 1985 i 1986. Per a Selgas van fer les falles de 1987 i 1988, tant la gran com l'infantil.

Fede Alonso Andreu (Cullera, 1976) és un artista que s'inicia en el taller de José Lafarga a l'edat de setze anys, on va aprendre la base de l'art de la pintura, una influència que a dia de hui encara s'aprecia en les seues obres. Durant un temps va compaginar diversos treballs amb la construcció de falles fins que l'any 2004 va rebre l'oferta de la Falla la Taüt per participar en la secció especial de Cullera. Des d'aleshores s'hi dedica professionalment. Ha plantat falles en Cullera, València, Xàtiva o Torrent, població on ha debutat a la secció especial amb la comissió fallera de Sant Valerià. A Alacant ha fet fogueres per a la comissió de Rabassa Polígon Industrial en la secció especial. També es dedica a la realització de grans escenografies i decorats per a festivals de música electrònica com ara el *Scream Halloween festival* i el *Medusa*. A Selgas va tindre dos incursions, els anys 2001 i 2002, quan encara hi era amateur i s'hagueren de signar com La Comissió.

Maribel Beltrán Llorens (Genovés, 1963) té els primers contactes amb el món de les falles a principis dels anys huitanta on la seua trajectòria artística majoritàriament ha estat vinculada al taller de Paco Roca. L'any 1988 planta el seu primer cadafal per a la comissió de Sant Jordi. A més d'altres falles plantades per a aquesta comissió ha treballat per a les comissions de Joan Ramon Jiménez, Sant Jaume i Patraix de València. En una segona època, des de 2014, signa falles per a Espanyoleto, Abú Masaifa i Selgas. El major èxit d'aquesta primera dona artista fallera es produix l'any 1994, on aconseguix per a la falla J. Ramon Jiménez el primer premi de la secció especial i el ninot indultat. A l'actualitat col•labora amb les falles infantils que signa el seu marit, **Ramon Olivares Garrigós**, on aporta la seua experiència pictòrica. Entre els dos han signat un total de 39 falles a Xàtiva a més de les realitzades per a València, Alzira i Gandia. L'any 2013 aconseguiren el primer premi d'especial amb la falla Espanyoleto.

Falleres Majors de Xàtiva que eren de la Selgas.
Aquest duet va fer dos falles per a la comissió de Selgas, Maribel Beltrán signava la falla infantil de 2014 mentre que Ramon Olivares ho feia per a la de 2015.

Alfredo Bernat i Cano (Xàtiva, 1970), autodidacta en l'aprenentatge, és un complet artista faller que té la capacitat d'assolir les diferents fases constructives. Destaca per la seua pintura de colors freds i alhora vius.

L'any 1988 s'inicia com a aprenent en el taller de Paco Roca, qui és un de les seus principals referents artístics junt a Juan Codina i Pepe Herrero. L'any 1992 va començar, com a aficionat, fent la falla infantil de Murta-Maravall. Com a professional ho va fer el 1995 i va realitzar unes acurades falles infantils fins que l'any 1999 es va consolidar com artista en començar a obrar falles grans i plantar l'any 2000 la falla de Benlloch-Alexandre Vlé. Des d'aleshores ha plantat més d'un centenar de falles a Xàtiva, Tavernes de la Valldigna, Gandia, València, Alaquàs, Alzira, Carcaixent, la Llosa de Ranes, Dénia, Xàbia, Castelló, l'Alcúdia de Crespins o l'Ènova. De tots els cadafals plantats cal destacar els primers premis de la secció especial dels anys 2011 i 2012 amb el Prado de Gandia, el primer premi de 2006 amb Bonavista d'Alaquàs, el primer de l'especial de Xàtiva l'any 2015 amb República Argentina, cadafal signat junt Venancio Cimas, així com les falles municipals de Xàtiva de 2012. L'any 2020 va posar fi a la seua tasca d'artista faller.

A Selgas va plantar la falla de 2007 i 2014, aquesta última signada junt Venancio Cimas.

Manuel José Blanco i Climent (Xàtiva, 1968) és un important artista xativí, que amb només deu anys son pare va estimar que signara la seua primera falla (infantil del Raval de Xàtiva, 1978). Esta precocitat continua amb el fet de començar a plantar amb l'edat de quin-

ze anys i amb la consideració que ja serà, diguem-ne, des del seu propi taller. Des d'aquell 1984 enceta una carrera professional on la seua tasca li va a reportar grans èxits, sobretot a la seua ciutat, on ha estat guanyador de dotze primers premis absoluts així com a l'especial de València, on ha participat en huit ocasions per a les falles del Pilar i Sueca – Literat Azorín, demarcació on ha aconseguit tres primers premis (1995, 1998 i 1999). També ha plantat falles infantils a Alzira, Carcaixent, Dénia, Gandia i Silla, llocs on aconseguix el màxim guardó a més del triomf l'any 2006 a l'especial de les fogueres d'Alacant a la demarcació de Foguerer Carolines.

I serà aquest any 2006, quan decideix fer un pas més en la seua professió artística i signar falles grans, debut que es produirà a la falla J. Costa – C. Altea de 1A i també a la plaça de Benlloch de Xàtiva, emplaçament on s'han pogut apreciar una sèrie d'excel•lents treballs (2007, 2010 o 2014). Els darrers anys ha plantat cadafals per a la seua població, amb un total de 21 falles grans, 39 infantils i la realització de les falles municipals de l'any 2011, així com a València on ha plantat 15 falles grans en emplaçaments com ara Avda. França – Alfredo o Mossèn José Cuenca – Pinedo.

Ni cal dir que l'ofici l'ha aprés de son pare, qui li ha indicat en tot moment el quefer de la professió. A part de son pare, sempre ha tingut la consideració de nomenar com a referents seus Abel Monteagudo i Andrés Martorell, excel•lents professionals que van estar col•laboradors habituals als tallers del seu pare. De Blanco Climent hem de destacar, per damunt de tot, la pintura i la composició estètica que realitza en els seus cadafals fallers a més de ser un meticulós de la composició artística i de l'acabat.

A Selgas ha plantat falla gran els anys 2009, 2010, 2011, 2013 i 2015 i les falles infantils entre 2008 i 2013. Serà l'encarregat de plantar la falla infantil de 2023.

Rafa Cheli Collado (Dénia, 1982) és l'únic artista de falles grans de Dénia. La seua primera relació amb l'art faller esdevé al taller de José Enrique Ginestar d'on aprèn a crear falles i, en poc de temps, comença a fer falles infantils per a comissions de Dénia. L'any 2009 comença a formar part de l'equip de Julio Monterrubio, una experiència que li va acabar de formar com a artista. Des d'aquell any s'hi va instal•lar a Dénia, als peus del castell, per crear el seu propi taller de falles i d'altres encomandes relacionades amb l'art: escenografies, tematització, etc. Ha plantat falles a Dénia, Xàtiva, València, Elda o Sagunt. A la capital del Camp de Morvedre és on ha obtingut els primers premis absoluts amb la falla Eduardo Merelló els anys 2011 i 2013. Des de 2021 el seu taller, més gran, s'hi troba al Verger.

El 2022 va plantar a Xàtiva a les comissions d'Abú Masaifa i Selgas les falles que haurien d'haver-se plantat el 2020.

Venancio Cimas Ribera (Xàtiva, 1970), junt Francis Guerrero, conformen la societat Que calor fa en falles, dedicada a la construcció de falles i fogueres així com altres projectes de tematització i decoració. Especialitzat en la fusteria, va començar en el taller de Paco Roca, en el qual va romandre deu anys. Després va estar construint les falles de Pepe Benavent i col•laborant en altres tallers fallers com els de Paco López o Vicente Llácer. Cap a l'any 2002 va estar l'hora de conformar el propi taller junt Juanjo Armengol, societat que va durar fins l'any 2011. Com Armengol i Cimas, l'artista xativí va tindre l'ocasió de plantar falles per a la secció especial de València durant quatre anys a les demarcacions d'Arxiduc Carles – Xiva (2007 i 2008) i de l'Antiga de Campanar (2009 i 2010). Durant dos anys va estar signant falles en solitari fins que el 2014 va formar duet amb F. Guerrero.

Durant tota la seua trajectòria ha plantat més de cent falles a les poblacions d'Alzira, Carcaixent, Gandia, Aldaia, Dénia, Silla, Alcàsser, Alacant, València o Xàtiva, la localitat natal on ha aconseguit el primer premi de la secció especial amb República Argentina els anys 2015, 2016, 2017 i 2019 i on roman una llarga relació amb la falla del Mercat, en la qual està plantant des de l'any 2004.

L'única ocasió que va plantar a Selgas va estar el 2014, any que va signar les falles amb Alfred Bernat.

Juan i Fernando Cortell eren un tàndem d'artistes fallers de Carcaixent, més coneguts com els **Germans Cortell**. Fernando es dedicava a la fusteria i Juan estava especialitzat en la pintura. Van plantar falles per tot arreu del territori valència. Cal destacar els seus treballs per a les comissions de la seua població a la dècada dels setanta, i que marcaren una època d'esplendor. Juan Cortell, qui va ser un reconegut pintor de quadres, era el pare de Juane Cortell conegut com *tamanyicolor*. A Xàtiva van plantar quatre falles (Molina-Claret, gran i infantil, 1981; Selgas, 1983 i J. R. Jiménez, 1991).

Joaquin Dolz Hueso (Alboraia, 1930-1998), va ser un artista faller especialitzat en pintura, que s'hi va iniciar i formar amb Salvador Debón. Va plantar moltes falles a València entre les que cal destacar els treballs a la Plaça del Pintor Segrelles de 1969, on va obtindre el primer premi de falla i d'enginy i gràcia; a Pérez Galdós-Calixte III, a Albacete-Marvà, a

Avinguda de l'Oest o a la plaça del Mercat Central, lloc on va competir a la secció 1a. També va plantar falles a Aldaia, Torrent, Ribarroja o Picanya, entre d'altres. A Xàtiva va plantar dos falles infantils: el 1973 a Selgas, la qual va obtindre el primer premi absolut, i el 1979 a Ferroviària. Quant a les falles grans, va plantar a Selgas els anys 1973 i 1976 així com a la Ferroviària el 1979.

Juan Jesús i Javier García Pérez, més coneguts com **Germans JJ García**, comencen la seua trajectòria artística al taller de Miguel H., fins debutar en solitari l'any 2014 amb les falles infantils de les comissions de Plaça de Jesús de València, Dr. Gómez Ferrer de València i Sant Antoni de Paiporta. Des d'un primer moment aposten per falles amb una estètica diferent i fent gala d'un ampli repertori de línies expressives que aprofiten per a plasmar distintes temàtiques. Proven amb diversos materials (teles, goma eva, etc.) per aportar textures als acabats i donar-li personalitat als ninots junt a la pintura sempre cuidada i pulcra. L'any 2017 planten la seua primera falla gran a Nicolau Andreu de Torrent, demarcació que els obri un camí de triomfs.

Cal destacar els treballs a València per a les comissions de Plaça de Jesús, amb falles grans i infantils, i les falletes de Na Jordana a la secció primera. A Xàtiva, la seua única incursió ha estat l'infantil de l'any 2022 de la falla Selgas on els Germans JJ Garcia han obtingut el ninot indultat.

Toni Gil Tornero (Sueca, 1961) és un artista que s'inicia a fer falles l'any 1979. Ha plantat falles a moltes poblacions com ara València, Sueca, Cullera o Alzira. A Xàtiva només ho ha fet a la falla Selgas els anys 1999 i 2000.

Miguel Ángel Gozalbes Moracho (Xàtiva, 1963) és un dels artistes protagonistes d'aquell període històric de les falles de Xàtiva esdevingut a cavall entre la fi dels huitanta i l'inici dels noranta, malgrat que la seua carrera com a artista faller ha sigut més bé efímera, ja que només va durar tretze anys. L'any 1977, amb només 14 anys, ingressa en el taller d'Antonio Grau on inicia el seu contacte professional amb les falles. Passats tres anys comença a treballar al taller de Manolo Blanco i després un any al taller de Paco Roca, on s'especialitza en el treball de la fusta. L'any 1984 munta el seu primer taller i planta a la plaça de Sant Jaume la seua primera falla. L'any 1988 li arriba el moment de la consagració, ja que obté un segon premi de la secció especial amb la falla Ferroviària. L'èxit aconseguit el condueix a acceptar majors reptes i és contractat per República Argentina per a construir la falla del XXVé aniversari de la comissió (1989). Aquell any s'inicia el període més brillant de la seua carrera. Des de 1989 fins a 1995, Moracho aconsegueix quatre primers premis d'especial amb Argentina i destacats guardons tant a Xàtiva com a Alzira, Dénia o València. Però en 1995, l'artista comença una activitat política que el conduiria més tard al consistori. Des d'aleshores decideix no plantar més falles d'especial però en seguirà plantant en demarcacions com ara el Raval, on experimenta amb cadafals més innovadors, a Abú Masaifa o Selgas, lloc on signarà les falles de 1995 a 1998. El 1998 decideix posar punt i final al seu periple artístic, i dedicar-se a la política així com encetar altres projectes empresarials.

Antoni Grau Cros (Xàtiva, 1934-2020), va ser un destacat artista que aprèn l'ofici amb son pare, ajudant-li en la realització de les falles. El 1953 planta la seua primer falla infantil a la plaça Sant Pere. L'èxit d'aquesta creació fa que continue fent falles infantils i col•laborant, colze a colze, amb el seu progenitor fins que el 1966 signa la seua primera falla per a la comissió de República Argentina obtenint el primer premi i iniciant una relació amb la comissió que va durar dotze anys seguits i obtenint sis primers premis. Des d'aleshores va plantar falles a Alzira, Dénia, Oliva, Algemesí, Castelló, Gandia, Benifaió o Pego, places on aconseguix els màxims guardons. A Xàtiva, ha plantat un total de 89 cadafals grans i 32 falles infantils per a quasi totes les comissions existents a l'actualitat on cal destacar les 19 falles per a la República Argentina, 10 per a Tetuán – St. Francesc, 13 per a la falla de l'Espanyoleto i les 11 per a la comissió del Mercat. I si parlen de primers premis, hem de dir que han estat un total de 10 primers premis a la nostra ciutat, 7 per a la falla de República Argentina i un per a Espanyoleto, Cid – Trinitat i Mercat així com va signar un total de set ninots indultats del foc. Després de 1985 va

continuar fent falles més modestes per a la nostra ciutat fins que el 1995 va deixar de plantar-ne amb les falles del Raval i Ferroviària, i un primer premi a Oliva.

D'Antoni Grau cal destacar la seua facilitat en composar falles a partir del cartró que comprava a destacats artistes fallers i l'hem de considerar com un artista complet, que ha dominat la fusteria, el muntatge i la pintura. Respecte a la comissió fallera de Selgas, Grau ha mantingut una estreta relació amb la realització de set falles grans (1972 i 1989- 1994) i cinc falles infantils (1989-1990 i 1992-1994), les quals foren creades al seu taller, ubicat a l'antic Sanatori (on s'hi trobava el Cine Saetabis) o a la nau de la pujada de Bixquert.

I si ens volem quedar amb una dada de Grau, hem de dir que 1 de cada 10 falles realitzades a la nostra ciutat ha estat signada per Antoni Grau.

Els Germans Guerola són un duet d'artistes fallers de la Safor. Des del seu obrador, ubicat a Reial de Gandia, han construït falles per a tota la contornada fallera coma ara Gandia, Dénia o Alzira. A Xàtiva han planta huit falles grans a les demarcacions de Sant Jaume, Tetuán, J. Ramon Jiménez i de Selgas, on ho feren l'any 2008.

Xavier Herrero i Martínez (Xàtiva, 1969), s'inicia de la mà de l'artista Manolo Blanco i Sancho a més de treballar junt Josep Martínez Mollà. Considerat com un artista autodidacta, la confecció i construcció de falles és una activitat que li ve des de ben menut. El cas és que, amb quinze anys, planta la seua primera falla infantil a la plaça del Raval de Xàtiva l'any 1984. Des d'aquell moment començarà a plantar falles infantils pels carrers de la seua ciutat fins que el 1991 aconseguirà el seu primer premi de la secció especial amb la

falla plantada a la plaça del Mercat. Un any abans debuta a València amb una falla infantil per a la comissió de Bailén–Xàtiva.

Fins el moment, ha plantat a Xàtiva 102 falles, 19 d'elles infantils i 81 grans així com les falles oficials de 2006 i 2007. De fet, la seua trajectòria, després que el 1992 s'iniciara a la demarcació de la falla J. Ramon Jiménez amb l'edat de 23 anys, s'ha centrat en la realització de falles grans amb la consecució de sis primers premis de secció especial de Xàtiva. A València ha realitzat prop de 80 falles, des de l'any 1995 fins l'actualitat, trajectòria en la qual cal destacar les falles plantades a Montolivet, Santa Maria Micaela-Martí l'Humà, Sant Vicent-Periodista Azzati o al Mercat Central, comissió que el fa debutar l'any 2014 a la secció especial. També cal afegir la participació a les Fogueres d'Alacant des de l'any 2006, on cal destacar les plantades a Sant Blai – La Torreta així com la foguera d'especial de l'any 2008 al barri de Sant Blai Alt. A més a més, ha plantat falles a Torrent, Algemesí, Gandia o Alzira i també fogueres a Sant Vicent del Raspeig.

De Xavier Herrero cal destacar la seua professionalitat, un taller en òptimes condicions de treball amb els darrers avanços tecnològics i digitals, on es combina la confecció de falles — enginyoses, carregades de sàtira, amb un bon acabat i pintura de colors vius—, amb altres elements artístics com escenografies i peces per a museus, decorats, escaparates o estands comercials per a fires.

La seua passada per Selgas, dos etapes de quatre anys (2003-2006 i 2016-2019), ha estat ben aprofitada amb la consecució de l'únic primer premi de la secció especial, el qual va estar celebrat el 2005.

Fernando Llopis Torres (Alzira, 1978) s'inicia per casualitat en la tasca de fer falles, atès que decidix fer la falla infantil de la seua comissió a més de començar a anar amb Bernardo Estela el dia de la plantà, fet que farà durant molts anys. Així és com va entrar a treballar en el taller del guardonat artista alzireny de falles infantils fins que l'any 2005 pren la decisió de treballar pel seu compte amb la realització de falles infantils. L'any 2007, a proposta d'una comissió, comença a fer falles grans fins l'actualitat.

De l'artista d'Alzira cal destacar l'acabat de les seues composicions i la constant recerca de moviment dels coronaments amb la incorporació de bastants elements. Ha plantat falles a Alzira, Carcaixent, Tavernes de Valldigna, Dénia, València, Algemesí, Xàtiva, Massalavés, Alberic, Sueca, la Pobla Llarga, la Llosa de Ranes i Sagunt. A Alacant ha plantat fogueres a la demarcació de Maissonnave els anys 2005 i 2006. Destacar els primers premis de la secció especial aconseguits l'any 2018 amb les comissions falleres del Raval de Xàtiva i la Victòria de Sagunt així com els distints premis de millor ninot de secció d'Alzira que celebra any rere any. De la seua ciutat, també cal remarcar les falles plantades a la plaça Germanies durant els darrers set anys, aconseguint nombrosos primers premis a les seccions segona i primera.

A Xàtiva ha plantat falles al Raval els anys 2018, 2019 i 2022 amb el bagatge d'un primer, un segon i un tercer premi d'especial i a la demarcació de la falla Selgas de 2012, any que també va plantar la falla infantil de Murta-Maravall.

Andrés Martorell Segovia (Sueca, 1948). Pintor, decorador i membre del Gremi d'Artistes Fallers des de 1971. Amb només 11 anys va començar a treballar en el taller de Pascual Carrasquer de Sueca fins que tres anys després, en 1963, realitza les seues dos primeres falles individualment a Cullera per a la Plaça de La Taüt. Cullera es convertirà, des de llavors, en el trampolí artístic d'Andrés Martorell, ja que aconseguirà cinc primers premis i un ninot indultat (1981). La major part dels guardons els aconseguirà per a la Falla Passeig-Mercat en els anys 1966, 1969, 1971 i 1981. El cinquè palet el va obtenir en 1975 per a La Taüt.

La carrera professional d'Andrés Martortell va arribar al seu zenit amb una sèrie de primers premis aconseguits en diverses poblacions com Sueca (1971 i 1972), Alzira (1973), Dénia (1978) València (1986, en secció 1a B) i Gandia (1988). Al llarg de 42 anys com a artista faller, ha realitzat unes 290 falles grans i 170 infantils en 18 poblacions, amb primers premis, a més dels ja citats, a Alacant, Oliva, Tavernes de la Valldigna i Catarroja.

En 1990, i després de guanyar unes oposicions com a decorador en Canal 9 – TVV, Andrés Martorell deixà l'Activitat fallera per uns anys. La seua darrera etapa artística ha estat col•laborant amb altres artistes fallers amb el modelatge i la pintura, entre les quals cal destacar la incursió en l'equip de Pere Baenas com a membre destacat en la concepció de la gran majoria dels projectes de secció especial de València i la direcció tècnica en el modelat i la pintura.

Xàtiva guarda un gran record de l'art efímer d'Andrés Martorell amb les huit falles que va plantar per a la falla Ferroviària, entre les quals va aconseguir un segon premi de secció especial (1980) i dos tercers (1981 i 1983). En aquesta comissió també va plantar les falles infantils entre els anys 1980 i 1987. A Selgas va plantar les falles gran i infantil de l'any 1981.

Pere Moragues Barberà va ser un entusiasta faller xativí membre de la falla Selgas fins ben entrada la dècada dels noranta. Endinsat en el món faller i amb la qualitat de dedicar-se professionalment a ser pintor y empaperador, com constava a la seua targeta de visita, va fer que s'atrevira a fer a la falla de Selgas de 1977. A part d'aquesta falla va realitzar la falla gran de J. R. Jiménez de 1981.

Víctor Navarro Granero (Xella, 1978) crea el seu propi taller l'any 2014 a pesar d'estar realitzant la falla de Bolbait des de l'any 2011, després d'haver-se iniciat en l'obrador de José Luís Platero i col•laborar amb Emilio Miralles, un des seus referents artístics junt Vicent Almela o Vicente Agulleiro, al qual el xellí l'ha tingut com a ídol en la seua infància. Autodidacta en l'aprenentatge de la professió d'artista faller, Navarro és Llicenciat en Psicologia i en Música amb la viola.

Debuta a València l'any 2015 amb les falla gran de Universitat Vella - plaça del Patriarca i les dos falles de Padre Alegre – Enrique Navarro al barri de Benimaclet, on va aconseguir el primer premi d'Enginy i Gràcia amb la falla infantil. De totes les falles plantades cal destacar la falla Invisibles (Universitat Vella - plaça del Patriarca, de 2018) on va aconseguir el premi Caliu a la falla més inclusiva i diversa de la ciutat de València. Fins el moment ha realitzat al voltant de huitanta falles entre grans i infantils, plantades a les localitats de València, Catarroja, Algemesí, Xella, Bolbait i Alacant. Sense cap dubte, el seu bon quefer i professionalitat, amb el tractament de bons temes, l'ha fet convertir-se en uns dels artistes en auge. Els darrers anys està plantant, entre grans i infantils, més de quinze falles per exercici. Aquest 2023 serà l'autor de la falla gran de Selgas.

Ramon Primo Ferri va ser un artista alzireny que, des de la dècada dels setanta va plantar falles a les principals poblacions de les comarques centrals com ara Alzira, Carcaixent o Dénia. A Xàtiva va plantar un total de quatre falles, les dos de J. R. Jiménez de 1985 i les dos de Selgas de 1986.

Francisco J. Real Pérez (Bétera, 1965) és un artista faller que va aprendre l'ofici al taller de J. Martínez Mollà i després, des dels anys huitanta, va començar a fer falles pel seu compte. Ha plantat falles, tant grans com infantils, a Torrent, Bétera, Paterna, Silla, la Vall d'Uixó, Algemesí, Énguera, Moncada, Alfara, Aldaia o a les seccions inferiors de València, entre les quals destaca la llarga participació a la plaça de Jesús. A Xàtiva només ha plantat dos falles infantils, la de J. R. Jiménez de 2002 i la de Selgas de 2007. Actualment és membre de la junta directiva del Gremi Artesà d'Artistes Fallers.

Paco Roca i Chorques (Xàtiva, 1957), és un dels artistes fallers xativins més complets, qui el 1973 posà l'inici d'una trajectòria de constant evolució. La inquietud per innovar, la influència i coneixement de l'obra d'artistes referents així com la debilitat pel còmic, són els factors per configurar l'estil que l'ha caracteritzat.

Amb tant sols quinze anys construix la seua primera falla infantil i fins el 1980, s'hi dedica a aprendre l'ofici col•laborant amb diversos artistes fallers i ho compagina amb l'elaboració de falles infantils. En 1981 planta la falla gran per a la comissió de Tetuán, la primera de les 72 falles grans que ha plantat a la capital de la Costera, entre les quals cal destacar els 11 primers premis absoluts aconseguits per a les comissions del Raval, Espanyoleto, Sant Jordi i República Argentina a més dels nombrosos ninots indultats. Les falles de Xàtiva les anà compaginant amb les realitzades per a comissions del cap-i-casal, entre les quals cal destacar les plantades per a Doctor Collado, Sant Marcel•lí, Montolivet, Sant Vicent–Periodista Azzatti o San Vicent–Marvá, llocs on aconseguix primers premis a diverses categories i on arriba a participar en diverses ocasions a la secció primera. Cal destacar els sis primers premis consecutius a la secció tercera per a la falla de Pérez Galdós–Calixte III.

Respecte a les falles infantils, Roca és considerat com un dels artistes més importants. Ho és, no només per la gran quantitat de primers premis que ha obtingut, tant de falla com d'enginy i gràcia, així com els ninots indultats; ho és per ser el principal artífex de l'evolució i consolidació de les falles infantils de la nostra ciutat.

A Xàtiva, d'entre els seixanta sis cadafals infantils plantats, aconseguix nou primers premis a les demarcacions de Tetuán–St. Francesc, J. Ramon Jiménez, Espanyoleto i Raval, i en una segona època, a la plaça de Benlloch. Fora de Xàtiva també aconseguix els màxims guardons a Alzira, Torrent, Algemesí i Silla. A València plantarà falles des de 1987 a distints emplaçaments, entre els que cal destacar les incursions a la secció especial amb les falles de Na Jordana, Cuba – Literat Azorín i Ciscar – Borriana així com la seua producció a les fogueres infantils d'Alacant, sobretot amb la foguera de Sèneca – Autobusos amb la qual va aconseguir el primer premi d'especial els anys 2002 i 2004. Cal afegir els nombrosos ninots indultats a la capital de la Costera així com pel Gremi d'Artistes Fallers.

En tota la seua trajectòria ha sabut crear un estil propi i s'ha caracteritzat per construir falles vistoses i de gran originalitat sense perdre mai de vista la finalitat crítica del cadafal faller, per això, les seues obres traspuen sàtira pels quatre costats.

L'any 2017 va tancar les portes del taller del camí de la Bola, les parets del qual han vist obrar-se més de 225 falles. No obstant això, continua fent falles col•laborant amb altres artistes fallers en l'esbossada, el modelatge i la pintura de cadafals fallers, tasca compartida amb l'elaboració de caricatures, la il•lustració de llibres així com l'afició de pintar quadres pels indrets de la ciutat que el va vore nàixer.

Per a la falla Selgas va plantar les falles grans de 1984 i 1985 així com les falles infantils de 1983, 1984 i 1985, anys en què començava a despuntar. De fet, l'any 1985 va aconseguir el 3r premi de la secció especial.

Antonio Sáez Mancebo (Alpera, 1943), és un artista xativí que s'hi va iniciar l'any 1973 amb la falla de Sant Jordi i durant deu anys va plantar falles al Mercat, Molina-Claret, Sant Jaume i Selgas. No tenia un taller fixe i anava canviant d'acord amb les facilitats que li podien donar les comissions falleres. Així és que va fer falles al carrer de la Reina o a algun baix pròxim al lloc de plantà de Selgas, entre d'altres locals. Amb l'art faller s'hi va formar al taller de Ramon Morell mentre que el dibuix i la pintura els va aprendre acudint a les classes de Francisco Climent, Joaquin Tudela, Paco Bolinches i Alfredo Mompó. Aquest reconegut pintor de quadres, el qual forma part del grup de pintura a l'aire lliure Sait i ha aconseguit nombrosos premis de pintura, no va tindre cap inconvenient en aplicar en els ninots les seues qualitats pictòriques. No obstant, la seua professió ha estat la de pintor mural, faena que combinava amb allò de fer les falles, almenys durant els sis mesos més pròxims a març. Abans de fer les seues pròpies falles també va col•laborar amb altres artistes com Manolo Blanco, a qui Toni Sáez li va pintar els primers cadafals allà pel 1969.

Per a la comissió de Selgas, de la qual era faller, va plantar les falles grans de 1974, 1975, 1978, 1989, 1980 i 1982 així com les falles infantils de 1978, 1979 i 1980. Cal destacar l'èxit del primer premi de les falles infantils de 1979 i els 3r premi de l'especial de 1979 i de 1982, any en què va deixar de fer falles.

Xavi Ureña i Ródenes (Xàtiva, 1993) és un dels darrers artistes de falles infantils sorgits des de la ciutat socarrada. A pesar de la seua joventut, ha estat capaç de realitzar 18 falles infantils per a la seua ciutat així com una quinzena amb destinació Montserrat, València, Alaquàs, Alzira, Elda o Alacant. El seu debut es produix l'any 2010, que amb dèsset anys, s'atrevix a realitzar la falla infantil del Raval, la seua comissió, experiència que repetix els pròxims tres anys. Des d'aleshores ha plantat també per a les comissions de J. R. Jiménez, Passeig Cardenal Serra, Tetuán – St. Francesc, Benlloch, Selgas i R. Argentina. Per a aquest darrera comissió aconsegueix el primer premi d'especial l'any 2014. A aquest important guardó cal afegir la importància d'aconseguir l'indult infantil dels anys 2012, 2014, 2016 i 2018. A les falles de València cal destacar el seu debut, el qual es produix l'any 2016 amb la falla Rodríguez de Cepeda- Lzo. Palmireno, així com la presència a la secció primera de la mà de la falla del Mercat Central durant tres anys. També hem de destacar la incursió a les fogueres d'Alacant l'any 2018 i 2019 amb bons resultats.

El jove Ureña s'inicia en el món artístic de les falles l'any 2004, incorporant-se com aprenent al taller del Paco Roca. També col•labora ocasionalment amb Manolo Blanco Sancho i amb Alberto Abril. La seua obra destaca per la meticulositat, atès que Ureña sempre pretén acabats preciosistes i complets, aspectes que el fan escollir temàtiques on s'hi puguen dur a terme, a més de ser falles que busquen la composició i l'acabat, principalment.

A Selgas es va poder gaudir de les falles de Xavi Ureña els anys 2018 i 2019.

Va. Cli. Ve., des de l'any 2001 com **Ingeni i Gràcia**, ha estat un grup d'artistes fallers que inicia l'activitat el 1987 plantant la falla infantil de Molina–Claret, comissió a la qual pertanyen els fundadors d'aquest grup d'artistes. Amb aquesta falla s'iniciava un matrimoni creatiu d'ar-

tistes amb comissió que els vincularà en una fructífera trajectòria fins que en 1992 guanyen el seu primer premi de la secció especial. En total han aconseguit sis premis de la secció especial amb Molina–Claret, R. Argentina i Selgas, a més de tres indults del foc.

L'acrònim Va. Cli. Ve, amb què s'anomenava aquest grup, respon a les inicials dels cognoms dels seus fundadors: Manuel Vallín, Enrique Climent i Ramon Vela. Amb el temps, el grup va experimentar baixes i noves incorporacions. Els darrers components han estat Enrique Climent, Jorge Climent, Miguel Mira i Mamen Gisbert. Abans de conformar Va. Cli. Ve, Manuel Vallín havia tingut l'experiència prèvia de treballar al taller de Manolo Blanco, mentre que Ramon Vela havia aprés la professió de la mà d'Antoni Grau. Tanmateix, com comenta Jesús Fèlix Soler, la filosofia de treball d'aquest grup ha tingut més a veure amb cert eclecticisme amanit amb un fort component autodidacta. El seu estil s'ha decantat envers la monumentalitat i les seues creacions s'han caracteritzat per l'audàcia d'anar experimentant amb nous límits a l'hora de concebre com han de ser les falles, si bé és cert que van evolucionar des d'una fase inicial pròxima a l'estil clàssic a una revisió formal i estilista de caire més actual.

Han plantat 59 falles infantils per a les comissions de Xàtiva (Molina–Claret, Selgas, República Argentina, Ferroviària, Cid –Trinitat, Sant Jaume o Passeig Cardenal Serra) així com han treballat en altres ciutats com Alzira o València. Cal destacar que Ingeni i Gràcia va estar l'autor de la falla infantil plantada el 2007 amb motiu del 75 aniversari de la Junta Local Fallera així com la de l'edició de 2008. L'any 2007 van debutar en falles grans amb la primera falla de Passeig – Cardenal Serra, comissió que dipositarà la confiança amb Ingeni i Gràcia durant sis anys. Les falles de 2012 van veure les darreres falles signades per aquest grup d'artistes.

Com hem comentat a la introducció, el bagatge d'aquest grup amb la comissió de Selgas ha estat extraordinari, atès que han plantat durant dotze anys seguits la falla infantil, entre 1995 i 2006, i que llevat de tres anys, han aconseguit estar al podi de la màxima competició infantil.

Bibliografia

ARIÑO, A. (dir.) (1993): *Los escultores del fuego. Aproximación a la historia del Gremio Artesano de Artistas Falleros de Valencia,* Diputació de València, València.

CASTELLÓ LLI, J. (1996): *Història de les falles de Cullera* (1928-1996), Ajuntament de Cullera.

MARTÍNEZ, B. (2010): "Pintor de dia, artista de nit", Argentina 2010, *Falla República Argentina*, Xàtiva, pp. 82-87.

MORTE, H. I BENET, R. (coord.) (2020): *Creació d'infantesa*. Falla Mocador 2021, AC Falla Penya EL Mocador, Sagunt.

MORTE, H. et. alt. (coord.) (2021): *Espurna creativa. Falla Mocador 2021,* AC Falla Penya EL Mocador, Sagunt.

ORDIÑANA, A. (2015): "Entrevista a Maribel Beltrán", La dona, nascuda per a regnar. *Falla J. R. Jiménez Xàtiva 2015*, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 70-73.

QUILIS RÓDENAS, J. (2012): "Els artistes fallers a la premsa", *El del Foc Verí*, núm. 6, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 73-83.

SOLER VALLS, J. F. (2008): "Els primers premis de les falles infantils de Xàtiva (III). La renovació estètica (1990-2007)", *Argentina* 2008, Falla República Argentina, Xàtiva, pp. 104-113.

TORTOSA GARCIA, R. (2013): "Paco Roca, l'artista faller. 40 anys de cadafals infantils", *Revista Cendra*, núm. 13, AC Malalts de falles, València, pp. 72-75.

Agraïments a Alfonso Almiñana, Josep Almiñana, Iván Esbrí, José L. Lagardera, Ferni Llopis, Paco Roca i Xavi Ureña per la informació facilitada.

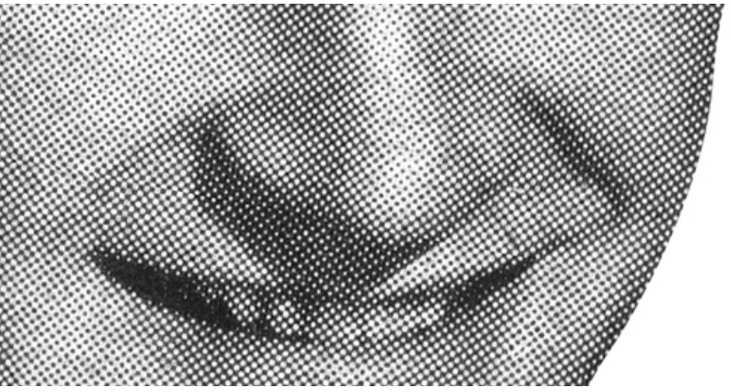

PRIMERS PREMIS EN LA HISTÒRIA DE SELGAS

Falles
Falla gran (1) 2005
Falla infantil (10) 1973, 1979, 1998, 1999, 2000, 2004, 2008, 2009, 2011, 2012

Enginy i gràcia
Falla gran (3) 1984, 2004, 2005
Falla infantil (6) 2000, 2001, 2002, 2005, 2008, 2009

Ninot indultat
Infantil (7) 2000, 2008, 2009, 2010, 2011, 2018, 2020

Crítica
Fallera (1) 2004

Cavalcada del ninot
Grup escènic
Gran (2) 2004, 2006
Infantil (2) 2004, 2015
Carrossa pròpia
Gran (2) 1981, 1982
Infantil (1) 1988
Carrossa de lloguer
Infantil (2) 2004, 2020

Llibret
Llibret (3) 2019, 2020, 2022
Coberta de llibret (2) 2006, 2007

Presentació
1ª part (5) 1995, 2004, 2005, 2008, 2018
2ª part (2) 1993, 1996

Presentació
Truc (8) 1980, 1982, 1990, 1997, 2003, 2010, 2011, 2012
Bac (2) 1993, 2015
Dòmino (5) 2002, 2003, 2007, 2011, 2020
Parxís (3) 2006, 2010, 2022
Manilla (11) 1988, 1992, 1997, 1999, 2000, 2002, 2007, 2009, 2010, 2011, 2019
Escacs (10) 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 2020

Ral·li
Puntuació (2) 2003, 2004
Comparsa (1) 2003

Estadístiques de cens

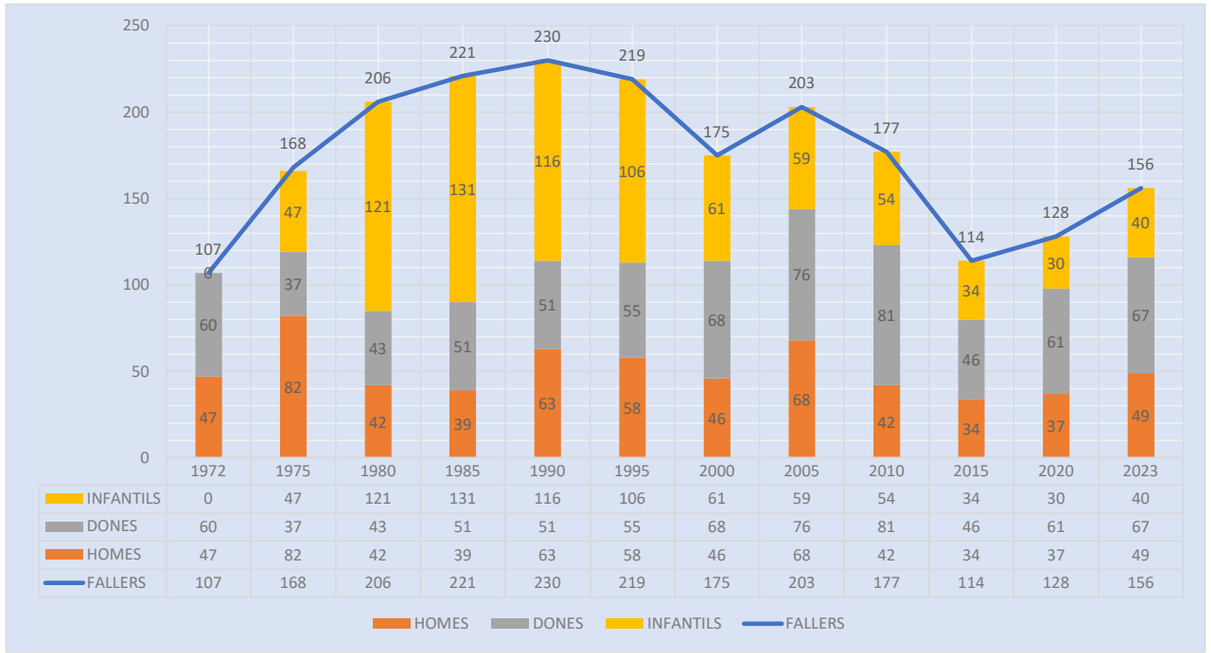

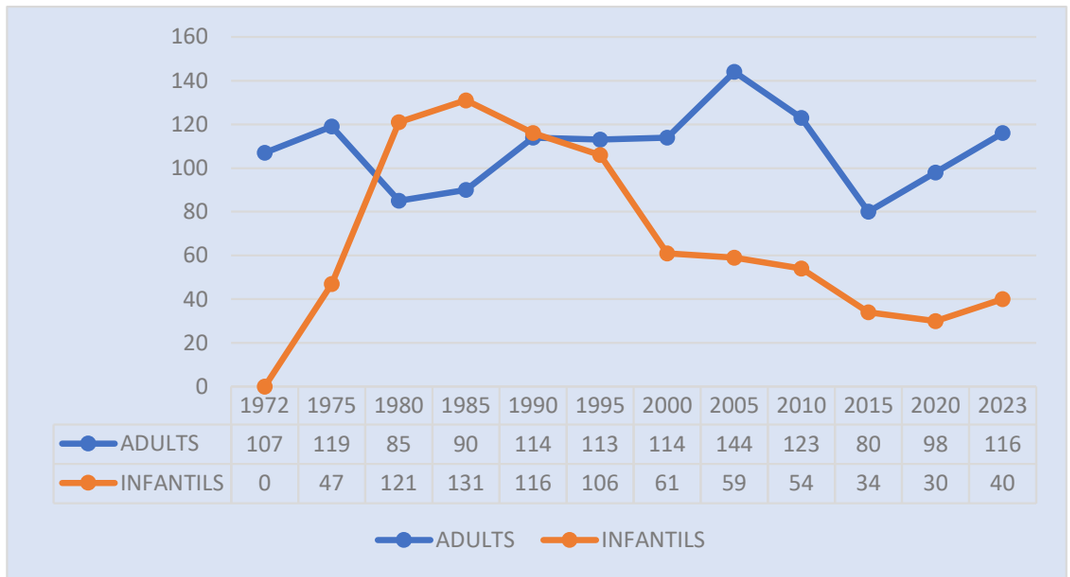

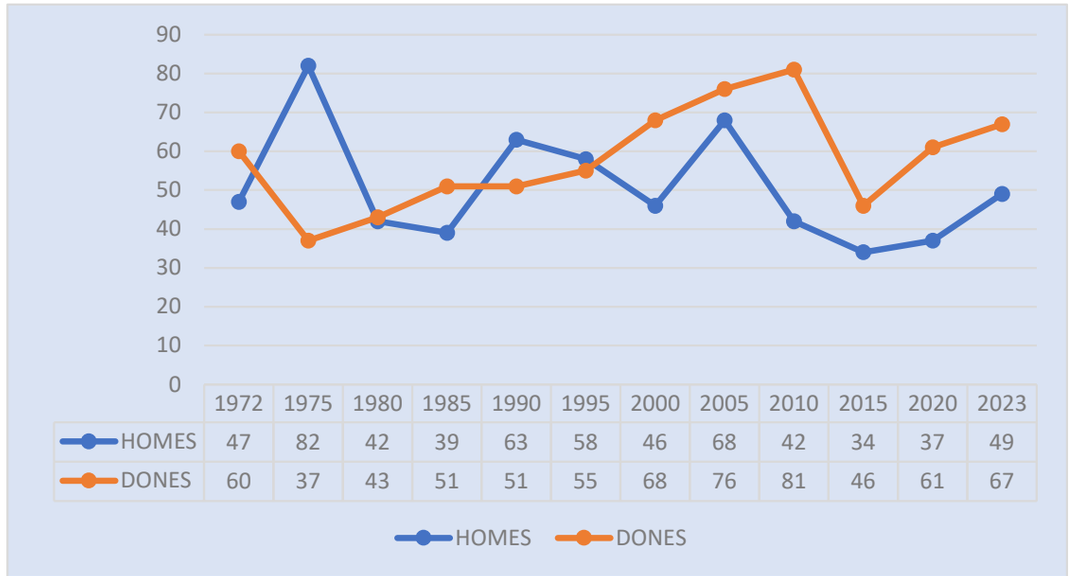

Falleres Majors de Xàtiva que eren de la Selgas

*NOTA: Van ser Falleres Majors de Xàtiva mentre eren membres de la falla Selgas en l'any en qüestió.

1990 - Celia Domínguez i Rivera

2004 - Marta Miralles i Roca

2005 - Sofía Albiñana i Gallego

1982- Amparo Paredes i Ruiz

1990 - Mari Carmen Masip i Toribio

2001 – Elsa Tormo i Barberá

Selgas i prou

Andrés Guerola i Morales

Apropòsit presentació Falla Avinguda Selgas 2023,
al voltant del canvi de nom de la comissió decidit
en assemblea durant el present exercici 2022-2023.

PRESIDENT EN OFF: Per tant la falla inicia una nova etapa amb un altre nom que serà Falla Avinguda de Selgas i Adjacents, desvinculant-nos del nom de Planas de Tovar per ser un personatge que la memòria històrica ens diu va ser funest per a València, i per tant creguem no pot formar part d'una associació cultural com és una falla.

ESCENA 1

(entren per un costat de l'escenari 2 fallers)

ADRIÀ: I ha de ser en este any? Justetament quant celebrem el 50 aniversari? mira Xexu no ho entenc !!!!

PERE: Però què més et dóna este any o un altre, era una cosa que es devia fer, o... imagina que la falla es digués... Avda. Selgas i Plaça del Caudillo.

ADRIÀ: Va home va, no es el mateix.

PERE: Que, què? És el mateix. Són personatges que no toca que estiguen, som una festa cultural. Lo polític no ha de formar part d'estos conceptes.

ADRIÀ: Però si a eixe Planas de Tovar no el coneix ningú, tal vegada era una persona encantadora...

PERE: Encantadora? Va Adrià, franquista i en la Postguerra. No hi havia cap que fóra encantador.

ADRIÀ: Ahhhh, que tu el coneixies, a vore si el senyor se sap la història però no la vol contar, tu eres mol sabut !!!

PERE: Mira en Google, ahi esta tot jejejeje.

ADRIÀ: També ho has mirat en internet? No sabia que t'interares tant...

PERE: No he mirat res, però no cal mirar. Cau pel seu propi pes.

ADRIÀ: Tot el que tu vullgues, però no era el moment. Este és una any històric per a la falla i sols és qüestió de celebrar-ho, però bé, tampoc crec que m'afecte massa.

PERE: Clar que no home !!! Veuràs com prompte t'acostumes i tot torna a ser com sempre, LA SELGAS ÉS...

CHUSI: FENOMENAL jejejejejejjejeje (riuen els dos)

(Entra Fran)

FRAN: Ieeee xics, veniu? Hem quedat a fer-se una birra en el mercat en tots els brave, i després soparem i més festeta. Què, s'animeu? Per cert acabe de passar pel casalet de l'Argentina, waaaa què guapo !!!! Què tenim que fer nosaltres per tindre un casal aixina?

PERE: Apuntar-nos a l'Argentina? Jejejejejeje.

FRAN: Va tio que dius jejejejej !!!

PERE: Clar que noooo Fran, bueno en una horeta estem per allí dalt, val Adrià?

ADRIÀ: Eh? Ah clar clar, ara pugem.

FRAN: Què esteu arreglant la falla? Adrià fa una careta com si li haguera dit la xicona que no, jejejeje.

PERE: No home no, el xic és serio ja saps....

ADRIÀ: Serio jo? Sabeu massa que no, però m'ha tocat la fibra la reunió de la falla.

FRAN: Va Adrià, no faces cas, al final la falla és per passar-ho bé, no cal disgustar-se. Va oblida la reunioneta i anem al mercat que hui tocaaaaaaaaa, marxa, marxa (fa un ballet) (se'n va).

PERE: Bueno t'acompanye a casa, deixes trastos i anem a sopar en estos, que et pareix?

ADRIÀ: Mira Pere, crec que hui no vaig a eixir, millor em quede a casa i demà ho vore tot d'una altra manera, fes-me cas hui no seré una bona companyia. Ale, fins demà.

PERE: Bueno, doncs fins demà... eres mol raret amic !!

(Es fa fosc)

ESCENA 2

(Apareix escenari del casino Xàtiva amb orquesta)

(Ix presentador del casino)

PRESENTADOR: Bona nit distingit públic, hui en este escenari del casino de Xàtiva contem amb la veu magistral de la meravellosa... Rosita Abril !!!!

(Ix Rosita Abril i canta "Tatuaje") (Quant acaba la orquestra segueix tocant)

(En una de les taules hi ha un senyoret, és Pere) (Entra Adrià)

ADRIÀ: (molt estranyat) Pere? Eres tu?

MIQUEL: Disculpe crec que s'equivoca de persona.

ADRIÀ: Ah perdone ! (se'n va, però torna). Tu eres Pere !!!

MIQUEL: Cavaller li he dit que no, sóc Miquel Carmona, adjunt en Xàtiva del Senyor Governador de València, el molt il•lustríssim senyor Francisco Javier Planas de Tovar. Li recomane que no continuï per ahi o es vorà en un disgust.

ADRIÀ: Ah, però que el senyor Planas de Tovar està per ací?

MIQUEL: No, clar que no, com va a estar ací?

ADRIÀ: (li pren la copa, se la beu molt nerviós) Perdone però açò és molt estrany... em permetrà que el convide a una copa?

MIQUEL: Acceptaré eixa copa, però faja el favor de seure ací en mi, perquè el trobe molt nerviós.

ADRIÀ: Sí ho sé, estic nerviós, molt nerviós, tant que ni sé on estic ni quin dia és hui, ni res de res.....

MIQUEL: Però home de Déu, d'on ha eixit vostè? Necessita que li faja memòria?

ADRIÀ: Si faja el favor...

MIQUEL: Està vostè a Xàtiva, este és el Gran Casino on sol anar la gent a passar-ho bé, i hui es diumenge 14 de juny de 1942. Però mire's, va vestit impecablement per a estar en aquest casino, no

deixen entrar si no es va ben vestit.
ADRIÀ: 1942? I esta roba? No entenc res, no pot ser no no no...
MIQUEL: Relaxes un poc, mire escolte a Rosita Abril, té una veu meravellosa.
(Ix Rosita Abril i canta “Bésame Mucho”)

MIQUEL: Meravellós Rosita, Bravooo!!!!!
(entren 2 Guàrdies Civils, un parla amb Miquel).
GUÀRDIA CIVIL: Senyor Carmona, hemos recibido una comunicación del señor governador, no dice cuando, pero viene a Xàtiva.
MIQUEL: Muy Bien Gracias. (A Adriá) Es troba millor?
ADRIÀ: Sí, sí, però tinc un sense fi de preguntes per a vostè, i la primera i més important... Coneix vostè al senyor Planas de Tovar?
MIQUEL: xxxssssstt (fent-lo callar), aspaiet amb el que vostè diu, per menys de res es pot veure vostè empresonat, crega’m no es un bon tema de conversa.

ADRIÀ: Bo el cas és que sols volia saber un poc, com és eixe
senyor, acabe d’arribar de fóra de... de l’estranger i ja sap...

PERE: Jo el conec molt bé, porte treballant amb ell quasi un any, crega’m: tindrà signades ja un desgavell de sentències de mort. Segons diuen els seus propis companys, està molt a prop de Franco i es veu que cada vegada té més poder.
ADRIÀ: És a dir, un autèntic carnisser, alguna cosa m’havien dit però no podia pensar que fóra tant...
PERE: Siiii, a més és un purista, les festes i les diversions no li van massa, més seriós que un porro, ahir mateix parlava en un amic i li deia:
Yo, como siempre, aquí metido en mi torre de marfil, luchando con la psicología de estos valencianos que se las traen, y que quisieran verme terminado en cenizas ¡qué gentecita Don Marcelino!
Volgués acabar amb les traques, amb la música i tot el soroll.
ADRIÀ: Les Falles? Per lo que vostè me diu per a ell les falles són....
PERE: Si per ell fóra les hagués prohibit, fins i tot els seus companys no el poden vore, sap com el coneixen per València?
ADRIÀ: Em muic de curiositat, diga’m.
PERE: En lloc de Planas de Tovar... li diuen Ganas de Estorbar, de lo que dóna pel...
ADRIÀ: jajajaja, què graciós. I diga’m, ve molt per ací per Xàtiva?
PERE: Sí, sí. Més del que voldríem tots i a més sempre ve sense avisar, ell diu que ve a descansar.
ADRIÀ: Que li agrada la ciutat?

PERE: Les males llengües diuen que te una queridona ací en Xàtiva i per això ve tant, però ningú ho sap amb certesa mai l’hem vist amb cap dona...
ADRIÀ: A vore si és un querido en lloc d’una querida, jejeje.
PERE: Calle, per Déu calle. Què diu? Això ni en broma !!!!
ADRIÀ: Bo, tranquil home.

GUÀRDIA CIVIL: Senyor Carmona, la revuelta de la plaza Trinidad ha sido sofocada, hay 5 personas detenidas y otras tantas con heridas leves en el hospital.
PERE: Haga un informe y se lo daremos al señor Governador.
ADRIÀ: Però tinc entès que a Xàtiva està fen molt de bé, no?
PERE: Està construint unes cases per a militars, però ja ha decidit ell que ixe carrer portarà el seu nom, crec que ho fa més per vore el seu nom que per fer les cases, a fi de conters ell no ho paga.
ADRIÀ: Sí, així són els polítics, això no canvia mai. I d’on ix esta
persona?
PERE: Això és el més fort....no és ni espanyol.
ADRIÀ: Ah no?
PERE: No, ell va nàixer a Cuba.
ADRIÀ: Ohhh ja tu sabe mi amol!!!!
PERE: Va sense conyes, i va fer carrera militar a Espanya fins arribar a ser Coronel un dels gossos de Franco, dels més cruels que van haver a la guerra...
(sona el tiroliro) (ixen a ballar parelles)
a meitat cançó entra cridant Planas de Tovar) (en ell van 2 guàrdies civils)

PLANAS DE TOVAR: (Cridant) ¿Pero qué desacato es este? Son todos unos inmorales y unos revolucionarios, paren esa música y esos bailes lujuriosos y las-

civos, merecen todos arder en el infierno… ¡Guardias! Arresten a estos músicos y a ella, a la cantante, córtenle el pelo al cero y que pasen unos días a la sombra recapacitando sobre lo que hacen.
ADRIÀ: (Baixet) Però si eixe és Fran, vaja telaaaaa!!!!!
PERE: Calle per favor, que ens la juguem
PLANAS DE TOVAR: Y ustedes, (al públic del teatre) a partir de ahora se prohíben los bailes; los disparos de cohetes —costumbre más o menos bárbara, pero tradicional y folklórica en esta tierra—, las ferias de los pueblos... y en las piscinas no se puede tomar el sol ni con traje de baño; y al que lo haga —pertenezca a cualquier de los dos sexos— se le encarcelará y se le cortará el pelo sin contemplaciones, imponiéndosele una multa.
(Escenari a fosc)

VEU EN OFF: El diumenge dia 31 d'agost de 1942 foren empresonades, pelades i multades (entre elles hi havia inclús matrimonis) més de seixanta persones sols a la platja del Saler.
Francisco Javier Planas de Tovar fou governador civil de València
des del març de 1939 fins l'abril de 1943.
Durant quatre anys, aquest militar de carrera fou la persona que gaudí d'una major autoritat a la ciutat i les comarques valencianes.
Durant el mandat de Planas de Tovar hi va haver 2.833 execucions a les comarques de València. Aquesta xifra representa el 95,06% del total d'execucions que hi va haver des de la fi de la guerra fins el 1956.

Però la nostra cultura i el nostre patrimoni són més grans que qualsevol règim i qualsevol època, i han pogut sobreviure donat que el somni de ser valencians i l'estima i l'orgull de les nostres arrels sempre han sigut i seran més forts.
Hui les nostres falles continuen fen-nos somiar.

ESCENA FINAL

IXEN FRAN, PERE I ADRIÀ AMB EL CAP AJUPIT
ROSITA ABRIL: Molta gent va haver de rendir-se a les circumstàncies d'un temps de repressió i odi, en el qual la manca de llibertat feia que la violència fóra l'única manera de decidir qui tenia mes raó. Com jo, molta gent perdre alguna cosa més que el pèl, i hui deixem córrer una càrrega, ens alliberem, i podem dir que som:
SELGAS I PROU.

JATIVA

FALLA
XATIVA
PLANTAS DE TOMA
ANDA DE SELGAS

JUNTA LOCAL FALLERA
PREMI
3
ATIVA
1979

La Casera

EL OLI
COM SEMPR SOL
PASAR EL POBLE

FALLA

2 PREMI
FALLES INFANTILS
SECCIO SEGONA
XATIVA
1985

COMISION
FALLA

FALLA

FALLA

1981
1981
1981

FALLA

XATIVA
CAFETERIA

NOUS ARTISTES
INFANTILS
PROPER TEMPORA

SOY DONAT

PRIMI
SECCIÓ SEGONA
JATIVA
178

JUNTA LOCAL FALLERA
PRIMERA
1
XATIVA 1996

FALLA
JATIVA

Fanta

CAMPO MUNICIPAL LA MURTA

SALO D'ACTES
BIBLIOTECA PÚBLICA

Mig segle de vida ens ha donat per a molt...

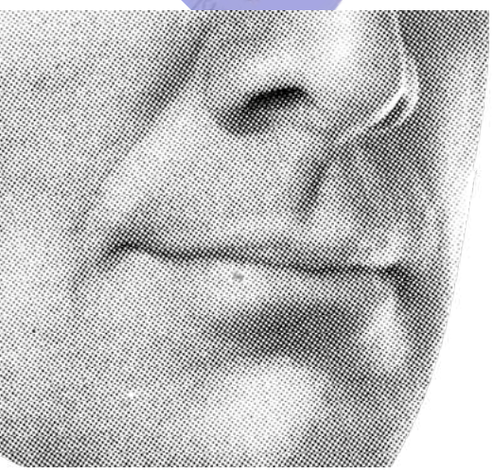

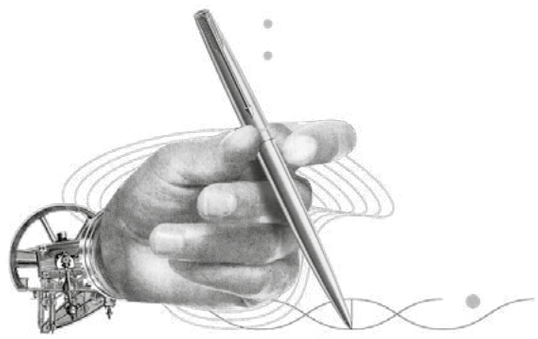
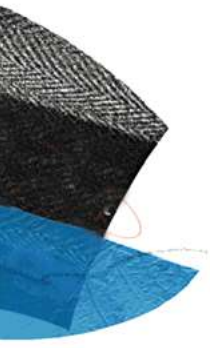
...però el més important sempre està per construir.